

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ

**BİR İL MERKEZİNDE ÖZEL OKULLARIN 9. SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK KAVRAMININ ANNE BABA
TUTUMU VE BAZI DEĞİŞKENLERLE İLİŞKİSİ**

Dr. Ayşenur BEYAZIT ÜÇGÜN

**TIPTA UZMANLIK TEZİ
HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI**

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Ahmet Nesimi KİŞİOĞLU

ISPARTA-2018

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ

**BİR İL MERKEZİNDE ÖZEL OKULLARIN 9. SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK KAVRAMININ ANNE BABA
TUTUMU VE BAZI DEĞİŞKENLERLE İLİŞKİSİ**

Dr. Ayşenur BEYAZIT ÜÇGÜN

**TIPTA UZMANLIK TEZİ
HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI**

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Ahmet Nesimi KİŞİOĞLU

ISPARTA-2018

TEŞEKKÜR

Halk Sağlığı bölümüne adımıımı attığım ilk günden itibaren beni hem duygusal, hem akademik anlamda destekleyen, samimiyetini derinden hissettiğim, varlığı ve dik duruşu ile gücüme güç katan değerli hocam Prof. Dr. Ersin USKUN'a;

Asistanlığım süresince bilgi ve deneyimleriyle eğitimimde büyük emeği geçen değerli hocam, tez danışmanım Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. A. Nesimi KIŞIOğLU'na;

Uzmanlık eğitimim sırasında destek ve katkılarını gördüğüm değerli hocalarım Doç. Dr. Yonca SÖNMEZ ve Doç. Dr. Hikmet ORHAN ile güncel bilgi ve katkılarıyla bizi aydınlatan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Özgür ÖNAL ve Dr. Öğr. Üyesi Giray KOLCU'ya;

Tez çalışmamın hazırlık sürecinde desteğini gördüğüm değerli hocam ocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları A. D. Başkanı Doç. Dr. Evrim AKTEPE'ye;

Başta Uzm. Dr. Ayşe ÇELİK ve Arş. Gör. Dr. Hacer DEVRAN olmak üzere bilgisi ve emeğini paylaşarak beni motive eden çalışma arkadaşlarıma;

Tez hazırlığında bana yardımcı olan okul idarecileri, rehber öğretmenleri ve sorularımı içtenlikle cevaplayan hayat yolunun ışıklı çiçekleri ocuklara;

Beni ben yapan değerlerle bugüne gelmemi sağlayan annem babam ile neşeleriyle hayat enerjim olan kardeşlerime;

Üniversite eğitimimin ilk senesinden itibaren her anlamda her an desteğini gördüğüm soluğum, huzurum, eşim Serdar ÜÇGÜN'e;

Dünyayı kalp kırıklıklarıyla öğretenlere inat ayağa kalkıp koşmayı bilen mücadelecii yanıma, içimdeki ocuğa

Teşekkür ederim.

Dr. Ayşenur BEYAZIT ÜÇGÜN

Isparta, 2018

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
TABLOLAR DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Tanım.....	3
2.2. Tarihçe.....	3
2.3. Benliğin Gelişimi	5
2.3.1. Vücut Benliği.....	6
2.3.2. Cinsiyete Ait Benlik.....	6
2.3.3. Sosyal Benlik	7
2.3.4. Mesleki Benlik	7
2.3.5. Ahlaki Benlik	7
2.4. Benlik ve Beyin	7
2.5. Halk Sağlığı Bakış Açısıyla Benlik Saygısı	8
2.6 Benlik Kuramları	9
2.6.1. Freud	9
2.6.2. Erikson	10
2.6.3. Maslow	11
2.6.4. Rogers	12
2.7 Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler	13
2.7.1 Yaş	13

2.7.2 Aile Ortamı ve Ebeveyn Tutumu	13
2.7.3 Cinsiyet	14
2.7.4 Sosyoekonomik Durum	14
2.7.5 Sosyal İlişkiler	15
2.7.6 Kültürel Farklılıklar	15
2.7.7 Fiziksel Aktivite	16
2.7.8 İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı	16
2.8 Yüksek Benlik Saygısına Sahip Bireyler	17
2.9. Düşük Benlik Saygısına Sahip Bireyler	18
2.10. Benlik Saygısı Ölçümü.....	19
2.10.1 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	20
2.10.2 Coopersmith Öz Saygı Ölçeği	20
2.10.3 Piers- Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği	20
2.11 Benliğin Güçlendirmesi.....	20
2.12 Anne Baba Tutumları	22
2.12.1 Duyarlı, Ulaşılabilir ve Kabul Eden Ebeveyn.....	24
2.12.2 Destekleyici – Yetkili ve Güvenilir Ebeveyn	24
2.12.3 Reddeden ve İhmal Eden Ebeveyn	24
2.12.4 Mükemmeliyetçi Ebeveyn	25
2.12.5 Baskıcı – Otoriter Ebeveyn	25
2.12.6 Gevşek Ebeveyn.....	26
2.12.7 Aşırı Korumacı Ebeveyn.....	26
2.12.8 Tutarsız ve Kararsız Ebeveyn	27
2.13 Anne Baba Tutumu Ölçümü.....	27
3. MATERYAL VE METOD	29
3.1. Araştırma Alanı ve Özellikleri	29

3.2. Araştırmanın Tipi	29
3.3. Araştırmanın Evreni	29
3.4. İzinler ve Etik	30
3.5. Araştırmanın Hipotezleri	30
3.6. Araştırmada Kullanılan Bağımlı Değişkenler	31
3.7. Araştırmada Kullanılan Bağımsız Değişkenler	31
3.8. Veri Toplama ve Değerlendirme	32
3.8.1 Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ).....	33
3.8.2 Piers- Harris Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ).....	34
3.9. İstatistik Analiz.....	34
3.10. Araştırmanın Zamanlanması	35
3.11. Araştırmanın Güçlü ve Kısıtlı Yanları	36
4. BULGULAR	37
5. TARTIŞMA	69
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	89
ÖZET.....	93
SUMMARY	94
KAYNAKLAR	95
EK 1- ETİK KURUL KARARI	105
EK 2- EBEVEYN ONAM FORMU	108
EK 3- VERİ TOPLAMA FORMU	109

KISALTMALAR

ABTÖ:	Anne Baba Tutum Ölçeği
ÇDSKE:	Çocuklar için Durumluluk Sürekli Kaygı Envanteri
fMR:	Fonksiyonel manyetik rezonans
Min - Maks:	Minimum-Maksimum
MTAL:	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Ort:	Ortalama
SDÜ:	Süleyman Demirel Üniversitesi
SPSS:	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler için İstatistiksel Paket Programı)
SS:	Standart Sapma
TED:	Türkiye Eğitim Derneği

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Araştırma grubunun sosyodemografik özellikleri	38
Tablo 2. Araştırma grubunun sayısal sosyodemografik özellikleri	39
Tablo 3. Araştırma grubunun kronik hastalık ya da engel türlerinin dağılımı.....	39
Tablo 4. Araştırma grubunun ilköğretim diploma not ortalaması ve ders durumu algısı dağılımı.....	40
Tablo 5. Araştırma grubunun gelir, sağlık ve mizah algısı dağılımları	41
Tablo 6. Araştırma grubunun annenin eğitim, çalışma ve sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanma durumuna göre dağılımı	42
Tablo 7. Araştırma grubunun babanın eğitim, çalışma ve sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanma durumuna göre dağılımı	43
Tablo 8. Araştırma grubunun düzenli yapılan aktivite, enstrüman çalma ve sigara kullanma durumları	44
Tablo 9. Araştırma grubunun minimum maksimum ve ortalama ölçek puanları	45
Tablo 10. PHÇÖKÖ puanlarının sosyodemografik özelliklere göre dağılımı	46
Tablo 11. Araştırma grubu PHÇÖKÖ puanlarının diploma not ortalaması ve ders durumu algısına göre dağılımları	48
Tablo 12. Araştırma grubu PHÇÖKÖ puanlarının gelir, sağlık ve mizah algısı durumlarına göre dağılımları.....	49
Tablo 13. Araştırma grubu PHÇÖKÖ puanlarının annenin özelliklerine göre dağılımı	51
Tablo 14. Araştırma grubu PHÇÖKÖ puanlarının babanın özelliklerine göre dağılımı	53
Tablo 15. PHÇÖKÖ puanlarının sigara kullanma, aktivite yapma ve enstrüman çalma durumlarına göre dağılımı	55
Tablo 16. PHÇÖKÖ puanlarının sayısal bireysel özellikler ile korelasyonları	57
Tablo 17. PHÇÖKÖ puanlarının ABTÖ alt alan puanları ile korelasyonu.....	59
Tablo 18. Ebeveyn tutumlarına göre PHÇÖKÖ alt alan puan ortalaması	60

Tablo 19. PHÇÖKÖ Toplam Puan alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları	62
Tablo 20. PHÇÖKÖ Mutluluk ve doyum alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları	63
Tablo 21. PHÇÖKÖ Kaygı yönetimi alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları	64
Tablo 22. PHÇÖKÖ Popülarite alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları	65
Tablo 23. PHÇÖKÖ Davranış ve uyum alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları	66
Tablo 24. PHÇÖKÖ Fiziksel alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları	67
Tablo 25. PHÇÖKÖ Zihinsel alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları	68

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Yaygın Ebeveyn Tutumları.....	28
--	----

1. GİRİŞ

Sağlık hizmeti, sağlam bireyler için koruma, risk altındaki bireyler için sağlığı geliştirme, hastalık geçiren bireyler için tedavi ve sakatlık yaşayan bireyler için rehabilitasyon olanağı sağlama olarak dört temel ögeyi bünyesinde barındırır(1).

Doğumdan itibaren oluşmaya başlayan benlik, aile ve okulda gelişimini sürdürür. Çocuğun dünya ile iletişimini kurduğu ilk kaynak olarak aile, benlik kavramı oluşumunda önemli role sahiptir. Ebeveynlerin çocuklarını korku ile tehdit etmeden, benlik saygısı yüksek, kendi kendini yönetebilen, yaratıcı, sorumluluk duygusuna sahip, yapıcı bireyler olarak yetiştirebilmelerinin ön koşulu, kurulacak sağlıklı iletişimdir. Benlik saygısının temeli, çocuğun fikirlerinin önemsendiği, varlığına değer verilen ve gerektiğinde çocuğa sağlıklı şekilde sınır koyulan ailelerde atılır(2).

Aile ve okul benlik saygısı gelişimi için elzem ortamlar olduğu gibi, sağlıksız aile ve okul ortamı düşük ya da sağlıksız benlik saygısının bir sebebi de olabilir.

Yüksek benlik saygısına sahip bireylerin, iyimserlik eğilimi yüksek, kendi yaşamında kontrolü olduğu duygusu olan, saldırgan tutumlardan uzak duran, genel olarak kendini iyi hisseden bireyler olduğu belirtilmektedir(3,4).

Düşük benlik imajı, basit bir hatayı bireysel yenilginin önemli bir işareti olarak algılamaya sebep olacak bir büyütece benzetilir(5). Düşük benlik saygısı olan bireylerin hedefe yönelik davranışlarda daha düşük kendini kontrol becerisi olması sebebiyle daha düşük akademik başarıya sahip, psikiyatrik yakınma ve belirtilerin ortaya çıkışında daha hassas, daha fazla depresif semptom gösteren, daha fazla zorbalık sergileyen ya da zorbalığa maruz kalan bireyler olduğu belirtilmiştir.(6-9).

Benlik saygısı ile kişiler arası ilişkilerde hassasiyet, anksiyete, fobik anksiyete, kin ve düşmanlık duyguları, paranoid kişilik örüntüsü, somatizasyon, obsesyon, kompulsiyon ve psikopatizm gibi psikopatolojik durumlar ile negatif korelasyon saptanmıştır(10). Bu bakımdan düşük benlik saygısı, bu duruma ikincil gelişebilecek ruh sağlığı sorunlarını öngörme ve bunların önlemini alma bakımından önem arz etmektedir. Düşük ve yüksek benlik saygısını oluşturan etkenleri tespit ederek,

olumlu ortam yaratma çabası, uzun vadede düşük benlik saygısı ile ilişkili gelişebilecek ruh sağlığı sorunlarını hiç oluşmadan önleme olanağı sağlayacaktır.

Yaş grubu özelinde bakıldığında ergenlik, benlik algısının çevrenin algısına göre şekillendiği dönemdir. Bu dönemde akranları tarafından kabul görmeme benlik saygısının düşmesinde etkili rol oynar(11). Bu dönemde birey bedenini, duygularını, nasıl bir kişi olarak görüldüğünü ve nasıl bir kişi olmak istediğini düşünmeye başlar. Benlik kavramı ve benlik saygısı bu düşüncelerle şekillenir(12).

Bu çalışmada Isparta il merkezindeki özel okulların 9. sınıfına devam eden öğrencilerin benlik kavramlarının ana baba tutumu ve bazı değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi amaçlandı.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Tanım

Benlik kavramı; “Bireyin kendini zihninde tanımlama şekli, kendine bakış açısı” şeklinde tanımlanmaktadır(13). Yaşam boyunca insan sosyal ve fiziksel çevresi ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim sırasında bireyde oluşan duyumsama, yaşantı ve hisler benlik kavramını oluşturur(14). Benlik kavramı, birçok teoriye göre bireyin kendi hakkında soyut düşüncelerini ve somut anılarını yöneten ve kendisiyle ilişkili bilgi sürecini kontrol eden bilişsel bir şema olarak görülür(15).

İngilizce literatürde “self-esteem” olarak ifade edilen benlik saygısı kavramı, Türkçe’de benlik saygısı ya da öz saygı olarak ifade edilebilir. Benlik saygısı kavramının oldukça fazla tanımı bulunmaktadır. Yörükoğlu benlik saygısını “kişinin kendini değerlendirmesi sonunda ulaştığı, benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumu” olarak, Kulaksızoğlu, “bireyin kendini algılamasına ve değerlendirmesine ilişkin geliştirdiği görüşler” olarak, Gerrig ve Zimbardo “ruh halini ve çeşitli kişisel ve sosyal davranışları etkileyen benliğe karşı genel değerlendirici tutum” olarak, Bee ve Boyd “kişinin kendi değerine yönelik global değerlendirmesi, benlik kavramının bir yönü” olarak, Block ve Robins “algılanan benlik ve ideal benlik arasındaki benzerlik derecesi” olarak, Coopersmith “bireyin tipik olarak kendisine ilişkin yaptığı değerlendirme” olarak tanımlamışlardır (16–20).

2.2. Tarihçe

Benlik kavramının öneminin anlaşılması pek eskiye dayanmaz. Ortaçağda insanlar arası ilişkiler mensup oldukları sosyal sınıfa, aileye, konuma ve cinsiyete göre belirlenip, dini olarak düzenlenirdi. Bu durum bireyin kendi anlamının farkına varma çabalarının başladığı dönemde değişikliğe uğradı. Sekülerleşme, sanayileşme, aydınlanma, bilinçlenme ve ardından psikoanalitik düşüncenin gelişimiyle 16. Yüzyıldan itibaren benlik kavramının farkına varılıp üzerine düşünölmeye başlandı

(21). Benlik saygısının geniş çevrelerce konuşulup tartışılması ilk olarak Amerikan eğitim çevrelerince akademik başarı ile ilişkilendirilmesinden sonra başlamıştır.

İslam felsefesinde akıl ve ruh, birey ve toplum üzerine sıkça düşünüldüğü görülse de bu düşünce akademik alandan çok dini ve mistik alanlara yoğunlaşır(22).

Benlik kavramı ilk olarak 1890'da William James'in "*Principles of Psychology*" eserinde ortaya atılmıştır. James bireyin kendi tarafından şahit olunan benzersiz bireysel yaşam tecrübelerini öznel benlik olarak nitelendirerek "I" ile, bireyin çevresi tarafından bilinebilecek yönlerini nesnel benlik olarak nitelendirerek "me" ile belirtir(23). James, seçilmiş hedeflerin varlığının, özgüven düzeyini başarılı olma sonucunda artırabileceği ya da başarısızlıkla azaltabileceğini öne sürmektedir. Bu sebeple onun öne sürdüğü benlik saygısı modeline göre benlik saygısı şu şekilde oluşur:

"Benlik saygısı= Başarı / İddialar"(22).

Psikanalitik ekolün kurucusu Sigmund Freud'un öne sürdüğü yapısal kurama göre (1933) ruhsal yapı üç temel ruhsal organizasyondan oluşur. Bu yapılar ilkel benlik (id), benlik (ego) ve üst benlik (süperego) olarak açıklanmaktadır. Birey kendi iç dünyasında yaşadığı duygu ve yaşantıları (ilkel benlik) benlik ve üst benlik süzgecinden geçirerek içinde yaşanılan toplumla uyumlu hale getirdikten sonra ifade eder(24).

Erikson, benlik gelişiminin 8 temel aşamasını tanımlamıştır. Birey, her aşamada bir takım gelişmeler kaydetmekte, evreye özgü psikososyal problemlerin çözümü için bireysel beceriler geliştirmektedir. Bu evreler: Temel güven, Özerklik, Girişim, Çalışma ve Yapıcılık, Kimlik, Yakınlaşma, Üretkenlik ve Benlik Bütünlüğü olarak tanımlanmıştır(25).

Danışan merkezli terapi yaklaşımıyla bilinen Rogers, kişiliğin en önemli motivasyonunun kendini gerçekleştirme dürtüsü olduğunu belirtmiştir. Rogers (1951), benliği gerçek benlik ve ideal benlik olarak iki farklı ruhsal yapı olarak görür. Buna göre gerçek benlik ve ideal benlik arası fark ne kadar azsa bireyin benlik saygısı o kadar yüksek olur(18).

Hümanistik psikolojinin önde gelen savunucularından Maslow (1970) her bireyin en yüksek dereceli insan ihtiyacı olan kendini gerçekleştirmeye yönelik çok güçlü bir istek duyduğunu, bu durumun insanın yeteneklerini aktif şekilde

kullanmasını gerektirdiğini, bu basamağa erişebilmek için hiyerarşik olarak dizilmiş diğer basamakları belli ölçüde doyuma ulaştırmanın gerektiğini öne sürmüştür(26).

2.3. Benliğin Gelişimi

Benlik kavramı gelişimi, kabul görme ve olumlu değerlendirilme ihtiyaçları ile yaşantıları algılama şeklinden beslenen dinamik bir süreçtir(12).

Benlik kavramı gelişiminde okul öncesi dönemde, aile atmosferi ve ebeveyn yaklaşımı gibi çevresel faktörler çocuğun **benlik inşasında** önemli rol oynar. Benlik kavramı gelişiminde çocuğa yaklaşım, çocuğun genetik mirasından daha etkili görünmektedir(27).

Bebeğin kendi benliğinin ilk farkına varma zamanı ile ilgili bazı deneyler yapılmıştır. Buna göre anne bebeği ayna karşısına oturtur. Ardından aynanın önünden alarak bebeğin burnuna bir nokta çizer. Bebeği tekrar ayna önüne oturtur. Burada benlik farkındalığı gelişmiş olan bebek kendi burnuna daha fazla dokunarak noktayı silmeye çabalar. Genel olarak bir yaşın altındaki bebekler kendilerini tanımamaktadır. Bazı bebeklerde kendini tanıma işaretleri 15-18. aylarda gelişmekle birlikte, aynadaki kendilik farkındalığı kültürden kültüre değişiklik göstermektedir(28).

Ergenlik, çocukluğunu olumlu geri bildirim, sevgi, ilgi, güven temelinde geçiren ve gerektiğinde sınır koyulan bireyler için gelişimi başlamış benliği “inceltme” işlevi güden sağlıklı bir süreçtir. Birey çocukluğunda ihtiyaç duyduğu geri bildirim ve rol modelden yoksunsa ya da ailesi kendinden becerilerinin ve gelişiminin üstünde beklentiye sahipse veya gereksiz kurallarla bunaltılmışsa ergenlik dönemi, gelişimi hiç başlamamış benliği tanımlama işlevi görecektir. İkinci gruptaki ergenler benlik kavramlarında değişikliğe ya da yönlendirilmeye oldukça açık bulunduğu için çeşitli dinsel gruplarca yönlendirilen ergenler genellikle bu grupta bulunmaktadır(29).

Ergenlerin uyumlu, özgüvenli, disiplinli ve yaratıcı olabilmelerinin koşulu büyüdükleri esnada bu özellikleri içeren bir ortamda yetişmeleridir. İlgisiz ya da otokratik ortamlar ergenin sağlıklı bir benlik kavramı oluşturmasını önler(29).

Bireyin içinde yetiştiği çevre zaman zaman benlik saygısının hiç sağlıklı olmayacak şekilde gelişmesine sebep olabilir. Bu durumda birey bencil, küstah ve diğer bireylerin zararına olacak şekilde uygunsuz davranışlar sergileyebilir. Şaşırtıcı şekilde bu davranışların bile düşük benlik saygısının üstesinden gelme amacı güden patolojik davranışlar olabileceği üzerinde tartışılmaktadır (30). Yörükoğlu bu durumu benlik kavramı çarpıtıldığı için ortaya çıkan gerçekçi olmayan benlik saygısına bağlamıştır (19).

Benlik kavramı genel olarak çok yönlüdür. Benliğin farklı yönleri birey farklı kişilerle iletişim kurdukça gelişir. Birey farklı kişilerle farklı rollerde iletişim kurar. Örneğin iş yerinde ciddi olan bir birey ev ortamında samimi ve korumacı, arkadaş ortamında konuşkan ve sıcakkanlı, resmi bir ortamda saygılı ve mesafeli olabilir. Birey her bir ortamda nasıl algılanacağına ve nasıl davranması gerektiğine dair kendine geri bildirim verdikçe benliğinin ayrı bir bölümü ortaya çıkar. Böylelikle birey sosyal hayatın içerdiği farklı ortamlara farklı benlik kavramları benimseyerek uyum sağlamaya çalışır(31).

Bu benlik yönlerinden bazıları:

2.3.1. Vücut Benliği

İnsanın doğduğu andan öldüğü ana kadar kendi bedeninde oluşan değişiklikleri algılamasını sağlayan benlik algısıdır(32).

2.3.2. Cinsiyete Ait Benlik

Kişinin kendi cinsiyetini anlama, cinsiyet rollerini düşünme, cinsel yaşamı anlama ve bunlar üstüne düşünmesi cinsiyete ait benlikten kaynaklanır(32).

2.3.3. Sosyal Benlik

Bireyin içinde bulunduğu toplumdaki topluluk, grup, arkadaşlık ve ailede diğer bireylerle etkileşim halinde olmasına dair benlik algılamalarıdır. Sosyal benlik tarih ve kültürden etkilenir(32).

2.3.4. Mesleki Benlik

Kişinin mesleğine dair herhangi bir çalışma yaparken davranışlarını mesleki benliği yönlendirir(32).

2.3.5. Ahlaki Benlik

Bireyin kendi için iyi olan bir şeyi isterken içinde bulunduğu toplum ve diğer bireylerin de yararına olan davranışları gözetererek davranması ahlaki benliği ortaya koyar(32).

2.4. Benlik ve Beyin

İnsanın benzersiz bir yönü kendi hakkında düşünebilme becerisidir. Yapılan bir deneyle bireye kendisi hakkında düşünürken aktif olan beyin bölgelerinin bulunması amaçlanmıştır. Kullanılan fMR (fonksiyonel Manyetik Rezonans) yöntemiyle birey kendi hakkında kendisine gösterilen çeşitli sıfatlar aracılığıyla düşünürken daha aktif olan beyin bölgesi medial prefrontal korteks olarak gözlenmiştir. Bunun yanında bütüncül benlik değerlendirmesi için çoklu beyin bölgeleri faaliyet gösterir. Bireyin kendi hakkında sınırlı sıfatlarla değerlendirme yaptığı bu tür deneyler beynin “benlik merkezinin” medial prefrontal korteks olduğunu göstermez, yalnızca benliğin bir yanının bu bölge tarafından kontrol edildiğine işaret eder. Bununla birlikte ileriye dönük nörobilim araştırmalarına benzer deneyler ışık tutacaktır(33).

2.5. Halk Sağlığı Bakış Açışıyla Benlik Saygısı

Dünya Sağlık Örgütü sağlığı “sadece hastalık veya sakatlığın olmaması değil, bir bütün olarak fiziksel, sosyal ve ruhsal iyilik hali” olarak, mental sağlığı ise “kişilerin kendilerini veya yeteneklerini gerçekleştirdikleri, hayatın normal stresleriyle başa çıkabildikleri, verimli ve sonuçları yararlı olacak şekilde çalıştıkları ve toplumlarıyla katkılı bir birliktelik içinde olabildikleri durum” olarak tanımlamaktadır (34,35). Birey ve toplum sağlığı, biyolojik ve ruhsal bileşenin yanında içinde bulunulan çevreden de etkilenmektedir. Sağlığın birey ve evre arasındaki etkileşimini incelemek sağlığı geliştirme ve iyileştirme adına önemli bir adım olarak görölmektedir(36). Fiziksel ve ruhsal sağlığı güçlendirme teknikleri yaşam süresi ve yaşam kalitesini artırır. Buna göre halk sağlığı yaklaşımı primer, sekonder ve tersiyer korumayı bünyesinde barındırır. Primer koruma, bireye ya da çevreye uygulanan hastalık oluşmadan korunma ya da önlem alma yöntemlerini, sekonder koruma, hastalıkların erken teşhis ve tedavisi ile kalıcı hasara yol açmadan önlemeyi, tersiyer koruma engelliliğin sınırlandırılması ve hastalık rehabilitasyonunu içerir(37). Mc Leroy’un primer koruma kapsamında sağlığın geliştirilmesi için öne sürdüğü ekolojik modele göre bireylerin sağlığı üzerine

1. Bireysel faktörler
2. Kişiler arası ilişkiler ve grup ilişkileri
3. Kurumsal faktörler (Sosyal Kurumlar)
4. Toplumsal faktörler
5. Kamu politikaları etkilidir(38).

Çağdaş halk hekimliği uygulamasına göre birey ruhsal ve bedensel bir bütün olarak ele alınırken, bireyin içinde bulunduğu aile, iş ve sosyal ortam da incelenmelidir. Bireye sadece hasta iken verilen sağlık hizmeti, birey sağlıklı iken sağlığı koruma amacıyla multidisipliner olarak desteklenmiyorsa yeterli değildir. Bununla birlikte tüm nüfusa hizmet götürmek verimsiz, bazen de imkansızdır. Bu zorluğu aşmanın yolu toplumda risk gruplarını belirleyerek, bu gruplara öncelikli hizmet götürmektir(39).

Gelişmekte olan ülkelerde çocuk ve ergenler hastalık ve ölümlerin sık görülmesi sebebiyle daha fazla risk altındadır (40). Düşük benlik saygısı olan bireylerin psikiyatrik yakınma ve belirtilerin ortaya çıkışında daha hassas bireyler olduğu belirtilmiştir(7). Bu sebeple benlik saygısı düzeyinin tespit edilerek, toplum ruh sağlığına katkılarının bilincinde olunması, konu ile ilgili farkındalık gelişmesi açısından önem arz etmektedir.

2.6 Benlik Kuramları

2.6.1. Freud

İlkel Benlik: Bireyin doğuştan getirdiği öz biyolojik yanıdır. İlkel benlik acı ve hazzla göre hareket eder. Herhangi yasak, yasa, ceza ve sınırlama ilkel benliğin algıladığı kavramlar değildir. İlkel benlik hem saldırganlık içgüdü, hem de cinsel içgüdüdür, bu yüzden ya hazzla ulaşmaya çalışır, ya da saldırır.

Benlik: Benlik, ilkel benliğin istek ve ihtiyaçlarını, gerçekliğe uygun şekilde doyuran yapıdır. Benliğin önemli işlevlerinden biri ilkel benlik ve üst benlik arasında kendi denge ve uyumunu gözeterek, bütüncüllük sağlayarak, kişiliği yeterli olgunluğa erdirmektir.

Üst Benlik: Duyduğu acı ve temel gereksinimleri ebeveynleri olmaksızın gideremeyeceğini anlayan çocuk onların daha güçlü birer figür olduğunun farkına varır. Bunun sonucunda üst benliğin ilk adımı olarak çocuk, ebeveyn davranışı ile özdeşim yapar. Daha sonra ebeveynin sahip olduğu gücün uzantısı olarak yasaklar ve kurallar da benimsenir. Böylece ebeveynin ya da öğretmenin her an yanında olmasına gerek kalmadan çocuk kendi kendine kurallar koyar, kendi kendini sınırlar, denetler. Benlik, ilkel benliğin etkisinde kaldığı için üst benlik tarafından abartılı şekilde suçlanır ya da utandırılır(24).

2.6.2. Erikson

Temel Güven (Basic Trust): Bebek ilk günlerde aciz ve tamamen bakıma muhtaçtır. İhtiyaç duyduğu bakım ona düzenli olarak ve tamamen onun rahatlığını sağlayacak şekilde verilirse bebekte temel bir güven duygusu oluşur. Bebeğin ilk başarısı, bu güven duygusu ile annenin göz önünde olmamasına rağmen varlığının farkında olması, büyük kaygı ya da öfkeye kapılmaksızın bu durumu tolere edebilmesidir. Temel güven duygusunda eksiklik, yetişkinlikte depresif ya da şizoid tarzda içine kapanma olarak kendini gösterebilir(25).

Özerklik (Autonomy): İşeme ve dışkılama kaslarının olgunlaşmasıyla çocuk tuvaletini isterse tutar ya da bırakır. Bu iki temel istekten doğan özerklik duygusu, “birbirine karşıt istek ve eğilimler arasında bir seçim yapabilme gücü” olarak tanımlanır. Çocuk bu evreye eş zamanlı olarak toplumsal tutma ve bırakma davranışlarını deneyimler. Alışkanlıklara, insanlara, eşyaya ve paraya tutunulur, ya da bunlar bırakılır, bırakılabilir. Bu evrede ebeveynin abartılı kontrol davranışları çocuğun seçim yapabilme duygusunu kısıtlayabilir. Sonuç olarak kuşkuculuk ve utanç davranışları aşırı gelişebilir(25).

Girişim (Initiative): Çocuk 3-4 yaşlarına geldiğinde cinsel organlara yönelik ilgisi artmış ve motor gelişmesi hızlanmıştır. Bu evrede ebeveyn, çocuk tarafından sadece bakım veren kişi değil ayrıca karşı cinsten anlamı olan biri olarak algılanır. Çocuğun bu evrede oldukça fazla olan merak duygusu ve ebeveynin yerine geçme isteği benliğin girişim aşamasının temelini oluşturur. Çocuksu davranışlar, girişkenlik, sık sık soru sorma ve cinsel merak yüzünden katı şekilde cezalandırılan çocukta ciddi suçluluk duyguları oluşturan katı bir üstbenlik gelişir. Yetişilen çevre içinde maruz kalınan cezalandırma ve katı tutum, bireyin kendi kendine üst benlik aracılığıyla sürdürülür. Sürekli cezalandırılma durumu bireyin, pasif, bağımlı ve ürkek kalmasına, toplumsal düzeyde de etkiye gereken ölçü ve şekilde tepki veremeyen topluluklar olarak gelişmesine sebep olur(25).

Çalışma ve Yapıcılık (Industry): Çocuk 6-7 yaşlarındayken ebeveynin yerine geçme isteği toplum tarafından kabul görme isteğine evrilir. Bu evrede çocuk toplum içinde var olmaya yarayacak temel araç gereç kullanma becerilerini geliştirir. Bunun yanında çocuğun kendi vücut bölümlerini uygun şekilde ve doğru olarak kullanma

becerileri de gelişir. Çocuğun bu becerileri yeterince iyi şekilde geliştiremediğini düşünmesi çocukta yetersizlik ve aşağılık duygusu gelişmesine sebep olur(25).

Kimlik (Identity): Ergenlik çağının başlamasıyla birey, kendine atılan roller ve kendi sorumluluk, hak ve beklentileri arasında karşılaştırma yapar. Çocukluk çağının özdeşimleri ergende yeni gelişen değer ve roller süzgecinden geçirilerek benimsenerek kimlik duygusunu oluşturur. Bireyin toplumsal, cinsel ve mesleki konumunu bulmaya çalıştığı dönemdir(25).

Yakınlaşma (Intimacy): Ergenlik çağını bitirip genç yetişkinlik çağına adım atan birey bu evrede yakın ilişkiler kurmaya başlar. Ergenlik çağında görülen yakın ilişki kurulduğunda kimliğini kaybetme korkusu bu evrede görülmez. Eğer görülüyorsa kimlik bocalamasından henüz çıkmadığı anlamına gelir. Bu evrenin tehlikesi kendinden ödün verme korkusundan dolayı yakın ilişki kurmaktan çekinmektir. Bunun sonucunda derin yalnızlık ya da sosyal izolasyon oluşabilir(25).

Üretkenlik (Generativity): Orta yaşta birey yeni bir kuşağı oluşturur ve ona kılavuzluk yapar. Fakat üretkenlik sadece bir neslin yetişmesiyle sınırlı değildir. Güzel işler ortaya çıkarmak, sanatla uğraşmak, verimli olarak çalışmak ve ortaya çıkan işlere sevgi ile bağlanmak da üretkenlik göstergesidir. Bu evrede bu zamana kadar kendine bağımlı olunan birey, ürettiklerinin sonucunun görülmesi, takdir edilmesi ve kılavuzluk yapabilmesi açısından bir sonraki nesle bağımlıdır. Bu evrenin tehlikesi bireyin üretme eyleminin durağanlaşması ve benliğin yoksullaşmasıdır(25).

Benlik Bütünlüğü (Ego Integrity): Yaşlılık dönemindeki bu evrede birey daha önceki evrelerde kazandığı benlik özelliklerini birleştirir. Bu evrede bireyde yaşamda kendine sunulanlara dair bir kabulleniş vardır. Bu kabullenişin doğal bir sonucu olarak mutlak gerçeklik olan ölümü de birey aynı huzurla karşılar. Bu dönemdeki tehlike ölüm korkusu ve umut yitimidir(25).

2.6.3. Maslow

Maslow, bireyin insan güdülerini bir piramit olarak düşünmüştür. Piramidin en üst noktasındaki kendini gerçekleştirebilme basamağına ulaşabilmek için daha alt basamaklardaki gereksinimlerin bir seviyeye kadar doyuma ulaşması gerekir. Buna

göre basamaklar en alttan üste doğru fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik, ait olma, itibar ve kendini gerçekleştirme olarak sayılabilir. Burada ait olma basamağı ile birlikte psikolojik gereksinimler başlar (41). Kendini gerçekleştirme basamağına ulaşan insanların temel belirleyici özellikleri ise:

- “Bilinebileceğı kadarıyla gerçeğı doğru olarak algılar.
- Hangi bilginin bilinemeyeceğini doğru algılar.
- Gerçeğı olduğu gibi kabul eder.
- Kendini olduğu gibi kabul eder.
- Başkalarını olduğu gibi kabul eder.
- Yaşamın getirdiğı olayları tam olarak yaşayarak tadını çıkarma eğilimindedir.
- Kendiliğinden hareket eder.
- Yaratıcı biçimde davranabilir.
- Kendine ve yaşama gülebilir.
- İnsanlığa değer verir ve onun sorunlarını ciddiye alır.
- Oldukça yakın ve derin birkaç dostu vardır.
- Yaşamı bir çocuğun gözü ve kalbiyle görüp yaşayabilir.
- Gerektiğinde çok çalışır ve sorumluluğunun farkındadır.
- Çevresinin farkındadır, sürekli çevresini araştırır ve yeni şeyler dener.
- Savunucu bir iletişim yöntemi kullanmaz”(42).

2.6.4. Rogers

Rogers benliğin bireyin davranışlarından sorumlu olan, bilinçli algı ve yaşantılar örüntüsü olduğunu öne sürer. Rogers’a göre benlik iki farklı psikolojik yapıdan oluşur: Gerçek benlik ve ideal benlik. Gerçek benlik bireyin şu anda var olan haliyle kendini algılama şeklidir. İdeal benlik ise bireyin olmak istediğı gelecekteki potansiyel benliğini yansıtır. Gerçek benlik ve ideal benlik arası benzerlik fazlaysa bireyin benlik saygısı yüksek olur (18).

2.7 Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler

2.7.1 Yaş

Genel benlik saygısı okul yıllarında sosyal rekabet etkisi ve çocuğun daha gerçekçi ve eleştirel kendi değerlendirmeleri sebebiyle azalır(23). Ergenlik çağında ise benlik kavramı benlik arayışının bir belirtisi olarak sürekli dalgalanma gösterir. Ergen, kendini ebeveynlerinden ve diğer insanlardan ayıran özellikleri öne çıkararak, kendi benliğinin yeniden inşasına çalışır(19). Benlik saygısını etkileyen bir diğer faktör de bedensel değişikliklerdir. Bu dönemde erken ergenlik belirtileri gösteren erkekler diğer akranlarına göre daha mutlu, daha dengeli, liderlik özelliği gösteren ve rahat tavırlar sergilerler. Benlik saygıları akranlarına göre artmış olarak bulunur. Ergenliği gecikmiş erkek ergenler ise akranlarına göre daha dışlanmış, bağımlı ve akranlarının etkisi altında kalma eğilimi olan ergenler olduğu için benlik saygıları akranlarına göre daha düşük bulunur. Kız ergenlerde ise erken ergenlik, utandırıcı olarak yorumlandığı için bu ergenlerde benlik saygısı genellikle akranlarına göre düşük bulunur(43). Orta ergenlik döneminden genç yetişkinlik dönemine kadar benlik saygısı belli düzeyde seyreder ya da hafifçe artar(44).

2.7.2 Aile Ortamı ve Ebeveyn Tutumu

Aile, çocuk için yaşam boyunca gerçekleşecek iletişimin ilk halkasını oluşturur. Eğer bu noktada olumsuz bir ortam söz konusuysa çocuk, patolojik aile örüntüsü içinde büyüyecek, tüm yaşamı boyunca bu örüntünün etkilerini hissedecektir(45). Bu açıdan benlik saygısı oluşumunda sadece ebeveyn tutumu değil, genel aile atmosferi de etkilidir(12).

Tek çocukların kardeşleri olan çocuklara göre daha yüksek benlik saygısı olduğu bulunmuştur. Bu sonuç çocuğa ailede verilen ilgi ve değerle ilişkili görülür(19).

Çocuklar etrafındakiler tarafından kendisi ile ilgili fikir ve yargıları temel alarak kendileri hakkında bir benlik imajı oluştururlar. Karakteristik üç anne baba tutumu çocuğun benlik saygısı üzerine etkili bulunmuştur. Bunlardan ilki çocuğuna

kabul ve ilgisini açıkça ifade etme durumu, ikincisi özgürlük veya ceza, üçüncü ise demokratik ya da diktatörce davranma durumudur(18).

Annenin eğitim durumu artışı ve annenin çalışması çocuğun benlik saygısı puanlarında artışla ilişkili bulunmuştur(46,47).

Literatürde boşanmış ebeveynlerin çocukları ile ilgili pek çok olumsuz bulguya işaret eden yayın bulunsa da bir yayında boşanmış ailelerin çocuklarının aile kararlarına daha çok katıldığı ve daha çok sorumluluk aldığı için yüksek olgunluk, empati ve benlik saygısı düzeylerinin beklendiği bildirilmiştir(48). Anne baba tutumları daha ayrıntılı şekilde ilgili başlıkta incelenecektir.

2.7.3 Cinsiyet

Black ve Robbins 14-23 yaşları arasında benlik saygısının erkeklerde arttığı, kadınlarda azaldığını öne sürmüştür. Bunun yanında 23 yaşında ve yüksek benlik saygısına sahip kadın ve erkeklerin özelliklerini inceledikleri zaman kadınların diğer bireylerle yakın ilişkilerden hoşlanan, erkeklerin ise duygusal olarak daha mesafeli bireyler olduğu bulunmuştur. Bu durum beklendiği üzere kültürel ve toplumsal beklentilere iyi uyum sağlayan bireylerin yüksek benlik saygısına sahip olduğunu gösterir(18). Amerika'da 48.000 genç üzerinde yapılan farklı çalışmaların araştırmaya dahil edildiği meta-analiz sonucuna göre erkeklerin kadınlardan daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları, fakat aradaki farkın çok fazla olmadığı gösterilmiştir(49).

2.7.4 Sosyoekonomik Durum

Sosyoekonomik durum benlik saygısı gelişimi üzerine etkili bir diğer faktördür. Maslow'un kuramına göre bireylerin daha üst seviyedeki psikolojik gereksinimlerini karşılayabilmeleri için alt seviyedeki fizyolojik ihtiyaçları belli ölçüde doyurulmuş olmalıdır.

Sosyoekonomik düzeyleri farklı üç ilköğretim okulunda yapılan bir çalışmanın sonucuna göre düşük sosyoekonomik düzey düşük benlik saygısı ile

ilişkili bulunmuştur(50). Eşinden ayrılmış ya da eşini kaybetmiş anneler üzerinde yapılan bir çalışmada annenin gelişmiş finansal kaynaklardan yoksun olması düşük benlik saygısı ve yüksek depresif semptomlarla ilişkili bulunmuştur(51). Jing Li ve arkadaşlarının Çin’de yaşları 17-23 aralığında değişen üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada sosyal sınıf ve materyalizm arasında nedensel ilişki bulunduğunu, benlik saygısının bu ilişkiye aracılık ettiğini göstermişlerdir. Bu çalışmaya göre artan materyalizm yaklaşımı alt sosyoekonomik sınıflarda benlik saygısı artışı ile ilişkili bulunmuş, bu durumu da alt sosyoekonomik sınıflardan gelen bireylerin benlik saygılarında algıladıkları düşüklüğü kompanse edebilmek için materyalizme eğilim gösterdikleri yönünde yorumlamışlardır(52).

2.7.5 Sosyal İlişkiler

Benlik gelişiminde özellikle ergenlik döneminde akran ilişkileri etkilidir. Akran grubu ergen için belli ölçüde ailenin yerini alarak, bu dönemde oluşan fizyolojik, sosyal ve toplumsal değişimleri başka bireylerin de yaşadığını görme olanağı sağlar. Ayrıca akran ilişkilerinin popüler konumdaki ergenler için benlik saygısı kaynağı olma, diğer ergenleri baz alarak yaş grubunun davranış standartları için bir kılavuz olma, yaparak deneme olanağı sağlayan bir ortam yaratma gibi işlevleri vardır(29). Diğer taraftan oldukça yüksek işleve sahip olan akran ilişkileri olumsuz geliştiğinde ergen benlik saygısı önemli ölçüde etkilenmekte, yüksek akran baskısı düşük benlik saygısı ile ilişkili görünmektedir (53).

2.7.6 Kültürel Farklılıklar

Toplulukçu kültürlerde bireyler amaç ve yaşantılarını, içinde buldukları topluma uyumlandırma amacı içindedirler. Bireyci kültürlerde ise bireyin istek ve amacı toplumun yargı ve standartlarından daha değerli görülür(54). Toplulukçu kültürlerde benlik, bireyin diğer bireylerle kurduğu etkileşim ve iletişimden beslenirken bireyci kültürlerde büyük ölçüde bireyin kendine yönelik algı ve

fikirleriyle ilişkili bulunur. Bu durum benlik algısı ve benlik saygısı gelişiminin kültürden kültüre farklılık göstermesinin bir sebebi olarak görülebilir(41).

2.7.7 Fiziksel Aktivite

Düzenli fiziksel aktivite genel olarak bireyin hem fizyolojisinde hem de ruh halinde olumlu değişiklikler oluşturur. Bireyin ergenlikte yaptığı düzenli egzersizin kendini iyi hissetme, zamanını sağlıklı şekilde değerlendirme ve ergeni zararlı alışkanlıklardan uzak tutma gibi işlevleri de vardır. Ekeland ve arkadaşlarının yaptığı 23 randomize kontrollü çalışmanın dahil edildiği sistematik derleme sonucuna göre çocuklarda ve ergenlerde egzersizin benlik saygısı üzerine kısa süreli olumlu etkileri bulunmuş fakat iyi tasarlanmış izlem çalışmalarına halen ihtiyaç duyulduğunu belirtilmiştir(55).

2.7.8 İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı

Benlik saygısı çevre değerlendirmesi ve bireyin kendini çevresiyle kıyaslamasıyla şekillenen bir kavram olduğu için sosyal medyanın bireye ulaşamayacağı sanal standartlar dayatması bireyin benlik saygısında düşüşe sebep olabilir.

Son yıllarda artan sayıda çalışma çocuk ve ergenlerin sosyal medya ve internet kullanım davranışları ile benlik saygısı arasında ilişki olduğunu savunmaktadır. Woods ve Scott'ın İskoçya'da 467 ergen üzerinde yaptıkları çalışma sonuçlarına göre gece sosyal medya kullanımı düşük uyku kalitesi, düşük benlik saygısı, yüksek düzey anksiyete ve depresyonla ilişkili bulunmuştur(56). İngiltere'de yapılan bir başka çalışma sonucuna göre patolojik internet kullanımı olan bireylerde benlik saygısının düşük bulunduğu belirlenmiştir(57).

2.8 Yüksek Benlik Saygısına Sahip Bireyler

Benlik saygısı yüksek olan bireyler kendilerini sevmeye, sayılmaya ve kabul görmeye değer, yaşama dair anlamı olan kişiler olarak görme eğilimindedirler(12). Yüksek benlik saygısına sahip çocukların düşük benlik saygısına sahip olanlarla kıyaslandığında daha bağımsız, girişken ve karşılaştıkları problemlerin çözümünde daha yaratıcı oldukları, bu sebeple daha yüksek akademik başarıya sahip oldukları bulunmuştur(18,19).

Yüksek benlik saygısına sahip bireyler, başarısızlık karşısında pes etmezler. Kendilerini iyi analiz ederek, hangi noktanın geliştirilebilir olduğuna kafa yorurlar(58). Benlik saygısı yükseldikçe insanlara duyulan güven de artar (19). Benlik saygısı yüksek olan bireyler, psikosomatik hastalıklara karşı daha dirençli, sosyal ilişkilerde başarılı, özerk davranışlar sergileyebilen, etkin iletişim kurma becerisine sahip, davranış ve tutumlarını kontrol edebilen, iç denetim odakları gelişmiş bireylerdir(32).

Günümüzde akademik başarı ve benlik saygısı ilişki sorgulanmaktadır. Baumeister ve arkadaşları benlik saygısı ve akademik başarı ilişkisinin sorgulandığı çalışmalarda nedensel ilişkinin kurulmadığını, sosyoekonomik durum veya IQ gibi üçüncü bir değişkenin bu korelasyonun sebebi olup olmadığının diğer bazı çalışmalarla araştırıldığını belirtmiştir(59). Benlik saygısı ve akademik başarıyı inceleyen kohort çalışmalarının dahil edildiği bir meta-analiz sonucuna göre ise benlik saygısının ilerleyen zamanda oluşan akademik başarı üzerine az da olsa etkili olduğu belirtilmiştir(60).

Marsh ve Craven akademik benlik saygısı ve akademik başarının birbirlerini olumlu yönde etkileyen iki itici güç olduklarını fakat toplam benlik saygısı ve akademik başarı arasında ilişki saptamadıklarını belirtmişlerdir(61). Marsh ve O'Mara'nın 2213 katılımcıdan elde ettikleri verinin tekrar değerlendirildiği çalışmalarının sonucu da bu çalışmayla benzer sonuçlara ulaşmıştır(62).

Baumeister ve arkadaşlarının yaptıkları bir başka çalışmaya göre ise bütün bireylerin benlik saygısını yükseltmenin bireysel ve sosyal her derde deva bir olgu gibi sunulmasına rağmen düşük benlik saygısından ziyade benliği tehdit edilmiş

bireylerin şiddet yatkınlıkları olduğu ayrıca yüksek benlik saygısının bazı formlarının şiddete eğilimi artırdığı belirtilmiştir(63).

2.9. Düşük Benlik Saygısına Sahip Bireyler

Benlik saygısı düşük olan bireyler, kendi beceri ve özelliklerine yeterince güvenip, kendilerini sevilmeye layık olarak algılamazlar(12).

Düşük benlik saygısı, gençlikten yaşlılığa her yaşam evresinde depresif semptomlar için bir belirleyici olarak bulunmuştur(64). Bu belirtilerin arasında uyku bozuklukları, tedirginlik, iştahsızlık, baş ağrısı, sinirlilik, çarpıntı yer almaktadır(19). Çünkü benlik saygısı düşük olan bireylerin yaşama dair ruhsal başa çıkma mekanizmaları yeterince gelişmemiştir. Yapılan bir çalışmada düşük benlik saygısı ve kaygı verici olaylar birbirinden bağımsız şekilde gelişebilecek depresyon için belirleyici olarak bulunmuştur(65). Ergenler ve üniversite öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada düşük öz saygı saldırganlık ve asosyal davranışla ilişkili bulunmuştur(66).

Benlik saygısı yüksek olan bireylerle kıyaslandığında benlik saygısı düşük bireylerin daha kaygılı, depresif, yalnız, kıskanç, utangaç ve genel olarak mutsuz olma eğilimleri olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmaya göre düşük benlik saygısı ve depresyonun her ikisinin de gerçek, olası ya da hayal edilen sosyal dışlanmanın sonuçları olduğu için birbirine bağlı oldukları öne sürülmüştür(67).

Düşük benlik saygısına sahip bireyler kendi performansları ile ilgili negatif varsayımlara sahiptir. Benlik saygısı ileriye dair beklentileri de etkilediği için bireyde kaygı durumu oluşur. Olumsuz tecrübelerden çekinen birey yeni bir işe girişmek için yeterli motivasyonu bulamaz. Yeni bir işe başlamayan birey için başarı sağlama olasılığı düşüktür(58).

Yavuzer, düşük benlik saygısı gelişiminde etkili olan faktörleri şöyle belirtir:

1. Bireyin sadece ailesinin beklentilerini karşıladığı zaman sevileceğine inanması
2. Ebeveynin kaygılı olması (Bireye güvenli bir ortamda olmadığını hissettirerek gelecek planlarını huzur yerine kaygı ve korku üzerine inşa etmesine sebep olur.)
3. Kıyaslama yapmak ve zayıf yönlerin vurgulanması (Bireyin kendisi ile ilgili eksiklik ve yetersizlik duygusu geliştirmesine sebep olur)(68).

Omasu ve arkadaşları düşük benlik saygısı olan bireylerin olumsuz deneyimler sonrasında posttravmatik stres bozukluğu geliştirmeye yatkın bireyler olduğunu bildirmiştir(69). Bir başka çalışmada düşük benlik saygısı ile sosyal fobi ilişkili bulunmuş, sosyal fobiye müdahale etme ve sosyal fobiden korunma amacı ile benlik saygısının belirlenmesinin önemi vurgulanmıştır(70).

O'Moore ve Kirkham zorbalığa daha sık maruz kalan ve daha sık zorbalık yapan bireylerin benlik saygısı düzeylerinin daha düşük bulunduğunu belirtmiştir(9).

Benlik saygısı düşük bireylerin alkol ya da uyuşturucu bağımlısı olma eğilimlerinin benlik saygısı yüksek olan bireylerden daha fazla olduğu bildirilmiştir. Benlik saygısı düşük bireylerin uyuşturucu ya da alkol kullanma sebepleri ile ilgili 3 teori mevcuttur. İlki; benlik saygısı düşük olan insanların belli gruplara girebilme olasılıklarını artırmak için bu maddelere gereksinim duyduklarıdır. İkincisi benlik saygısı düşük bireylerin alkol ya da uyuşturucu kullanarak gerçek ya da hayali olan sosyal dışlanma ile ilişkili olumsuz duyguları yok saymaya çalıştıkları, üçüncüsü sürekli alkol ya da uyuşturucu kullanan bireylerin bireysel ya da sosyal olarak sıkça olumsuz deneyimler yaşadıkları, bunun sonucu olarak toplumsal olarak dışlandıkları, olumlu deneyimler yaşamak için uygun ortam bulamamalarının sonucu olarak da benlik saygılarının azaldığıdır(67).

2.10. Benlik Saygısı Ölçümü

Benlik saygısı literatürde çok sayıda tanımı olan ve soyut bir kavram olmasının da etkisiyle standart ölçümü zor olan bir kavramdır. Bu amaçla sıklıkla kullanılan,

Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması yapılmış ölçeklerden üçü Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Ölçeği ve Piers-Harris Benlik Saygısı Ölçeği'dir.

2.10.1 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Orijinal ismi "Rosenberg Self Esteem Scale" olan Rosenberg tarafından 1965'te geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması lise yaş grubu için 1986'da Çuhadaroğlu tarafından yapılmıştır(71).

2.10.2 Coopersmith Öz Saygı Ölçeği

Orijinal ismi "Coopersmith Self Esteem Inventory" olan ölçeğin Türkçe geçerlik, güvenirlik çalışması Güçray tarafından 9-11 yaş arasındaki öğrencilerde, Pişkin tarafından ise lise öğrencilerinde yapılmıştır(72).

2.10.3 Piers- Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği

Orijinal ismi "Piers-Harris Children's Self Concept Scale" olan ölçek E.V. Piers ve D. Harris tarafından geliştirildi. Çataklı ve Öner tarafından 9-20 yaş arası bireylerde yapılan çalışma sonucunda Türkçe formu " Piers Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği" bu yaş grubu için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak bulunmuştur(73).

2.11 Benliğin Güçlendirmesi

Benliği güçlendirme güdüsü bireylerin kendi hakkında olumlu bilgileri aramaya ve olumsuz bilgileri yadsımaya yöneltir. Bu süreçte sıklıkla kullanılan dört bilişsel strateji şunlardır:

1. Aşağı doğru karşılaştırma

2. Kendine hizmet eden yanlılık
3. Başkasının zaferinden pay çıkarma
4. Kendini engelleme (58)

Aşağı doğru karşılaştırma: Bireyler kendileri hakkında bilgi edinmeye çalışırken kendini sürekli sosyal çevresiyle kıyaslar. Herhangi bir olumsuz olay geliştiğinde bireyler kendilerini daha olumsuz olayla karşılaştırarak o anki iyi hissetme ihtiyaçlarını karşılarlar. Bu durum hem benlik kavramını iyileştirerek, hem de olumsuz duygu durumu düzenleyerek öznel iyi oluşu geliştirir(74).

Kendine hizmet eden yanlılık: Bireylerin başarılı olduklarında bunu bireysel faktörlere, başarısız olduklarında ise bunu şartlara bağlama eğilimlerine kendine hizmet eden yanlılık denir. Objektif kendini tartma mekanizması yüksek düzey öz kontrol gerektirir ve genellikle benliği güçlendirmeye hizmet eden otomatik dürtüyle çatışır(75).

Başkasının zaferinden pay çıkarma: Bireylerin kendileri hakkında olumlu hisleri devam ettirmek adına başarılı olan insanlarla bağlantıları olduğunu çevresine duyurarak güç kazanma eğilimi başkasının zaferinden pay çıkarmadır(58).

Kendini Engelleme: Muhtemel başarısızlık durumunda kendi başarısızlığına bahane bulma amacıyla bireyin kendi kendini başarısızlaştırma eğilimi kendini engellemedir. Önemli bir sınav öncesinde iyimserler iyi ihtimallerle motive olarak çalışırlar, savunmacı kötümserler en kötü olasılıktan kaçınmak için çalışırlar, kendini engelleyenler ise yeterli şekilde hazırlanmaz, çalışmayı erteler ya da alkole sığınır. Birey, kendi hakkında bu bahanelere inansa bile, bu durum sürekli tekrarlanırsa birey çevrenin kendi için olumsuz fikirlere sahip olmasının önüne geçemez(58). Bu süreçler çoğunlukla benliği güçlendirme amacı gütmeyen ilerler. Benlik saygısını geliştirmek için yapılabilecek bilinçli uygulamalara öneriler ise:

1. Benlik imgesini kontrol ettiğinin farkına varma
2. Bireyin kendisi hakkında daha fazla bilgi sahibi olması
3. Diğer insanların birey için amaç belirlemesine izin vermeme

4. Gerçek dışı amaçların farkına varma
5. Kendine yönelik olumsuz konuşmaları değiştirme
6. Güçlü yönlerin üzerinde durma
7. Diğer bireylere olumlu bir bakış açısı ile yaklaşma olarak sayılabilir(58).

Benlik saygısı ve benlik farkındalığını artırmaya yönelik çeşitli eğitimlerin bu konuda başarılı olduğu gösterilmiştir(76–78).

2.12 Anne Baba Tutumları

Çocuk, kendi benlik algısını etrafındaki bireylerin onun hakkında ifade ettikleri yargıları yansıtarak oluşturur. Çocuğun en yakınındaki bireyler olarak anne ve baba çocuğun benlik algısı ve saygısı oluşumunda temel rollere sahiptir. Benlik saygısı gelişiminde ilk faktör olarak ebeveynin kendine olan ilgisini önemli bir kişi olduğu için ona sevgi, ilgi ve kabul verildiği yönünde yorumladığı için ebeveyn kabul ve ilgisi yüksek olan çocukların benlik saygısı da yüksek bulunur.

Ebeveynin çocuğunun benlik saygısı gelişiminde etkili bir diğer faktör ödül ve ceza davranışıdır. Benlik saygısı yüksek olan çocukların ebeveynlerinin davranışları incelendiğinde, bu ebeveynlerin çocuklarına davranış ve kurallarla ilgili açıkça bilgilendirme yaptıkları ve bu duruma tutarlı şekilde bağlı kaldıkları, çocuklarına doğru davranışlar kazandırmak için onları ödülle motive ettikleri gözlenmiştir. Benlik saygısı düşük olan çocukların ebeveynleri ise kurallar ve davranışlar konusunda net bir duruş ortaya koymamış, tutarsız davranışlar sergilemişlerdir. Çocukları uygunsuz davranışlar sergilediğinde onları cezalandırma yoluna gitmişlerdir(18). Fakat konu ile ilgili güncel yaklaşım hem ödülün hem de cezanın davranış eğitimine kısa süreli katkısı olsa bile uzun vadede bireysel motivasyona zarar verdiği, sürdürülebilir olmadığı ve etik değerleri olumsuz etkilediği yönündedir(79).

Ebeveynin diktatörce ya da demokratik davranışı çocuğun benlik saygısı inşasında etkili üçüncü faktördür. Buna göre çeşitli kural ve davranış kalıpları belirlerken kuralları net şekilde belirleme, çocuğun fikrini önemseme ve ona yönelik adil davranışlar çocuğun benlik saygısının yükselmesine etkili bulunmuştur. Çocuğa yaklaşımda kurallar net şekilde belirlenmemiş, tutarlılık göstermiyor ve çocukların fikri önemsenmeksizin uygulanıyorsa bu durum çocuğun benlik saygısının düşük olmasında etkili bir faktör olarak bulunmuştur. Bu tutumlar özetlendiğinde çocuğun benlik saygısı gelişiminin köşe taşları Coopersmith tarafından, çocuğa yönelik tam ya da tama yakın kabul sağlanması, davranışlara dair net sınırlar çizilmesi ve bu sınırlar çerçevesinde çocuğun özgürce hareket edebilmesi olarak sayılmıştır(18).

Benlik saygısı yüksek ebeveynlerin kendileri ve çevrelerine karşı sağlıklı bir kabul duygusu olduğu için bu ebeveynlerin çocuklarının kendilerini kabul becerilerini geliştirebilmeleri ile sağlıklı bir benlik kavramının temelini oluşturulduğu bildirilmektedir(68).

Kendisinden beklenen davranışları yaptığında onaylanan, olumsuz davranışlarında ise uygun şekilde geri bildirim verilen çocuk sonraki zamanlarda nasıl davranışlar sergileyebileceğine dair fikir edinir. Bu atmosfer kendi kendine yetebilen ve özgüvenli bir çocuk yetiştirebilmenin ilk şartıdır (80). Davranışları konusunda sağlıklı şekilde kılavuzluk edilmemiş, davranış sınırları ebeveyninin ruh haline göre belirlenmiş çocuklardan sağlıklı bir benlik kavramı geliştirmesi beklenemez.

Ebeveyn kendi duyguları konusunda farkındalık sahibiyse, çocuğun beklentileri karşısında sakın kalarak çocuğun istek ve ihtiyaçlarını adil şekilde düşünebilir. Bu, eğer karşılanamayacak bir beklentiye çocuğun anlayabileceği şekilde sebepleriyle ona açıklayabilir. Bu durum çocukta ebeveynin kendisini anladığına dair bir duygu oluşmasını sağlayarak çocuğu işbirliğine daha yatkın hale getirir(80).

Yaygın ebeveyn tutum ve davranışları aşağıda özetlenmiştir.

2.12.1 Duyarlı, Ulaşılabilir ve Kabul Eden Ebeveyn

Bu gruptaki ebeveyn ilk andan itibaren çocuk sahibi olmayı bir hediye gibi kabul eder. Çocuğun her türlü sinyalini algılayarak doğru yorumlamak için çaba gösterir. Çocuğun kendi kendisine baş etmesi güç olan stres faktörlerine karşı koruyucu ve destekleyicidir. Zaman zaman sinirlilik belirtileri gösterse de genel olarak çocuk tarafından ulaşılabilir ve dengeli bir tutum izler(80).

2.12.2 Destekleyici – Yetkili ve Güvenilir Ebeveyn

Bu gruptaki ebeveyn çocuğunu desteklerken ona sınır da koyar. Çocuğunu samimi şekilde dinler, ona sevgi, ilgi ve kabul gösterir. Çocuğun istek ve beklentilerini demokratik ve adil bir yaklaşımla değerlendirir. Çocuğunu olduğu haliyle kabul eder fakat uygunsuz davranışları sınırlamak ve doğru davranış tarzı geliştirebilmek için çocuğa güvenilir şekilde kılavuzluk ederek, net sınırlar belirler(80).

2.12.3 Reddeden ve İhmal Eden Ebeveyn

Bu gruptaki ebeveyn çocuğuna karşı içerleme ve öfke ile hareket eder. Onun varlığını baş edilmesi gereken bir durum olarak görür. Çocuğun gereksinim duyduğu ilgi ve bakımı vermez. İhtiyaçları karşılanmayan çocuk annesi tarafından kucağa alındığında gergin olduğuna dair sinyaller verir. Çocuk, bir süre sonra bu durumu kendisinin sevilmeye, bakım ve ilgi görmeye değer bir birey olmadığı yönünde yorumlar ve düşük benlik saygısı tohumları atılmış olur(80).

2.12.4 Mükemmeliyetçi Ebeveyn

Bu gruptaki ebeveyn geçmişte toplumun, ailesinin ya da kendisinin standartlarına erişemediği için hedef ve hayallerine kendi çocuğu üzerinden ulaşmaya çalışır. Bu yolu izlerken çocuğunun istek, beceri ve potansiyelini önemsemez. Çocuğunu ilgisi olmadığı bir mesleğe yönlendirir ya da çocuğun ilgisi olmayan bir hobiyi kusursuz yapması konusunda ısrar eder. Ebeveynin abartılı ve çocuğun potansiyeline uygun olmayan beklentilerinin sonucunda çocuk başarısızlığa uğrar, başarılı olacağına dair inancını ve yeni şeyler denemek için gerekli azim ve hevesini yitirir. Çocuğun ilgi ve yeteneklerini gözetmeksizin onun potansiyelinin üzerinde beklentiye girerek ısrarcı olmak çocuğun duygusal olarak zorlanmasına sebep olabilir. Bu da çocuğun duygusal ve bilişsel yönlerden istismarı olarak değerlendirilir(80).

2.12.5 Baskıcı – Otoriter Ebeveyn

Bu gruptaki ebeveyn çocuğu zamana, şartlara ve çocuğun yapısına göre düzenleme yapmaksızın kesin ve kat'î kurallar çerçevesinde büyütür. Ev içinde ağır bir hiyerarşik düzen vardır, çocuk ise bu düzenin en alt basamağında yer alır. Çocuk fikri ve isteği önemsenmeden koyulmuş bu kuralların dışına çıkarsa ebeveynin abartılı öfkesine maruz kalır, ölçüsüz cezalandırmalara tabi tutulur. Ebeveynin kuralları sorgulanamaz ve ebeveyn kuralın sebebini açıklama gereği duymaz. Bu ailelerde yetişen çocuklar ebeveynlerinin yanında onların isteği ile uyumlu davranışları sergileseler de kuralların sebep ve gerekliliklerini içselleştiremedikleri için uzun vadede bu davranışları doğru olarak kabul edip benimseyemezler. Çocuk bir şekilde kural dışı davranırsa yoğun suçluluk hisseder. Bu ikilem içinde çocuk, sosyal ortamlarda ve günlük yaşamda hata yapmaktan çekindiği için girişken ve atak davranamaz, bu da düşük benlik saygısına neden olur(80,81).

2.12.6 Gevşek Ebeveyn

Bu ebeveynlik yaklaşımı iki grupta incelenebilir:

1. İhmalkar tutum: Bu tutuma sahip ebeveynler kendi ihtiyaçlarını her koşulda çocuğun üzerinde tutarlar. Çocuklar önemsenmedikleri ve değersiz olduklarını düşünür. Var olduklarını ebeveynlerine hissettirebilmek için saldırgan davranışlar sergileyebilirler.
2. Aşırı Hoşgörülü tutum: Bu tutuma sahip ebeveynler çocuğun her istek ve ihtiyacını ivedilikle karşılarken çocuğa herhangi bir sınır koymaz. Çocuk beklentilerinin gerçekleşmesine dair herhangi ertelemeye gerek duymaz. O anda ve onun istediği şekilde beklentisinin karşılanacağını bilir. Ebeveyn kendi şartlarından ve beklentilerinden çocuğun istekleri uğruna ödün verir. İsteddiği her şey yapıldığı ve herhangi bir sınır konulmadığı için hem çocukta özdenetim gelişmez hem de çocuk yaşıyla uyumsuz kararlar vermek zorunda kalır. Çocuk sosyal açıdan kendini geliştirecek bir ortamdır yoksundur. Kendi ailesi dışındaki ortamlarda dışlanır. Kendini uygun şekilde ifade edip beklentilerini karşılayamaz. Bunun sonucunda aileye bağımlı, uyumsuz, kendine güvenmeyen bir çocuk olarak yetişir.(80,81).

2.12.7 Aşırı Korumacı Ebeveyn

Ebeveyn çocuğa gereksinim duyduğundan fazla koruma sağlar. Bu tutum da çocuğun sosyal ortamlarda nasıl davranması gerektiğini öğrenmesinin önünde engeldir. Çocuk neye ne kadar dikkat edip, neyden kaçınacağını öğrenmesi için uygun ortam bulamaz. Bu durumun sonucu olarak çocukta toplumsal uyum bozulur, ebeveyne bağımlılık gelişir. Çocuğuna kendi gereksinimlerini önemsemeyecek kadar koruma ve özen gösteren ebeveynin bu sağlıksız yaklaşımının faturası ebeveynin fazla beklenti içine girmesiyle yine çocuğa kesilmektedir(80).

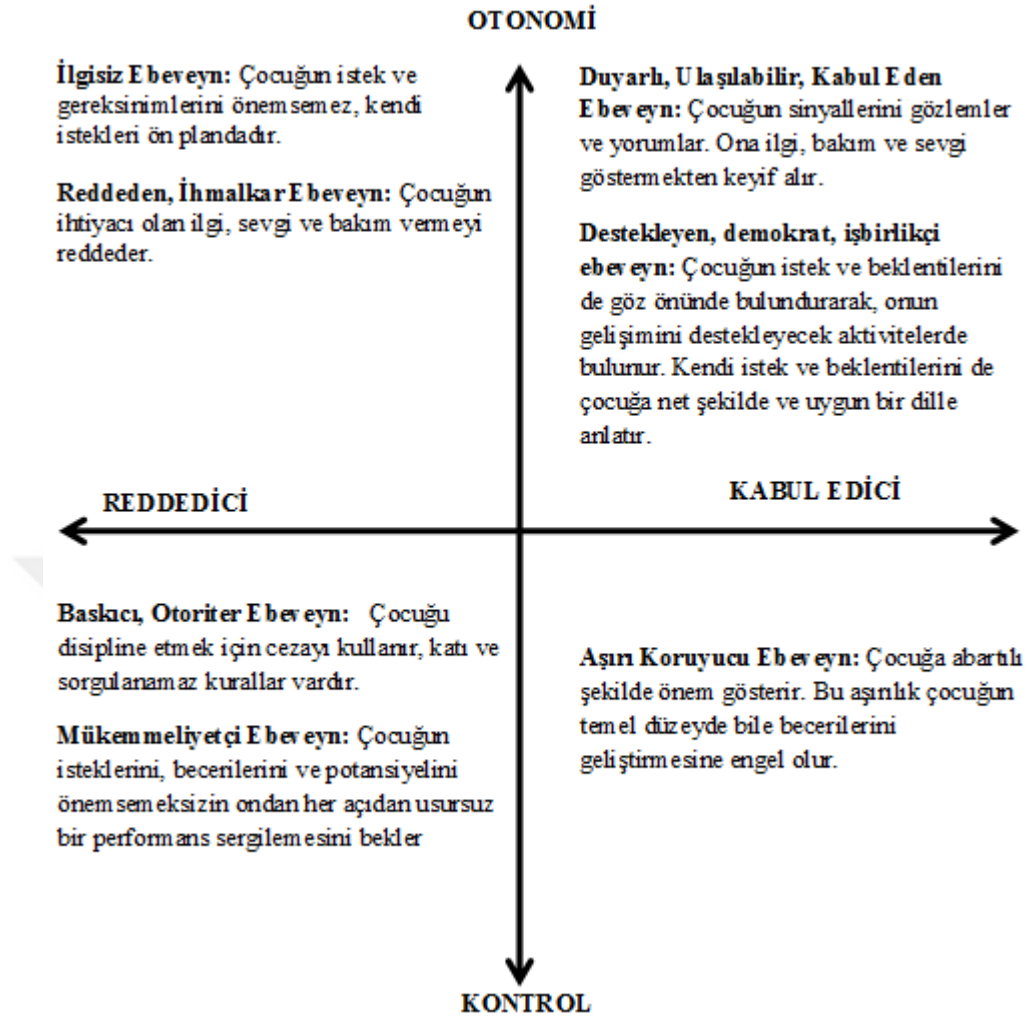
2.12.8 Tutarsız ve Kararsız Ebeveyn

Ebeveynin kural belirleme ve uygulama konusunda kararsız tutumu çocuğun uygun ve uygun olmayan davranışlar konusunda kafa karışıklığı yaşamasına sebep olur. Ebeveyn davranışa göre değil de kendi ruh haline göre geri bildirim veriyorsa bu durum çocukta sağlıklı değer yargılarının gelişmesini engelleyecektir(80).

2.13 Anne Baba Tutumu Ölçümü

Anne babanın çocuğa yönelik davranış ve tutumlarının izlenip ölçülmesi hem çok uzun bir süreci kapsamı, hem kültürden kültüre davranış kalıplarının değişmesi, hem de çocuğun gözünden algılanan bir süreç olması gibi nedenlerle oldukça zordur. Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili Türkçe literatürde farklı ölçekler bulunmaktadır.

Bu amaçla oluşturulmuş Türkçe literatürde en sık kullanılan ölçekler Kuzgun tarafından 1972’de geliştirilmiş Ana Baba Tutum Ölçeği, Karabulut Demir tarafından geliştirilen Ebeveyn Tutum Ölçeği, Le Compte ve Özer tarafından Türkçe’ye uyarlanmış, Küçük tarafından revize edilmiş “Aile hayatı ve çocuk yetiştirme ölçeği” ile Lamborn ve arkadaşları tarafından 1991’de geliştirilmiş, Yılmaz tarafından ilköğretim 4-5, lise1-2 ve üniversite 1-2 ve 3. Sınıf öğrencileri için Türkçe geçerlik güvenirlik çalışmaları yapılmış çalışmamızda kullanılan Anne Baba Tutum Ölçeği’dir (82–84).

Şekil 1. Yaygın Ebeveyn Tutumları

Yavuzer H. Çocuk Yetiştirmede Farklı Ebeveyn Tutumları. İçinde: Yavuzer H, editör. Ana-Baba Okulu Ana Baba Eğitimi ve Aile İçi İletişim Becerileri s116. 19. baskı İstanbul: Remzi Kitabevi; 2011. kaynağından uyarlanmıştır.

3. MATERYAL VE METOD

3.1. Araştırma Alanı ve Özellikleri

Isparta ili üniversite giriş sınavlarında uzun yıllardır üst sıralarda yer almaktadır(85). Ebeveynlerin çocuklarının eğitimi için değişen ihtiyaçlarına binaen çeşitli özel eğitim kurumları Isparta'da faaliyet göstermektedir. Isparta il merkezinde 8 özel lise mevcuttur. Bu liselerden bazıları dershane sisteminden sonra okula dönüştürülmüş, bir kısmı son yıllarda ilk öğrencilerini almışken, bazıları 20 yıldan bu yana eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Öğrenciler bu okullarda eğitim almak için herhangi bir sınava tabi tutulmamaktadır. Bu okullardan 7'si özel temel lise veya özel Anadolu Lisesi, 1'i özel mesleki teknik Anadolu Lisesidir.

3.2. Araştırmanın Tipi

Bu çalışma, Isparta il merkezindeki özel okulların 9. sınıfına devam eden öğrencilerin benlik kavramlarının ana baba tutumu ve bazı değişkenlerle ilişkisinin incelenmesini amaçlayan kesitsel analitik tipte bir çalışmadır.

3.3. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini Isparta İl Merkezindeki özel okullarda öğrenimine devam eden 9. sınıf öğrencilerin tümü oluşturmaktadır. Herhangi bir örneklem alınmadan, araştırmaya katılma kriterlerini sağlayan öğrencilerin tamamına ulaşılması planlandı (N: 298).

Bu okullar alfabetik sıraya göre, Özel Ahsem Özyürek Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (MTAL), Özel Bahçeşehir Koleji, Özel Boğaziçi Okulu, Özel Büyük Başarı Lisesi, Özel Doğa Koleji, Özel Nokta Lisesi, Özel Turuncu Lisesi ve Türkiye Eğitim Derneği (TED) Koleji'dir.

Araştırmada 241 öğrenciye ulaşıldı. Öğrencilerden 2'sinin verdiği cevaplar gerçek dışı olduğundan değerlendirme dışı bırakıldı. (Ulaşım oranı: %80,2). 57 öğrenciye ebeveynin veya öğrencinin kendisinin anketi cevaplamayı kabul etmemesi ya da öğrencinin devamsızlık yapması sebebiyle ulaşılamadı.

3.4. İzinler ve Etik

Araştırma öncesi Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ) Tıp Fakóltesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 18.01.2017 tarih ve 9 sayılı kararı ile izin alındı. (Ek1)

İl Milli Eğitim Müdürlüğünün bilgisi dahilinde araştırmanın yapılacağı okulların idarecilerinden onay alındı.

Araştırmanın yapılacağı öğrencilerin velilerinden yazılı onam alındı. (Ek-2)

Uygulama öncesi öğrencilere araştırma ile ilgili bilgi verilerek gönüllülük esası ile katılım sağlandı.

3.5. Araştırmanın Hipotezleri

1. Sosyodemografik özelliklere göre öğrencilerin Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ) toplam puan ve altı alt boyut puan ortalamaları farklılık göstermektedir.
2. Yaşa göre PHÇÖKÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları farklılık göstermektedir.
3. Haftalık internette geçirilen veya TV izlenen süre ile PHÇÖKÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları farklılık göstermektedir.
4. Anne baba tutum ölçeği (ABTÖ) alt boyutları kabul ve ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme boyutu puanlarına göre PHÇÖKÖ toplam puan ve altı alt boyut puan ortalamaları farklılık göstermektedir.

3.6. Araştırmada Kullanılan Bağımlı Değişkenler

- Piers-Haris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ) toplam puan ve altı alt alan puan ortalamalarıdır. Alt alanlar:
- 1. Mutluluk ve doyum (happiness and satisfaction)
- 2. Kaygı (freedom from anxiety)
- 3. Popülarite (popularity)
- 4. Davranış (behavioral adjustment)
- 5. Bedensel görünüm (physical appearance and attributes)
- 6. Zeka ve Okul Durumu (intellectual and school status)

3.7. Araştırmada Kullanılan Bağımsız Değişkenler

- Yaş
- Cinsiyet
- Lise türü
- Ailenin yanında kalma durumu
- Kardeş sayısı
- Ailenin kaçıncı çocuğu olduğu
- Aile bireylerinin hayatta olma durumu
- Anne ve babanın yaşı
- Anne ve babanın eğitim durumları
- Anne ve babanın çalışma durumları
- Anne ve babanın sigara, alkol ve/veya bağımlılık yapıcı madde kullanma durumları
- Gelir durumu algısı
- Spor yapma durumu
- Kitap okuma alışkanlığı
- Müzik aleti çalma durumu
- Haftalık internette geçirilen süre
- Haftalık televizyon seyredilen süre
- Haftalık arkadaşlarla geçirilen süre

- Haftalık ders çalışarak geçirilen süre
- Ders durumu algısı
- Diploma not ortalaması
- Mizah algısı
- Sağlık durumu algısı
- Sigara kullanma durumu
- Engellilik veya kronik hastalık varlığı
- En çok sevilen ders
- En başarılı olunan ders
- En az sevilen ders
- En başarısız olunan ders
- Ana Baba Tutum Ölçeği'nin (ABTÖ) kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme boyutlarını içeren üç alt boyuttan alınan puan ortalamalarıdır.

3.8. Veri Toplama ve Değerlendirme

Anketin Bölümleri

1. Bölüm: Sosyodemografik özellikleri ve öz kavramı ile ilgili olabileceği düşünülen özellikleri sorgulayan 35 soru
2. Bölüm: 26 sorudan oluşan ABTÖ
3. Bölüm: 80 sorudan oluşan PHÇÖKÖ

Araştırma grubuna araştırmanın amacı ve gizliliği hakkında bilgi verildi. Araştırmaya katılmayı hem velileri hem de kendileri kabul etmiş olan öğrencilerden okul yönetiminin uygun gördüğü zamanlarda gözlem altında veri toplandı. Anketin cevaplanması yaklaşık yarım saat sürdü.

Anketin birinci bölümü literatürdeki bilgiler ışığında araştırmacı tarafından oluşturuldu. Sosyodemografik özelliklerden gelir, sağlık ve ders durumları öğrencinin kendi algısına göre değerlendirildi. Mizah algısı öğrencinin kendisine şaka yapıldığı durumlarda nasıl tepki verdiklerini sorgulayan bir soru ile değerlendirildi. Bu soruya “ gülerim” yanıtını veren katılımcılar mizah algısı yüksek olarak değerlendirildi.

3.8.1 Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Anketin ikinci bölümünü oluşturan ABTÖ, çocuklar tarafından algılanan anne baba tutumlarının ölçümü amacıyla kullanılmaktadır. Orijinal formu '*Parenting style scale*' olan ölçek, Lamborn ve arkadaşları tarafından 1991'de geliştirilmiştir(86). ABTÖ'nün Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Yılmaz tarafından ilköğretim, lise ve üniversite grupları için yapılmış, ölçek her grup için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak bulunmuştur(84).

Ölçeğin ilk 18 maddesi likert tipindedir. 'Tamamen benziyor' 4, 'biraz benziyor' 3, 'benzemiyor' 2 ve 'hiç benzemiyor' cevabı 1 puan almaktadır. Ölçeğin 19. maddeye kadar olan tek numaralı 9 maddesi kabul/ilgi, çift numaralı maddeler ise psikolojik özerklik boyutlarını oluşturmaktadır. 19. ve 20. sorularda 1 ile 7 arasında puan alınmaktadır. Eğer cevap "hayır" ise 7 puan alınmakta, "istediğim saate kadar" 1 puan almaktadır 21. ile 26. maddeler ise 1 ile 3 arasında puan almaktadır. "Hiç çaba göstermez" 1 , "çok az çaba gösterir" 2 ve "çok çaba gösterir" 3 puan almaktadır.

Yüksek puan, ilgili boyuttaki ebeveyn davranışının yüksek olduğunu göstermekle birlikte ölçeğin kesim noktası bulunmamaktadır. Lise öğrencileri için güvenirlik katsayıları ve iç tutarlık katsayıları sırasıyla; kabul/ilgi alt ölçeği için 0,82 ve 0,75, kontrol/denetleme alt ölçeği için 0,88 ve 0,69, psikolojik özerklik alt ölçeği için 0,76 ve 0,66 olarak bulunmuştur.

Ayrıca, ABTÖ'nün, kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutlarının keşişmesinden 4 ana-baba tutumu ayırt edilmektedir. Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan deneklerin ebeveynleri "demokratik", altında puan alanlar ise "ihmkar", kabul/ilgi boyutunda ortancanın altında ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan çocukların ebeveynleri "otoriter", kabul/ilgi boyutunda ortancanın üzerinde ve denetleme boyutunda ise ortancanın altında puan alan çocukların ebeveynleri "izin verici- aşırı hoşgörülü" olarak adlandırılmaktadır(87).

3.8.2 Piers- Harris Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ)

PHÇÖKÖ bireyin kendinin algıladığı öz kavramı (öz değerini) ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin orijinal formu ABD’de Piers ve Harris tarafından 1964’te 9-16 yaş grubundaki öğrenciler için geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe çevirisi Çataklı tarafından, geçerlik güvenirlik çalışması Öner tarafından ilköğretim, lise ve üniversite grupları için ayrı ayrı yapılmıştır. Spearman Brown ve Kuder Richardson 21 formülleri ile elde edilen iç tutarlık katsayıları 0,78 ile 0,93 arasında; Pearson Momentler Çarpımı formülü ile elde edilen puan değişmezliği korelasyon katsayıları 0,71 ile 0,77 arası bulunmuştur. Bu bilgilerle ölçek 9-20 yaş grubu için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak bulunmuştur(88).

Ölçek ‘evet’ ve ‘hayır’ şeklinde cevaplanan 80 sorudan oluşmaktadır. Ölçek, toplam puan ve altı alt alan için verilen yanıtların yanıt anahtarına göre puanlanması ile değerlendirilir. Her bir alanda alınan puan artışı, ilgili alanla ilgili olumlu algı ve düşüncenin artışı göstermektedir. Ölçek toplam puanı 0 ile 80 arasında değişmektedir. Ölçeğin kesim noktası yoktur. Puanlar, ortalama, standart sapma ve yüzdelik sıralamadan yararlanılarak değerlendirilir. Düşük puanlar bireyin öz kavramı algısının olumsuz olduğunu gösterir. Yüksek puanlar ise bireyin öz kavramı algısının her şartta olumlu olduğunu göstermeyebilir. Alt faktörlerden alınabilecek en yüksek puanlar ise şöyledir: Mutluluk ve doyum 13 puan, kaygı 13 puan, popülerite 11 puan, davranış ve uyum 16 puan, fiziksel görünüm 10 puan, zihinsel ve okul durumu 7 puandır (89). “Kaygı” alanı kelime anlamı bakımından olumsuz olarak görünse de ölçeğin orijinal versiyonunda “freedom for anxiety” olarak tanımlanmakta olup, kaygı yönetimini araştırmaktadır.

Dışlama Kriterleri;

- Hem annenin, hem babanın vefat etmiş olması

3.9. İstatistik Analiz

Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu merkezi limit teoremi ışığında değerlendirildi(90). Veriler SPSS 22.0 paket programında; tanımlayıcı istatistikler

(sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) ve analiz testleri (Bağımsız gruplarda t-testi, Mann-Whitney U testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Kruskal-Wallis, Pearson korelasyon testi ve lineer regresyon analizi) kullanılarak değerlendirildi. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

İstatistik analiz sonuçlarında p değerlerinin gerçek değerleri sunuldu. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenen veriler ($p < 0,05$) koyu renkle gösterildi.

Verileri normal dağılıma uygunluk kriterlerini sağlayan ikiden fazla grup ortalamalarının karşılaştırıldığı ve farkın anlamlı olduğu durumlarda farkı oluşturan grubu belirlemek için post-hoc Tukey testi yapıldı. Verileri normal dağılıma uygunluk kriterlerini sağlamayan ikiden fazla grup ortalamalarının karşılaştırıldığı ve farkın anlamlı olduğu durumlarda farkı oluşturan grubu belirlemek için SPSS Version 22.0 aracılığıyla post-hoc test yapıldı.

PHÇÖKÖ alt alanları üzerinde etkili bağımsız değişkenleri belirlemek üzere, tek değişkenli analizlerde anlamlı farklılık oluşturduğu belirlenen faktörler modele alınarak lineer regresyon analizleri yapıldı. Kendi aralarında 0,80'den fazla korelasyonu olan bağımsız değişkenlerden yalnızca biri modele dahil edildi. Bağımlı değişkenle 0,20'nin altında korelasyon gösteren bağımsız değişkenler modele dahil edilmedi. Lineer regresyon analizi için "enter" metodu kullanıldı. Model uyumu gerekli rezidüel ve uyum istatistikleri kullanılarak incelendi. Durbin Watson değeri 2'ye yaklaştıkça model uyumunun sağlandığı, analiz sonucu 0'a yaklaştığında olumlu 4'e yaklaştığında olumsuz korelasyonun söz konusu olduğu ve model uyumunun yeterince sağlanamadığı belirtilmektedir(91).

3.10. Araştırmanın Zamanlanması

Araştırmanın planlama ve izinlerin alınma süreci altı ay, veri toplama aşaması iki ay, analiz ve rapor yazımı sekiz ay, literatür tarama aşaması planlama aşamasından başlayarak yazım bitinceye dek yaklaşık on altı ay sürdü.

3.11. Araştırmanın Güçlü ve Kısıtlı Yanları

Araştırma ile hedef grubun %80,2'sine ulaşıldığı için sonuçlar bu grubu temsil eder.

Araştırmanın evrenini Isparta ilinin özel okulların 9. Sınıfları oluşturduğundan araştırma sonuçları yalnızca bu gruba genellenebilir.

Veri katılımcıların verdiği bilgilere dayandığı için, bilgiler öğrencilerin ifade ettiği kadarıyla tespit edilebildi.

4. BULGULAR

Araştırma grubunun sosyodemografik özellikleri Tablo 1 ve Tablo 2’de görülmektedir. Araştırmaya toplam 241 öğrenci katıldı. Fakat iki öğrencinin gerçek dışı verileri olması sebebiyle 2 anket çalışma dışı bırakıldı. Grubun yaş ortalaması $15,1\pm 0,7$ idi. (minimum 14, maksimum 18). Araştırma grubunun %55,6’sı erkek, %44,4’ü kızdı. Anne ve babası hayatta olan öğrenciler grubun %97,9’unu, babası hayatta olmayan öğrenciler grubun %2,1’ini oluşturmaktaydı. Annesi hayatta olmayan öğrenci yoktu. Öğrencilerin %95,0’i aile yanında kalmakta, %74,1’i Özel Anadolu Lisesi ya da Özel temel liseye devam etmekteydi. Öğrencilerin %4,6’sının engellilik ya da kronik hastalığı mevcuttu.

Araştırmanın uygulandığı öğrencilerin ailelerinin sahip olduğu çocuk sayısı ortalama $2,3\pm 0,9$ ’du (minimum 1, maksimum 8). Anne yaş ortalaması $40,4\pm 5,0$ (minimum 30, maksimum 63) , baba yaş ortalaması $44,3\pm 5,1$ (minimum 35, maksimum 68) olarak bulundu.

Haftalık internette geçirilen süre $19,3\pm 17,2$ (minimum 0, maksimum 72) saat, haftalık TV izleyerek geçirilen süre $7,1\pm 7,7$ (minimum 0, maksimum 40) saat, haftalık serbest zaman $10,1\pm 12,4$ (minimum 0, maksimum 60) saat, haftalık ders çalışılan süre $11,9\pm 12,4$ (minimum 0, maksimum 100) saat bulundu.

Tablo 1. Araştırma grubunun sosyodemografik özellikleri

Özellikler		Sayı	%
Cinsiyet			
	Erkek	133	55,6
	Kız	106	44,4
Anne ve babanın hayatta olma durumu			
	Her ikisi de sağ	234	97,9
	Anne sağ, baba ölü	5	2,1
	Baba sağ, anne ölü	0	0,0
Aile Yanında Kalma Durumu			
	Aile yanında	227	95,0
	Aile yanında değil	12	5,0
Okul türü			
	Özel Anadolu Lisesi- Özel Temel Lise	177	74,1
	Özel Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	62	25,9
Engellilik ya da kronik hastalık varlığı			
	Evet	11	4,6
	Hayır	228	95,4
Toplam		239	100,0

Tablo 2. Araştırma grubunun sayısal sosyodemografik özellikleri

Özellikler	Min	Maks	Ort ± SS
Yaş (yıl)	14	18	15,1± 0,7
Kardeş sayısı (kendisiyle birlikte)	1	8	2,3±0,9
Kaçıncı çocuk	1	7	1,7±0,9
Anne yaşı	30	63	40,4±5,0
Baba yaşı	35	68	44,3±5,1
Haftalık internet süresi	0	72	19,3±17,2
Haftalık TV izleme süresi	0	40	7,1±7,7
Haftalık serbest süre	0	60	10,1±12,4
Haftalık ders çalışılan süre	0	100	11,9± 12,4

Min: Minimum, Maks: Maksimum, Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Tablo 3. Araştırma grubunun kronik hastalık ya da engel türlerinin dağılımı

Kronik Hastalık ya da Engel Türü	Sayı*	%
Astım	4	36,4
Belirtilmemiş	2	18,2
Alerji	1	9,1
Anksiyete bozukluğu	1	9,1
Diyabet, guatr	1	9,1
İşitme engeli	1	9,1
Migren	1	9,1
Toplam	11	100,0

*Bu soru kronik hastalık ya da engeli bulunan öğrenciler tarafından cevaplandı.

Araştırma grubunda kronik hastalık ya da engeli mevcut olanların dağılımı Tablo 3'te görülmektedir. Buna göre öğrencilerin 4'ünde astım, 2'sinde belirtilmeyen bir kronik hastalık ya da engel, 1'inde alerji, 1'inde anksiyete bozukluğu, 1'inde diyabet ve guatr birlikteliği, 1'inde işitme engeli ve 1'inde migren bulunmaktaydı.

Tablo 4. Araştırma grubunun ilköğretim diploma not ortalaması ve ders durumu algısı dağılımı

Özellikler	Sayı	%	
İlköğretim diploma not ortalaması	85-100	191	80,0
	70-84	39	16,3
	55-69	7	2,9
	45-54	1	0,4
	0-44	1	0,4
Ders Durumu Algısı	İyi	86	36,0
	Orta	138	57,7
	Kötü	15	6,3
Toplam	239	100,0	

Araştırma grubunun ilköğretim diploma not ortalaması ve mevcut ders durumu algısı Tablo 4'te görülmektedir. Buna göre öğrencilerin diploma not ortalamalarının %80,0'i 85-100, %16,3'ü 70-84, %2,9'u 55-69, %0,4'ü 45-54 ve %0,4'ü 0-44 aralığında bulunmaktaydı.

Ders durumunu araştırma grubunun %36'sı iyi, %57,7'si orta, %6,3'ü kötü olarak algılamaktaydı.

Tablo 5. Araştırma grubunun gelir, sağlık ve mizah algısı dağılımları

Özellikler		Sayı	%
Gelir Algısı	İyi	122	51,0
	Orta	106	44,4
	Kötü	11	4,6
Sağlık Durumu Algısı	İyi	182	76,2
	Orta	47	19,7
	Kötü	10	4,2
Mizah Algısı (Şaka yapılması durumunda verdiği tepki)	Gülerim	157	65,7
	Yapılmasını istemem	52	21,8
	Tepki göstermem	30	12,6
	Toplam	239	100,0

Araştırma grubunun %51,0'i gelir durumunu iyi, %44,4'ü orta, %4,6'sı kötü olarak algılamaktaydı. Sağlık durumunu araştırma grubunun %76,2'si iyi, %19,7'si orta, %4,2'si kötü olarak algılamaktaydı. Mizah algısı, şaka yapılması durumunda öğrencinin vereceği tepkiye göre değerlendirildi. Buna göre öğrencilerin %65,7'si şakaya gülererek karşılık vereceğini, %21,8'i şaka yapılmamasını isteyeceğini, %12,6'sı tepki vermeyeceğini belirtti (Tablo 5).

Tablo 6. Araştırma grubunun annenin eğitim, çalışma ve sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanma durumuna göre dağılımı

Özellikler	Sayı	%	
Anne eğitim durumu	Okuryazar değil	1	0,4
	İlköğretimi tamamlamış ya da yarıda bırakmış	53	22,2
	Liseyi bitirmiş ya da yarıda bırakmış	98	41,0
	Yükseköğretimi tamamlamış ya da yarıda bırakmış	87	36,4
Anne çalışma durumu	Evet	109	45,6
	Hayır	130	54,4
Annenin sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanma durumu	Evet	45	18,8
	Hayır	194	81,2
Toplam	239	100,0	

Araştırma grubundaki öğrencilerin annelerinin eğitim, çalışma ve sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanma durumuna göre dağılımı Tablo 6'da görülmektedir. Buna göre annelerin %0,4'ü okuryazar değil, %22,2'si ilköğretimi tamamlamış ya da yarım bırakmış, %41,0'i liseyi bitirmiş ya da yarım bırakmış, %36,4'ü yükseköğretimi tamamlamış ya da yarım bırakmıştı. Annelerin %45,6'sı çalışmaktaydı ve % 18,8'i sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı maddelerden en az birini kullanmaktaydı.

Tablo 7. Araştırma grubunun babanın eğitim, çalışma ve sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanma durumuna göre dağılımı

Özellikler		Sayı*	%
Babanın eğitim durumu	Okuryazar değil	0	0,0
	İlköğretimi tamamlamış ya da yarıda bırakmış	39	16,7
	Liseyi bitirmiş ya da yarıda bırakmış	84	35,9
	Yükseköğretimi tamamlamış ya da yarıda bırakmış	111	47,4
Baba çalışma durumu	Evet	223	95,3
	Hayır	11	4,7
Babanın sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanma durumu	Evet	107	45,7
	Hayır	127	54,3
Toplam		234	100,0

*Bu sorular babası hayatta olan katılımcılar tarafından cevaplandı.

Araştırma grubundaki öğrencilerin babalarının eğitim, çalışma ve sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanma durumuna göre dağılımı Tablo 7’de görülmektedir. Buna göre babaların %16,7’si ilköğretimi tamamlamış ya da yarım bırakmış, %35,9’u liseyi bitirmiş ya da yarım bırakmış, %47,4’ü yükseköğretimi tamamlamış ya da yarım bırakmıştı. Okuryazar olmayan baba bulunmamaktaydı. Babaların %95,3’ü çalışmaktaydı ve %45,7’si sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı maddelerden en az birini kullanmaktaydı.

Tablo 8. Araştırma grubunun spor yapma, kitap okuma, enstrüman çalma ve sigara kullanma durumları

Özellikler	Sayı	%	
Kitap okuma durumu	Düzenli	81	33,9
	Ara sıra	117	49,0
Spor yapma durumu	Hayır	41	17,1
	Düzenli	102	42,7
	Ara sıra	92	38,5
Enstrüman çalma durumu	Hayır	45	18,8
	Evet	95	39,7
	Hayır	144	60,3
Sigara kullanma durumu	Evet	35	15,6
	Hayır	204	85,4
Toplam	239	100,0	

Araştırma grubunun spor yapma, kitap okuma, enstrüman çalma ve sigara kullanma durumları Tablo 8’de görülmektedir. Araştırma grubundan düzenli olarak kitap okuyanlar grubun %33,9’unu, ara sıra kitap okuyanlar %49,0’unu, kitap okumayanlar %17,1’ini oluşturmaktaydı. Düzenli olarak spor yapanlar grubun %42,7’sini, ara sıra spor yapanlar %38,5’ini, spor yapmayanlar %18,8’ini oluşturmaktaydı. Herhangi bir enstrüman çalanların oranı %39,7, sigara kullananların oranı %15,6’ydı.

Düzenli spor yapan katılımcıların %20,6’sı basketbol, %17,6’sı futbol, %8,8’i yüzme, geri kalan öğrencilerse diğer farklı spor dalları ile ilgilenmekteydiler. Ara sıra spor yapanların %14,1’i basketbol, %15,2’si futbol, %16,3’ü voleybol, %7,6’sı yüzme, geri kalan katılımcılarsa diğer farklı spor dalları ile ilgilenmekteydiler.

Araştırma grubunun %16,7’sinin en sevdiği ders Matematik, %15,1’inin İngilizce, %13,8’inin Görsel Sanatlar/ Müzik’ti. En başarılı olunan dersler ise sırasıyla %18,4 Matematik, %13,8 İngilizce, %10,9 Türk Dili ve Edebiyatı’ydı.

Araştırma grubu tarafından en az sevilen dersler ise %17,6 Matematik, %16,7 Fizik, %15,5 Biyoloji, %15,1 ile Coğrafya idi. En az başarılı olunan dersler ise sırasıyla %29,3 Matematik, %14,6 Coğrafya, %13,8 Fizik, %12,1 Biyoloji idi.

Tablo 9. Araştırma grubunun minimum maksimum ve ortalama ölçek puanları

Özellikler	Min	Maks	Ort ± SS
PHÇÖKÖ Toplam puan	11	77	52,6±12,6
PHÇÖKÖ Mutluluk, doyum	0	13	8,3±3,6
PHÇÖKÖ Kaygı	0	13	6,8±3,1
PHÇÖKÖ Popülarite	0	11	8,6±2,3
PHÇÖKÖ Davranış, uyum	0	16	10,1±3,2
PHÇÖKÖ Fiziksel	0	6	6,3±2,6
PHÇÖKÖ Zihinsel	0	7	4,4±1,7
Kabul ilgi (ABTÖ)	12	36	28,1±4,5
Psikolojik özerklik (ABTÖ)	11	36	23,6±5,6
Denetleme(ABTÖ)	2	32	24,7±5,4

Min: Minimum, Maks: Maksimum, Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Araştırma grubunun PHÇÖKÖ ve ABTÖ alt alanlarından aldığı minimum, maksimum ve ortalama puanlar Tablo 9’da görülmektedir. Buna göre PHÇÖKÖ toplam puan alanından alınan minimum puan 11, maksimum puan 77, ortalama puan 52,6±12,6’ydı. PHÇÖKÖ Mutluluk, doyum alanından alınan minimum puan 0, maksimum puan 13, ortalama puan 8,3±3,6’ydı. PHÇÖKÖ Kaygı alanından alınan minimum puan 0, maksimum puan 13, ortalama puan 6,8±3,1’di. PHÇÖKÖ Popülarite alt alanından alınan minimum puan 0, maksimum puan 11, ortalama puan 8,6±2,3’tü. PHÇÖKÖ Davranış, uyum alanından alınan minimum puan 0, maksimum puan 16, ortalama puan 10,1±3,2’ydi. PHÇÖKÖ Fiziksel alandan alınan minimum puan 0, maksimum puan 6, ortalama puan 6,3±2,6’ydı. PHÇÖKÖ Zihinsel alanından alınan minimum puan 0, maksimum puan 7, ortalama puan 4,4±1,7’ydi. ABTÖ Kabul ilgi alanından alınan minimum puan 12, maksimum puan 36, ortalama puan 28,1±4,5’ti. ABTÖ Psikolojik özerklik alanından alınan minimum puan 11,

maksimum puan 36, ortalama puan 23,6±5,6'ydı. ABTÖ Denetleme alt alanından alınan minimum puan 2, maksimum puan 32, ortalama puan 24,7±5,4 olarak bulundu.

Tablo 10. PHÇÖKÖ puanlarının sosyodemografik özelliklere göre dağılımı

Özellikler	Sayı	Piers-Harris Öz Kavramı Ölçeği Puanları (Ort ± SS)							
		Toplam Puan	Mutluluk Doyum	Kaygı	Popülarite	Davranış Uyum	Fiziksel	Zihinsel	
Cinsiyet*	Erkek	133	55,6±12,5	9,2±3,3	7,8±3,1	9,0±2,1	10,4±3,5	6,8±2,6	4,4±1,5
	Kız	106	48,9±11,7	7,1±3,6	5,6±2,7	8,0±2,3	9,8±2,8	5,7±2,6	4,4±1,9
			p<0,001	p<0,001	p<0,001	p=0,001	p=0,124	p=0,002	p=0,860
Ebeveynlerin hayatta olma durumu†	Her ikisi de sağ	234	52,6±12,6	8,3±3,6	6,8±3,1	8,6±2,3	10,1±3,2	6,3±2,7	4,4±1,7
	Baba ölü, anne sağ	5	54,0±12,6	9,4±3,5	6,4±3,4	8,8±1,6	10,2±2,6	7,6±2,1	4,8±1,1
	Anne ölü, baba sağ	0							
			p=0,821	p=0,499	p=0,758	p=0,894	p=0,984	p=0,267	p=0,569
Aile yanında kalma durumu†	Aile yanında	227	52,7±12,7	8,4±3,6	6,8±3,1	8,6±2,3	10,1±3,3	6,3±2,7	4,4±1,7
	Aile yanında değil	12	51,1±10,8	7,1±3,4	5,7±3,0	8,9±1,7	10,3±2,3	5,8±2,6	5,0±1,6
			p=0,529	p=0,201	p=0,189	p=0,828	p=0,940	p=0,368	p=0,167
Okul türü*	Özel Anadolu Lisesi – Özel Temel Lise	177	53,8±12,5	8,6±3,6	7,1±3,1	8,6±2,3	10,5±3,0	6,2±2,7	4,4±1,7
	Özel Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	62	49,2±12,1	7,3±3,5	5,9±2,8	8,4±2,1	9,0±3,5	6,6±2,4	4,5±1,7
			p=0,013	p=0,011	p=0,006	p=0,501	p=0,002	p=0,251	p=0,617
Engellilik ya da kronik hastalık varlığı†	Var	11	53,6±14,1	8,9±4,2	6,0±2,8	9,1±2,2	10,4±2,6	6,5±3,3	4,4±1,4
	Yok	228	52,6±12,5	8,3±3,6	6,8±3,1	8,6±2,3	10,1±3,2	6,3±2,6	4,4±1,7
			p=0,688	p=0,433	p=0,425	p=0,372	p=0,816	p=0,651	p=0,875
Toplam		239	52,6± 12,6	8,3±3,6	6,8±3,1	8,6±2,3	10,1±3,2	6,3±2,6	4,4±1,7

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

* Bu değişkenlerin analizinde bağımsız gruplar T testi yapıldı.

† Bu değişkenlerin analizinde Mann Whitney-U testi yapıldı.

PHÇÖKÖ puan ortalamalarının sosyodemografik özelliklere göre dağılımı Tablo 10'da görülmektedir. Cinsiyete göre PHÇÖKÖ toplam puan, Mutluluk ve doyum, Kaygı, Popülarite, Fiziksel alanlarında anlamlı farklılık bulundu. Sayılan alanların tamamında erkeklerin puan ortalamaları kızların puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek bulundu (sırasıyla $p<0,001$ $p<0,001$ $p<0,001$ $p=0,001$ $p=0,002$).

Ebeveynlerin hayatta olma ve aile yanında kalma durumlarına göre PHÇÖKÖ puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmadı.

Okul türüne göre PHÇÖKÖ puanları toplam puan, Mutluluk ve doyum, Kaygı, Davranış ve uyum alanlarında anlamlı farklılık göstermekteydi. Bu alanların tamamı için Özel Anadolu veya Özel temel liselerde öğrenim gören öğrencilerin puan ortalamaları Özel Mesleki Teknik Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerden anlamlı olarak yüksek bulundu (sırasıyla $p=0,013$ $p=0,011$ $p=0,006$ ve $p=0,002$).

Engellilik ya da kronik hastalık varlığına göre PHÇÖKÖ puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmadı.

Tablo 11. Araştırma grubu PHÇÖKÖ puanlarının diploma not ortalaması ve ders durumu algısına göre dağılımları

Özellikler	Sayı	Piers-Harris Öz Kavramı Ölçeği Puanları (Ort ± SS)							
		Toplam Puan	Mutluluk Doyum	Kaygı	Popülarite	Davranış Uyum	Fiziksel	Zihinsel	
İlköğretim diploma not ortalaması†	85-100	191	53,2±12,8*	8,4±3,6	6,9±3,1	8,6±2,3	10,2±3,2	6,3±2,7	4,5±1,7
	70-84	39	52,4±10,9	8,2±3,4	6,4±3,0	9,0±1,7	9,8±3,4	6,6±2,4	4,4±1,5
	0-69	9	41,3±8,4*	6,2±2,5	5,2±2,1	7,1±2,4	8,6±3,4	4,8±1,6	3,4±1,8
			p=0,016	p=0,114	p=0,231	p=0,093	p=0,277	p=0,120	p=0,262
Ders durumu algısı†	İyi	86	59,1±10,3*	9,7±3,0*	8,3±2,9*	9,1±2,0*	11,2±2,8*	7,2±2,4*	5,1±1,3*
	Orta	138	49,6±12,4	7,6±3,7	6,0±2,9	8,3±2,4*	9,8±3,2*	5,9±2,7	4,1±1,7
	Kötü	15	42,7±9,1	6,2±3,2	5,5±2,3	8,3±2,3	7,3±2,9*	5,1±1,7	3,1±1,5
			p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001
Toplam	239	52,6± 12,6	8,3±3,6	6,8±3,1	8,6±2,3	10,1±3,2	6,3±2,6	4,4±1,7	

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

*Farkın kaynağını oluşturan değer ya da değerler.

†Bu değişkenlerin analizinde Kruskal-Wallis testi yapıldı. Anlamli farklılık olduğu gösterilen değişkenlerde farkın kaynağını belirlemek için SPSS Version 22.0 aracılığıyla post-hoc test yapıldı.

PHÇÖKÖ toplam puan alanında ilköğretim diploma not ortalamasına göre anlamli farklılık bulundu ($p=0,016$). Yapılan post-hoc test sonucuna göre diploma not ortalaması 85-100 aralığında olan öğrencilerin PHÇÖKÖ toplam puan ortalamaları, diploma not ortalaması 0-69 aralığında olan öğrencilerden anlamli olarak yüksek bulundu. Diğer alanlarda diploma not ortalamasına göre anlamli farklılık bulunmadı.

Ders durumu algısı bakımından PHÇÖKÖ toplam puan ve altı alt alanın tamamı bakımından anlamli farklılık bulundu (Bütün alanlar için $p<0,001$). Yapılan post-hoc testlerin sonuçlarına göre farkın kaynağı toplam puan, Mutluluk ve doyum, Kaygı, Fiziksel ve Zihinsel alanları için ders durumunu iyi olarak algılayanlardan, Popülarite alanı için ders durumunu iyi olarak algılayanlarla orta olarak algılayanlar arası farktan, Davranış ve uyum alanı için ise ders durumunu iyi, orta ve kötü olarak algılayanların tümünün arasındaki farktan kaynaklanmaktaydı (Tablo 11).

Tablo 12. Araştırma grubu PHÇÖKÖ puanlarının gelir, sağlık ve mizah algısı durumlarına göre dağılımları

Özellikler	Sayı	Piers-Harris Öz Kavramı Ölçeği Puanları (Ort ± SS)							
		Toplam Puan	Mutluluk Doyum	Kaygı	Popülarite	Davranış Uyum	Fiziksel	Zihinsel	
Gelir algısı†	İyi	122	53,5±12,8	8,5±3,5	6,8±3,0	8,8±2,2	10,1±3,3	6,5±2,7	4,5±1,6
	Orta	106	52,5±12,2	8,1±3,6	7,0±3,1	8,4±2,3	10,3±3,1	6,0±2,6	4,4±1,7
	Kötü	11	44,6±10,7	7,3±3,8	4,8±2,8	8,0±1,6	8,6±3,1	6,2±2,4	3,3±1,4
			p=0,061	p=0,445	p=0,088	p=0,123	p=0,244	p=0,218	p=0,060
Sağlık düzeyi algısı†	İyi	182	55,5±11,7*	9,1±3,3*	7,3±3,0*	8,9±2,0*	10,7±3,1*	6,6±2,6	4,6±1,6*
	Orta	47	43,3±10,6	5,9±3,1	5,1±2,4*	7,4±2,8*	8,3±2,9	5,0±2,7*	3,8±1,6*
	Kötü	10	43,3±11,6	5,8±4,1	5,1±3,4	8,0±1,7	7,8±3,2	6,3±1,9	4,1±2,3
			p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p=0,001	p=0,015
Şaka yapılması durumunda verdiği tepki‡	Gülme	157	55,7±11,4*	9,1±3,3*	7,5±3,0*	9,0±2,0*	10,5±3,1	6,7±2,4*	4,6±1,4*
	Yapılmamasını isteme	52	46,8±12,6	6,9±3,5	5,3±2,7	7,6±2,5	9,4±3,7	5,6±2,8	4,1±2,1
	Tepkisiz kalma	30	46,5±12,8	6,6±3,9	5,5±2,8	8,0±2,5	9,4±2,9	5,3±3,1*	3,7±1,7*
			p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p=0,045	p=0,003	p=0,005
Toplam	239	52,6± 12,6	8,3±3,6	6,8±3,1	8,6±2,3	10,1±3,2	6,3±2,6	4,4±1,7	

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

*Farkın kaynağını oluşturan değer ya da değerler.

†Bu değişkenlerin analizinde Kruskal-Wallis testi yapıldı. Anlamlı farklılık olduğu gösterilen değişkenlerde farkın kaynağını belirlemek için SPSS Version 22.0 aracılığıyla post-hoc test yapıldı.

‡Bu değişkenin analizinde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi yapıldı. Anlamlı farklılık olduğu gösterilen değişkenlerde farkın kaynağını belirlemek için post-hoc Tukey testi yapıldı.

Araştırma grubu PHÇÖKÖ puanlarının gelir, sağlık ve mizah algısı durumlarına göre dağılımları Tablo 12’de görülmektedir. Buna göre gelir düzeyini iyi, orta ve kötü algılayanlar arasında PHÇÖKÖ alt alan puan ortalamaları açısından anlamlı farklılık bulunmamaktaydı. PHÇÖKÖ tüm alt alanları sağlık düzeyi algısına göre anlamlı olarak farklılık göstermekteydi. Yapılan post-hoc test sonuçlarına göre toplam puan, mutluluk doyum, davranış uyum alanlarında sağlık düzeyini iyi olarak algılayan katılımcıların puan ortalamaları, sağlık düzeyini orta ve kötü olarak algılayan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek bulundu ($p<0,001$ $p<0,001$ ve $p<0,001$). Kaygı, Popülarite ve Zihinsel alt alanlarda, sağlık düzeyini iyi olarak algılayan katılımcıların puan ortalamaları sağlık düzeyini orta olarak algılayanlardan anlamlı olarak yüksek bulundu ($p<0,001$ $p<0,001$ ve $p=0,015$). Fiziksel alanda sağlık düzeyini orta olarak algılayan katılımcıların puan ortalamaları, sağlık düzeyini iyi ve kötü olarak algılayan katılımcıların ortalamalarından anlamlı olarak düşük bulundu ($p=0,001$).

Katılımcıların mizah algısı, şaka yapılması durumunda vereceklerini belirttikleri tepkiye göre değerlendirildi. Katılımcılar verdikleri cevaba göre “gülerim”, “yapılmamasını isterim” ve “tepkisiz kalırım” gruplarına ayrıldılar. Buna göre PHÇÖKÖ toplam puan, Mutluluk doyum, Kaygı ve Popülarite alanlarında şakaya gülerek cevap vereceğini belirten katılımcıların puan ortalamaları, şaka yapılmasını istemeyen ve şakaya tepki vermeyen katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek bulundu ($p<0,001$ $p<0,001$ $p<0,001$ $p<0,001$). Davranış ve uyum alanında gruplar arası anlamlı fark bulunmasına rağmen ($p=0,045$) yapılan post-hoc Tukey testi sonucunda gruplar arası farklılık kayboldu. Fiziksel ve Zihinsel alanlarda gruplar arası anlamlı farklılık bulundu (sırasıyla $p=0,003$ ve $p=0,005$). Yapılan post-hoc test sonucunda farkın kaynağı, her iki alt alan için şaka yapılması durumunda gülerek cevap vereceğini belirten katılımcıların puan ortalamalarının tepkisiz kalacağını belirten katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek bulunmasından kaynaklandı.

Tablo 13. Araştırma grubu PHÇÖKÖ puanlarının annenin özelliklerine göre dağılımı

Özellikler	Sayı	Piers-Harris Öz Kavramı Ölçeği Puanları (Ort ± SS)						
		Toplam Puan	Mutluluk Doyum	Kaygı	Popülarite	Davranış Uyum	Fiziksel	Zihinsel
Anne eğitim durumu†								
Okuryazar değil/ İlkokulu bırakmış ya da mezun olmuş	54	49,9±12,2*	7,8±3,7	6,1±2,9	8,3±2,2	9,8±3,2	6,0±2,5	4,3±1,6
Liseyi bırakmış ya da mezun olmuş	98	51,6±13,3	8,0±3,6	6,3±3,0	8,7±2,3	9,7±3,5	6,5±2,7	4,4±1,8
Yükseköğretimi bırakmış ya da mezun olmuş	87	55,4±11,4*	8,9±3,5	7,8±3,0*	8,6±2,3	10,8±2,7	6,3±2,7	4,5±1,6
		p=0,023	p=0,104	p=0,001	p=0,456	p=0,051	p=0,544	p=0,711
Anne çalışma durumu‡								
Çalışıyor	109	52,8±12,2	8,2±3,6	7,0±3,0	8,5±2,2	10,2±3,0	6,1±2,8	4,6±1,6
Çalışmıyor	130	52,5±12,9	8,4±3,6	6,6±3,2	8,6±2,3	10,0±3,4	6,5±2,6	4,3±1,7
		p=0,877	p=0,628	p=0,407	p=0,781	p=0,695	p=0,211	p=0,179
Annenin sigara, alkol ya da bağımlılık yapıcı madde kullanma durumu‡								
Kullanıyor	45	48,8±10,9	7,6±3,3	5,6±2,5	8,0±2,2	9,6±3,2	5,6±2,5	4,5±1,7
Kullanmıyor	194	53,5±12,8	8,5±3,6	7,1±3,1	8,7±2,3	10,2±3,2	6,4±2,7	4,4±1,7
		p=0,025	p=0,123	p=0,001	p=0,044	p=0,223	p=0,074	p=0,530
Toplam	239	52,6± 12,6	8,3±3,6	6,8±3,1	8,6±2,3	10,1±3,2	6,3±2,6	4,4±1,7

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

*Farkın kaynağını oluşturan değer ya da değerler.

†Bu değişkenin analizinde One Way ANOVA testi yapıldı. Anlamli farklılık olduğu gösterilen değişkenlerde farkın kaynağını belirlemek için post-hoc Tukey testi yapıldı.

‡Bu değişkenlerin analizinde bağımsız gruplar T testi yapıldı.

Anne özelliklerine göre PHÇÖKÖ puan dağılımları Tablo 13'te görülmektedir. Buna göre annesi yükseköğretimi bitirmiş ya da yarıda bırakmış katılımcıların PHÇÖKÖ toplam puan ortalamaları, annesi okuryazar olmayan/ ilköğretimi bitirmiş ya da yarıda bırakmış katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek bulundu ($p=0,023$). Annesi yükseköğretimi bitirmiş ya da yükseköğretimden mezun olmuş katılımcıların Kaygı puan ortalamaları annesi daha düşük seviyelerde öğrenim görmüş katılımcılardan anlamlı olarak yüksek bulundu ($p=0,001$). Diğer alt alan puan ortalamalarına anne eğitim durumu etkili bulunmadı.

Anne çalışma durumuna göre PHÇÖKÖ alt alan puanlarında anlamlı farklılık bulunmadı.

Annesi sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı maddelerden en az birini kullanan katılımcıların PHÇÖKÖ toplam puan, Kaygı ve Popülarite alan puan ortalamaları, annesi sayılan maddelerden herhangi birini kullanmayan katılımcılardan anlamlı olarak düşük bulundu (sırasıyla $p=0,025$ $p=0,001$ $p=0,044$). Annesi sigara, alkol veya madde kullanan katılımcıların Mutluluk Doyum, Davranış Uyum, Fiziksel ve Zihinsel alan puanları, kullanmayanlara göre düşük bulunsada bu durum istatistiksel olarak anlamlı değildi (sırasıyla $p=0,123$ $p=0,223$ $p=0,074$ $p=0,530$).

Tablo 14. Araştırma grubu PHÇÖKÖ puanlarının babanın özelliklerine göre dağılımı

Özellikler	Sayı	Piers-Harris Öz Kavramı Ölçeği Puanları (Ort ± SS)							
		Toplam Puan	Mutluluk Doyum	Kaygı	Popülerite	Davranış Uyum	Fiziksel	Zihinsel	
Baba eğitim durumu†	Okuryazar değil/ İlkokulu bırakmış ya da mezun olmuş	39	48,7±11,2	7,3±3,4	5,9±2,7*	8,3±2,4	9,1±3,2	6,0±2,5	4,5±1,7
	Liseyi bırakmış ya da mezun olmuş	84	52,2±13,3	8,3±3,7	6,4±3,1	8,5±2,2	10,0±3,5	6,5±2,7	4,2±1,7
	Yükseköğretimi bırakmış ya da mezun olmuş	111	54,3±12,2	8,6±3,6	7,4±3,1*	8,7±2,3	10,6±3,0	6,2±2,7	4,5±1,7
			p=0,055	p=0,148	p=0,008	p=0,522	p=0,051	p=0,577	p=0,546
Baba çalışma durumu‡	Çalışıyor	223	52,4±12,4	8,3±3,5	6,8±3,0	8,6±2,3	10,0±3,2	6,2±2,7	4,4±1,7
	Çalışmıyor	11	55,8±15,5	8,1±4,6	7,2±4,0	8,9±2,8	11,6±3,4	6,6±2,8	4,2±1,9
			p=0,378	p=0,903	p=0,622	p=0,285	p=0,120	p=0,692	p=0,989
Babanın sigara, alkol ya da bağımlılık yapıcı madde kullanma durumu§	Kullanıyor	107	50,0±13,1	7,9±3,4	6,2±3,2	8,1±2,4	9,5±3,5	6,1±2,6	4,2±1,8
	Kullanmıyor	127	54,7±11,8	8,6±3,7	7,3±2,9	9,0±2,0	10,7±2,9	6,4±2,7	4,6±1,6
			p=0,004	p=0,173	p=0,005	p=0,003	p=0,006	p=0,324	p=0,057
Toplam	234	52,6 ±12,6	8,3±3,6	6,8±3,1	8,6±2,3	10,1±3,2	6,3 ± 2,7	4,4 ±1,7	

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

* Farkın kaynağını oluşturan değer ya da değerler.

† Bu değişkenin analizinde One Way ANOVA testi yapıldı. Anlamlı farklılık olduğu gösterilen değişkenlerde farkın kaynağını belirlemek için post-hoc Tukey testi yapıldı.

‡ Bu değişkenin analizinde Mann Whitney-U testi yapıldı.

§ Bu değişkenin analizinde bağımsız gruplar T testi yapıldı.

Babanın özelliklerine göre PHÇÖKÖ puan dağılımları Tablo 14'te görülmektedir. Buna göre babası yükseköğretimi bitirmiş ya da yükseköğretimden mezun olmuş katılımcıların Kaygı puan ortalamaları babası daha düşük seviyelerde öğrenim görmüş katılımcılardan anlamlı olarak yüksek bulundu ($p=0,008$). Diğer alt alan puan ortalamaları baba eğitimi bakımından benzer bulundu.

Baba çalışma durumuna göre PHÇÖKÖ alt alan puanları benzer bulundu.

Babası sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı maddelerden en az birini kullanan katılımcıların PHÇÖKÖ toplam puan, Kaygı, Popülarite ve Davranış Uyum alan puan ortalamaları, babası sayılan maddelerden herhangi birini kullanmayan katılımcılardan anlamlı olarak düşük bulundu (sırasıyla $p=0,004$, $p=0,005$, $p=0,003$, $p=0,006$) Diğer alan puanlarında babası sigara, alkol veya madde kullanan katılımcıların puan ortalamaları kullanmayanlara göre düşük bulunsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildi (Mutluluk Doyum $p=0,173$, Fiziksel $p=0,324$, Zihinsel $p=0,057$).

Tablo 15. PHÇÖKÖ puanlarının sigara kullanma, aktivite yapma ve enstrüman çalma durumlarına göre dağılımı

Özellikler	Sayı	Piers-Harris Öz Kavramı Ölçeği Puanları (Ort ± SS)						
		Toplam Puan	Mutluluk Doyum	Kaygı	Popülerite	Davranış Uyum	Fiziksel	Zihinsel
Sigara kullanma durumu†								
Evet	35	47,1±11,0	6,9±3,2	5,9±3,2	8,7±2,0	7,4±2,9	6,1±2,3	4,3±1,4
Hayır	204	53,6±12,6	8,5±3,6	6,9±3,0	8,6±2,3	10,6±3,0	6,3±2,7	4,4±1,7
		p=0,005	p=0,011	p=0,062	p=0,656	p<0,001	p=0,793	p=0,846
Spor yapma durumu‡								
Düzenli	102	56,1±12,0	9,0±3,4*	7,7±3,0*	9,2±1,9*	10,3±3,4	7,2±2,2*	4,8±1,4*
Ara sıra	92	52,0±12,7	8,1±3,7	6,5±3,1	8,4±2,5	10,2±3,1	5,9±2,9	4,2±1,8
Hayır	45	46,0±10,6*	6,9±3,4*	5,4±2,6	7,5±2,0	9,6±3,2	5,0±2,4	3,9±1,7*
		p<0,001	p=0,04	p<0,001	p<0,001	p=0,429	p<0,001	p=0,009
Kitap okuma durumu‡								
Düzenli	81	52,4±13,0	7,8±3,8	6,7±3,1	8,2±2,3	10,4±2,9	5,6±2,8*	5,0±1,7*
Ara sıra	117	53,1±11,9	8,6±3,3	6,8±3,0	8,7±2,1	10,3±3,3	6,6±2,6	4,1±1,6
Hayır	41	51,9±13,6	8,5±3,7	6,9±3,3	8,9±2,5	9,0±3,2*	6,7±2,5*	4,0±1,5
		p=0,844	p=0,368	p=0,942	p=0,197	p=0,046	p=0,020	p<0,001
Müzik enstrümanı çalma durumu†								
Evet	95	55,1±11,6	8,7±3,4	7,2±3,1	8,9±2,0	10,3±3,0	6,6±2,8	4,8±1,6
Hayır	144	51,0±12,9	8,0±3,7	6,5±3,0	8,4±2,4	10,0±3,4	6,1±2,6	4,2±1,7
		p=0,011	p=0,175	p=0,097	p=0,138	p=0,537	p=0,189	p=0,004
Toplam	239	52,6± 12,6	8,3±3,6	6,8±3,1	8,6±2,3	10,1±3,2	6,3±2,6	4,4±1,7

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

*Farkın kaynağını oluşturan değer ya da değerler.

†Bu değişkenlerin analizinde bağımsız gruplar T testi yapıldı.

‡Bu değişkenlerin analizinde One Way ANOVA testi yapıldı. Anlamli farklılık olduğu gösterilen değişkenlerde farkın kaynağını belirlemek için post-hoc Tukey testi yapıldı.

Katılımcıların PHÇÖKÖ puanlarının aktivite yapma, enstrüman çalma ve sigara kullanma durumlarına göre dağılımı Tablo 15'te görülmektedir. Buna göre sigara kullanan katılımcıların PHÇÖKÖ toplam puan, Mutluluk Doyum, Davranış ve uyum alan puan ortalamaları sigara kullanmayan katılımcılardan anlamlı olarak düşük bulundu (sırasıyla p=0,005, p=0,011 ve p<0,001). Diğer alanlarda sigara kullanan ve kullanmayan katılımcıların PHÇÖKÖ puanları benzer bulundu.

Katılımcıların PHÇÖKÖ puanları düzenli olarak spor yapan, ara sıra spor yapan ve spor yapmayan katılımcılar için incelendi. Toplam puan alanında gruplar arası farklılık bulundu. Farkın kaynağını saptamak için yapılan post-hoc Tukey test

sonucuna göre spor yapmayan katılımcıların toplam puan ortalamaları ara sıra ve düzenli olarak spor yapan katılımcılardan anlamlı olarak düşük bulundu ($p<0,001$). Mutluluk doyum ve Zihinsel alan puanları bakımından gruplar arası anlamlı fark bulundu ($p=0,04$, $p=0,009$). Yapılan post-hoc Tukey test sonucuna göre bu farklılık düzenli olarak spor yapan katılımcıların puan ortalamasının spor yapmayan katılımcılardan anlamlı olarak yüksek olmasından kaynaklanmaktaydı. Kaygı, Popülarite ve Fiziksel alanlarda gruplar arasında anlamlı farklılık bulundu (bahsedilen alanlar için $p<0,001$). Farklılıklar, sayılan alanların tümü için düzenli olarak spor yapan katılımcıların puan ortalamalarının ara sıra spor yapan ya da spor yapmayan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek bulunmasından kaynaklanmaktaydı. Davranış uyum alan puanları gruplar arasında benzer bulundu ($p=0,429$).

Kitap okuma durumu düzenli olarak okuyan, ara sıra okuyan ve kitap okumayan gruplarına ayrıldı. Davranış ve uyum puanında kitap okuma durumuna göre farklılık bulundu ($p=0,046$). Yapılan post-hoc Tukey test sonucuna göre bu farklılık kitap okumayan katılımcıların puan ortalamasının ara sıra veya düzenli olarak kitap okuyan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak düşük bulunmasından kaynaklanmaktaydı. Fiziksel alanda gruplar arası farklılık bulundu ($p=0,020$). Yapılan post-hoc Tukey test sonucuna göre bu farklılık düzenli olarak kitap okuyan katılımcıların puan ortalamasının kitap okumayan katılımcıların puan ortalamasından anlamlı olarak yüksek bulunmasından kaynaklanmaktaydı. Zihinsel alan puan ortalamaları gruplar arasında farklı bulundu ($p<0,001$). Yapılan post-hoc Tukey test sonucuna göre düzenli olarak kitap okuyan katılımcıların puan ortalamaları, diğer iki gruptan anlamlı olarak yüksek bulundu. Diğer alanlar için grup ortalamaları benzer bulundu.

Müzik enstrümanı çalan katılımcıların PHÇÖKÖ toplam puan ortalamaları, enstrüman çalmayan katılımcılardan anlamlı olarak yüksek bulundu ($p=0,011$). Zihinsel alan puanları müzik enstrümanı çalan katılımcılarda enstrüman çalmayan katılımcılara göre anlamlı olarak yüksek bulundu ($p=0,004$). Diğer alt alanlarda müzik enstrümanı çalma bakımından anlamlı farklılık bulunmadı.

Tablo 16. PHÇÖKÖ puanlarının sayısal bireysel özellikler ile korelasyonları

Özellikler	Piers-Harris Öz Kavram Ölçeği Alt Alanları						
	Toplam Puan	Mutluluk Doyum	Kaygı	Popülarite	Davranış Uyum	Fiziksel	Zihinsel
Yaş (yıl)							
r	-0,060	-0,042	-0,023	0,090	-0,207	0,082	0,050
p	0,358	0,522	0,728	0,167	0,001	0,204	0,440
Kardeş sayısı (Kendisi dahil)							
r	-0,127	-0,089	-0,117	-0,036	-0,082	-0,087	-0,152
p	0,049	0,168	0,070	0,583	0,207	0,179	0,019
Doğum sırası							
r	-0,172	-0,172	-0,175	-0,052	-0,114	-0,084	-0,184
p	0,008	0,008	0,007	0,421	0,079	0,198	0,004
Anne yaşı (yıl)							
r	0,023	-0,023	0,015	0,019	0,106	-0,082	-0,059
p	0,728	0,722	0,821	0,770	0,103	0,206	0,366
Baba yaşı (yıl)							
r	-0,024	-0,091	0,008	-0,021	0,040	-0,051	-0,069
p	0,714	0,165	0,904	0,749	0,540	0,435	0,290
Haftalık internet kullanım süresi (saat)							
r	-0,164	-0,176	-0,165	-0,015	-0,209	-0,052	-0,051
p	0,012	0,007	0,011	0,823	0,001	0,432	0,434
Haftalık TV izleme süresi (saat)							
r	-0,075	-0,020	-0,101	-0,078	-0,102	0,028	-0,024
p	0,253	0,758	0,121	0,235	0,118	0,672	0,715
Haftalık geçirilen serbest süre (saat)							
r	0,018	0,028	0,071	0,059	-0,118	0,045	-0,014
p	0,783	0,668	0,279	0,372	0,074	0,499	0,827
Haftalık ders çalışılan süre							
r	0,125	0,024	0,050	0,001	0,252	-0,027	0,113
p	0,058	0,714	0,445	0,990	<0,001	0,679	0,088

r: Pearson korelasyon katsayısı

PHÇÖKÖ puanlarının bireysel özellikler ile korelasyonu Tablo 16’da görülmektedir. Yaş ile davranış uyum alan puanı arasında anlamlı zayıf negatif korelasyon bulunmaktaydı ($r:-0,207$, $p:0,001$). Diğer alt alanlar ile yaş arasında anlamlı korelasyon yoktu.

Kardeş sayısı arttıkça toplam puan ve Zihinsel alanlarda alınan puanlar anlamlı olarak azalmaktaydı (Toplam puan için $r:-0,127$, $p:0,049$, Zihinsel alan için $r:-0,152$, $p:0,019$). Diğer alt alanlar ile kardeş sayısı arasında anlamlı korelasyon yoktu.

Doğum sırası ile Toplam Puan, Mutluluk Doyum, Kaygı, Zihinsel alanları arasında zayıf düzeyde anlamlı negatif korelasyon bulunmaktaydı (Toplam puan için $r:-0,172$, $p:0,008$, Mutluluk doyum için $r:-0,172$, $p:0,008$, Kaygı alanı için $r:-0,175$, $p:0,007$, Zihinsel alan için $r:-0,184$, $p:0,004$). Ailenin kaçınıcı çocuğu olarak doğduğu ile Popülerite, Davranış uyum ve Fiziksel alanları arasında anlamlı korelasyon yoktu.

Anne yaşı ile PHÇÖKÖ alt alanları arasında anlamlı korelasyon yoktu. Baba yaşı ile PHÇÖKÖ alt alanları arasında anlamlı korelasyon yoktu.

İnternette geçirilen süre ile Toplam Puan, Mutluluk Doyum, Kaygı, Davranış Uyum alan puanları (Toplam Puan için $r:-0,164$, $p:0,012$, Mutluluk Doyum için $r:-0,176$, $p:0,007$, Kaygı alanı için $r:-0,165$, $p:0,011$, Davranış Uyum alanı için $r:-0,209$, $p:0,001$) arasında zayıf düzeyde anlamlı negatif korelasyon bulundu. İnternet kullanımı ile Popülerite, Fiziksel ve Zihinsel alanlar arasında anlamlı korelasyon yoktu.

TV izleme süresi ile PHÇÖKÖ alt alanları arasında anlamlı korelasyon yoktu. Serbest süre ile PHÇÖKÖ alt alanları arasında anlamlı korelasyon yoktu.

Ders çalışma süresi ile Davranış uyum alt alan puanları arasında orta düzeyde anlamlı pozitif korelasyon bulundu($r:0,252$, $p<0,001$). Ders çalışma süresi ile diğer alan puanları arasında anlamlı korelasyon yoktu.

Tablo 17. PHÇÖKÖ puanlarının ABTÖ alt alan puanları ile korelasyonu

Özellikler	Piers-Harris Öz Kavramı Ölçeği Alt Alanları						
	Toplam Puan	Mutluluk Doyum	Kaygı	Popülarite	Davranış Uyum	Fiziksel	Zihinsel
Kabul ilgi (ABTÖ Alt alan)							
r	0,333	0,199	0,187	0,365	0,161	0,205	0,269
p	<0,001	0,002	0,004	<0,001	0,013	0,001	<0,001
Psikolojik özerklik (ABTÖ Alt alan)							
r	0,258	0,269	0,256	0,058	0,238	0,031	0,099
p	<0,001	<0,001	<0,001	0,375	<0,001	0,630	0,129
Denetleme (ABTÖ Alt alan)							
r	0,060	0,004	0,020	-0,095	0,289	-0,142	-0,024
p	0,358	0,954	0,764	0,142	<0,001	0,028	0,713

r: Pearson korelasyon katsayısı

PHÇÖKÖ puanları ile ABTÖ alt alan puanları arasında korelasyon Tablo 17’de görülmektedir. ABTÖ alt alanı Kabul ilgi puanı arttıkça, PHÇÖKÖ tüm alan puanları anlamlı olarak artış göstermekteydi (Toplam Puan için r:0,333, p<0,001, Mutluluk doyum için r:0,199, p:0,002, Kaygı için r: 0,187, p:0,004, Popülarite için r: 0,365, p<0,001, Davranış Uyum için r: 0,161, p:0,013, Fiziksel için r:0,205, p:0,001, Zihinsel için r: 0,269, p<0,001).

Psikolojik özerklik puanı arttıkça, PHÇÖKÖ Toplam Puan, Mutluluk Doyum, Kaygı ve Davranış uyum alt alan puanları anlamlı olarak artış göstermekteydi (Toplam Puan için r:0,258, p<0,001, Mutluluk doyum için r:0,269, p<0,001, Kaygı için r:0,256, p<0,001, Davranış Uyum için r:0,238, p<0,001). Psikolojik özerklik puanı ile Popülarite, Fiziksel ve Zihinsel alanlar arasında anlamlı korelasyon yoktu.

Denetleme puanı arttıkça Davranış uyum puanı anlamlı olarak artış, Fiziksel alan puanı anlamlı olarak azalma göstermekteydi (Davranış uyum için r: 0,289, p<0,001, Fiziksel alan için r:-0,142, p=0,028). Denetleme puanı ile diğer alt alanlar arasında anlamlı korelasyon yoktu.

Tablo 18. Ebeveyn tutumlarına göre PHÇÖKÖ alt alan puan ortalaması

Özellikler	Sayı	Piers-Harris Öz Kavram Ölçeği Puanları (Ort ± SS)						
		Toplam Puan	Mutluluk Doyum	Kaygı	Popülerite	Davranış Uyum	Fiziksel	Zihinsel
Ebeveyn Tutumları*								
İhmalkar	61	49,1±11,4 a	7,8±3,3	6,6±2,9	8,3±2,4	8,9±3,3 e	6,2±2,7	4,1±1,7
Otoriter	51	49,8±14,4 a,b	7,4±3,9	6,4±2,8	7,5±2,7 c	10,5±2,9 f	5,5±3,0 g	4,0±1,8 i
Aşırı Hoşgörülü	54	55,8±12,0 b,c	9,0±3,4	7,2±3,4	9,3±1,9 d	9,9±3,5	7,2±2,4 h	4,9±1,5 j
Demokrat	73	55,2±11,5 b	8,8±3,6	6,9±3,3	9,1±1,7 d	11,0±2,9 f	6,3±2,4	4,5±1,6
		p=0,002	p=0,038	p=0,517	p<0,001	p=0,002	p=0,013	p=0,020
Toplam	239	52,6 ±12,6	8,3±3,6	6,8±3,1	8,6±2,3	10,1±3,2	6,3±2,6	4,4±1,7

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

* Gruplar arasında istatistiksel olarak fark olup olmadığını belirlemek için One-Way ANOVA testi yapıldı.

†Puan ortalamalarının yanında gösterilen aynı harfler grupların birbirine benzer olduğunu, farklı harfler gruplar arası farklılık olduğunu belirtir.

ABTÖ'nün, kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutlarının kesişmesi ile ayrılan ebeveyn tutumlarına göre PHÇÖKÖ puanları Tablo 18'de görülmektedir. Toplam puan alanında gruplar arası anlamlı farklılık bulunmaktaydı(p=0,002). Farkın kaynağını oluşturan grup/ grupları bulmak için yapılan post- hoc Tukey test sonucuna göre ebeveynlerini ihmalkar bulan ergenlerin puan ortalaması ebeveynlerini demokrat bulanlardan, demokrat bulan ergenlerin de aşırı hoşgörülü bulan ergenlerden anlamlı olarak düşük bulundu. Ebeveynlerini ihmalkar ve otoriter bulan grupların puanları birbirine benzer, otoriter ve demokrat bulan grupların puanları birbirine benzer, demokrat ve aşırı hoşgörülü bulan grupların puanları birbirine benzer bulundu.

Mutluluk doyum alanında One- Way ANOVA testinde farklılık görünse de yapılan post- hoc Tukey test sonucunda istatistiki olarak farklı bir grup bulunmadı.

Kaygı alanında gruplar arası anlamlı farklılık bulunmadı (p=0,517).

Popülerite alanında gruplar arası ileri derecede anlamlı farklılık bulundu (p<0,001). Farkın kaynağını belirlemek için yapılan post-hoc Tukey test sonucuna göre ebeveynlerini otoriter tutuma sahip bulan ergenlerin puan ortalamaları

ebeveynlerini aşırı hoşgörölü ve demokrat bulan ergenlerden anlamlı olarak düşük bulundu.

Davranış uyum alanında gruplar arası anlamlı farklılık bulundu ($p=0,002$). Farkın kaynağını belirlemek için yapılan post-hoc Tukey test sonucuna göre ebeveynlerini ihmalkar bulan ergenlerin puan ortalamaları ebeveynlerini otoriter ve demokrat bulan ergenlerden anlamlı olarak düşük bulundu.

Fiziksel alanda gruplar arası anlamlı farklılık bulundu($p=0,013$). Farkın kaynağını belirlemek için yapılan post-hoc Tukey test sonucuna göre ebeveynlerini otoriter bulan ergenlerin puan ortalamaları ebeveynlerini aşırı hoşgörölü bulan ergenlerden anlamlı olarak düşük bulundu.

Zihinsel alanda gruplar arası anlamlı farklılık bulundu ($p=0,020$). Farkın kaynağını belirlemek için yapılan post-hoc Tukey test sonucuna göre ebeveynlerini otoriter bulan ergenlerin puan ortalamaları ebeveynlerini aşırı hoşgörölü bulan ergenlerden anlamlı olarak düşük bulundu.

Tablo 19. PHÇÖKÖ Toplam Puan alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları

Bağımlı değişken	Analize alınan değişken	([B] (%95 Güven Aralığı))	p	Durbin Watson
Piers-Harris Toplam puan	Cinsiyet (kız=0,erkek=1)	5,06 (2,22 - 7,89)	0,001	1,832
	Spor aktivitesi yapma durumu (arasıra/ hayır=0, düzenli olarak=1)	2,75 (-0,13 - 5,63)	0,061	
	Şaka yapılması durumunda verdiği tepki (tepki vermem/ yapılmasını istemem=0, gülerim=1)	5,99 (3,10 - 8,88)	<0,001	
	Kabul ilgi (ABTÖ Alt alan)	0,85 (0,55 - 1,15)	<0,001	
	Psikolojik özerklik (ABTÖ Alt alan)	0,64 (0,40 - 0,89)	<0,001	
	Sabit	5,67 (-5,05 - 16,40)	0,298	
	Uyarlanmış R²	0,316	<0,001	

PHÇÖKÖ Toplam Puan alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin (cinsiyet, spor aktivitesi yapma durumu, şaka yapılması durumunda verdiği tepki, Kabul ilgi, Psikolojik özerklik) lineer regresyon analizi sonuçları Tablo 19’da görülmektedir. PHÇÖKÖ toplam puanı erkek cinsiyet 5,06 birim, şaka yapılması durumunda güler tepki verme 5,99 birim, Kabul ilgi puanındaki artış 0,85 birim, Psikolojik özerklik puanındaki artış 0,64 birim artırmaktaydı (sırasıyla p=0,001 p<0,001 p<0,001 p<0,001).

PHÇÖKÖ Toplam puan alanı ile spor yapma durumu arasında tek değişkenli analiz sonucunda bulunan ilişki lineer regresyon analizi sonucunda kayboldu.

Tablo 20. PHÇÖKÖ Mutluluk ve doyum alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları

Bağımlı değişken	Analize alınan değişken	([B] (%95 Güven Aralığı))	p	Durbin Watson
PHÇÖKÖ Mutluluk ve Doyum	Cinsiyet (kız=0,erkek=1)	2,09 (1,27 - 2,91)	<0,001	1,974
	Şaka yapılması durumunda verdiği tepki (tepki vermem/ yapılmasını istemem=0, gülerim=1)	1,79 (0,93 - 2,66)	<0,001	
	Psikolojik özerklik (ABTÖ Alt alan)	0,17 (0,10 - 0,25)	<0,001	
	Sabit	1,89 (0,002 - 3,79)	0,049	
			<0,001	
	Uyarlanmış R²	0,218		

PHÇÖKÖ Mutluluk ve doyum alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin (cinsiyet, şaka yapılması durumunda verdiği tepki, Psikolojik özerklik) lineer regresyon analizi sonuçları Tablo 20’de gösterilmiştir. Mutluluk ve doyum puanını, erkek cinsiyet 2,09 birim, şaka yapılması durumunda gülerek tepki verme 1,79 birim, Psikolojik özerklik puanındaki artış 0,17 birim artırmaktaydı (sırasıyla p<0,001 p<0,001 p<0,001).

Tablo 21. PHÇÖKÖ Kaygı alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları

Bağımlı değişken	Analize alınan değişken	([B] (%95 Güven Aralığı))	p	Durbin Watson
PHÇÖKÖ Kaygı	Cinsiyet (kız=0,erkek=1)	1,94 (1,22 - 2,65)	<0,001	1,999
	Anne eğitim durumu (okuma yazma bilmiyor/ ilköğretim/ lise=0, yükseköğretim / daha üst düzey eğitim=1)	0,67 (-0,06 - 1,39)	0,071	
	Spor aktivitesi yapma durumu (ara sıra/ hayır=0, düzenli olarak=1)	0,62 (-0,11 - 1,34)	0,096	
	Şaka yapılması durumunda verdiği tepki (tepki vermem/ yapılmasını istemem=0, gülerim=1)	1,51 (0,78 - 2,24)	<0,001	
	Psikolojik özerklik (ABTÖ Alt alan)	0,13 (0,07 - 0,19)	<0,001	
	Sabit	1,11 (-0,46 - 2,68)	0,165	
	Uyarlanmış R²	0,284	<0,001	

PHÇÖKÖ Kaygı alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin (cinsiyet, anne eğitim durumu, spor aktivitesi yapma durumu, şaka yapılması durumunda verdiği tepki, Psikolojik özerklik) lineer regresyon analizi sonuçları Tablo 21’de gösterilmiştir. Kaygı alan puanını erkek cinsiyet 1,94 birim, şaka yapılması durumunda gülerek tepki verme 1,51 birim, Psikolojik özerklik puanındaki artış 0,13 birim artırmaktaydı (sırasıyla $p<0,001$ $p<0,001$ $p<0,001$).

PHÇÖKÖ Kaygı alanı ile anne eğitim durumu ve spor yapma durumu arasında tek değişkenli analiz sonucunda bulunan ilişki lineer regresyon analizi sonucunda kayboldu.

Tablo 22. PHÇÖKÖ Popülarite alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları

Bağımlı değişken	Analize alınan değişken	([B] (%95 Güven Aralığı))	p	Durbin Watson
PHÇÖKÖ Popülarite	Cinsiyet (kız=0,erkek=1)	0,56 (0,02 - 1,11)	0,043	1,724
	Spor aktivitesi yapma durumu (ara sıra/ hayır=0, düzenli olarak=1)	0,62 (0,07 - 1,18)	0,028	
	Şaka yapılması durumunda verdiği tepki (teпки vermem/ yapılmasını istemem=0, gülerim=1)	0,88 (0,33 - 1,44)	0,002	
	Kabul ilgi (ABTÖ Alt alan)	0,16 (0,10 - 0,22)	<0,001	
	Sabit	2,97 (1,33- 4,60)	<0,001	
	Uyarlanmış R²	0,213	<0,001	

PHÇÖKÖ Popülarite alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin (cinsiyet, spor aktivitesi yapma durumu, şaka yapılması durumunda verdiği tepki, Kabul İlgi) lineer regresyon analizi sonuçları Tablo 22’de gösterilmiştir. Popülarite puanını erkek cinsiyet 0,56 birim, düzenli spor yapma 0,62 birim, şaka yapılması durumunda güler tepki verme 0,88 birim, Kabul ilgi puanının artışı 0,16 birim artırmaktaydı (sırasıyla p=0,043 p=0,028 p=0,002 p<0,001).

Tablo 23. PHÇÖKÖ Davranış ve uyum alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları

Bağımlı değişken	Analize alınan değişken	([B] (%95 Güven Aralığı))	p	Durbin Watson
PHÇÖKÖ Davranış Uyum	Yaş (yıl)	-0,29 (-0,87 - 0,30)	0,333	1,936
	Sigara kullanma durumu (evet=0, hayır=1)	1,97 (0,88 - 3,07)	0,001	
	Haftalık ders çalışma süresi (saat)	0,05 (0,02 - 0,08)	<0,001	
	Psikolojik özerklik (ABTÖ Alt alan)	0,12 (0,05 - 0,18)	0,001	
	Denetleme (ABTÖ Alt alan)	0,12 (0,05 - 0,19)	0,001	
	Sabit	6,55 (-3,26 - 16,35)	0,190	
	Uyarlanmış R²	0,242	<0,001	

PHÇÖKÖ Davranış uyum alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin (yaş, sigara kullanma durumu, haftalık ders çalışma süresi, Psikolojik özerklik, Denetleme) lineer regresyon analizi sonuçları Tablo 23'te gösterilmiştir. Davranış ve uyum puanını sigara kullanmama durumu 1,97 birim, haftalık ders çalışma süresinde artış 0,05 birim, Psikolojik özerklik puanında artış 0,12 birim, Denetleme puanında artış 0,12 birim artırmaktaydı (sırasıyla p=0,001 p<0,001 p=0,001 p=0,001).

PHÇÖKÖ Davranış uyum alanı ile yaş arasında tek değişkenli analiz sonucunda bulunan ilişki lineer regresyon analizi sonucunda kayboldu.

Tablo 24. PHÇÖKÖ Fiziksel alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları

Bağımlı değişken	Analize alınan değişken	([B] (%95 Güven Aralığı))	p	Durbin Watson
PHÇÖKÖ Fiziksel	Cinsiyet (kız=0,erkek=1)	0,52 (-0,15 - 1,19)	0,128	1,808
	Spor aktivitesi yapma durumu (ara sıra/ hayır=0, düzenli olarak=1)	1,19 (0,51 - 1,88)	0,001	
	Şaka yapılması durumunda verdiği tepki (tepki vermem/ yapılmasını istemem=0, gülerim=1)	0,80 (0,12 - 1,48)	0,022	
	Kabul ilgi (ABTÖ Alt alan)	0,92 (0,02 - 0,16)	0,011	
	Sabit	2,38 (0,37 - 4,39)	0,020	
	Uyarlanmış R²		0,135	

PHÇÖKÖ Fiziksel alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin (cinsiyet, spor aktivitesi yapma durumu, şaka yapılması durumunda verdiği tepki, Kabul İlgi) lineer regresyon analizi sonuçları Tablo 24'te gösterilmiştir. Fiziksel alan puanını düzenli spor yapma 1,19 birim, şaka yapılması durumunda güler tepki verme 0,80 birim, Kabul ilgi puanının artışı 0,92 birim artırmaktaydı (sırasıyla p=0,001 p=0,022 p=0,011).

PHÇÖKÖ Fiziksel alan ile cinsiyet arasında tek değişkenli analiz sonucunda erkek cinsiyet lehine bulunan ilişki lineer regresyon analizi sonucunda kayboldu.

Tablo 25. PHÇÖKÖ Zihinsel alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenlerin regresyon analizi sonuçları

Bağımlı değişken	Analize alınan değişken	([B] (%95 Güven Aralığı))	p	Durbin Watson
PHÇÖKÖ Zihinsel	Kabul ilgi (ABTÖ Alt alan)	0,10 (0,05 - 0,14)	<0,001	1,803
	Sabit	1,61 (0,32 - 2,90)	0,015	
	Uyarlanmış R ²	0,069	<0,001	

PHÇÖKÖ Zihinsel alanı ile tek değişkenli analizlere göre ilişkili bulunan değişkenin (Kabul İlgi) lineer regresyon analizi sonuçları Tablo 25’te gösterilmiştir. Fiziksel alan puanını Kabul ilgi puanının artışı 0,10 birim artırmaktaydı ($p < 0,001$).

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada bir il merkezinde özel okulların 9. sınıflarında okuyan öğrencilerin benlik saygısı ile sosyodemografik özellikler, bireysel özellikler ve anne baba tutumu ilişkisi incelendi.

Araştırma grubundaki öğrencilerin PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması $52,6 \pm 12,6$ bulundu. Literatürde PHÇÖKÖ puan ortalamaları farklılık göstermektedir. Çetinkaya ve arkadaşlarının ilköğretim öğrencilerinde yaptığı çalışma sonucuna göre PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması sosyoekonomik durumu düşük olan öğrenci grubunda $54,6 \pm 11,8$ orta olan öğrenci grubunda $58,2 \pm 11,7$ ve yüksek olan öğrenci grubunda $56,5 \pm 11,8$ bulunmuştur(50). Tuncer ve arkadaşlarının ilköğretim öğrencilerinde yaptıkları çalışma sonuçlarına göre PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması tek kardeş olan öğrencilerde $59,87 \pm 11,16$ iki kardeş olanlarda $58,51 \pm 11,30$; 3 ve 4 kardeş olanlarda $58,01 \pm 11,18$; 5 ve üzeri kardeş olanlarda $56,97 \pm 11,63$ bulunmuştur(92). Adana ve arkadaşlarının İstanbul'da bir genel lisede yaptıkları çalışma sonucuna göre PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması $56,26 \pm 8,74$ bulunmuştur (93). Erturan ve arkadaşlarının 10-16 yaş aralığında (grupların yaş ortalamaları $11,70 \pm 2,10$ ve $11,78 \pm 2,04$) atopik dermatidi olan ve sağlıklı grup üzerinde yaptıkları vaka kontrol çalışmasında PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması atopik dermatid hasta grubunda $59,52 \pm 9,42$ kontrol grubunda $65,24 \pm 5,78$ bulunmuştur(94). 12-14 yaş grubu ergenlerde yapılan çalışmada PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması $38,84 \pm 3,88$ bulunmuştur(14). Altun ve Yazıcı'nın çalışmalarına göre üstün yetenekli lise öğrencilerinde PHÇÖKÖ puan ortalaması $58,38$ fen lisesi öğrencilerinde $50,74$ genel lise öğrencilerinde $51,49$ bulunmuştur(95). Gökdağ'ın üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışma sonuçlarına göre PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması $59,58$ bulunmuştur(96). Kum ve arkadaşlarının yaptığı çalışma sonucuna göre PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması akneli ergenlerde (yaş ortalaması $17,81 \pm 1,94$) $56,50 \pm 10,88$ kontrol grubunda (yaş ortalaması $17,60 \pm 1,82$) $57,26 \pm 12,45$ bulunmuştur(97). Slicker ve Palmer'ın risk altında olan 10.sınıf öğrencilerinden iki grup seçtikleri çalışmalarında PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması başlangıçta ilk grupta $56,11 \pm 9,49$ ikinci grupta $53,93 \pm 9,97$ bulundu. İlk gruba 6 ay boyunca verilen mentörlük hizmetinden sonra puanlar ilk grupta $59,11 \pm 10,17$ ikinci grupta $52,23 \pm 12,11$ olarak

bulunmuştur (98). O'Moore ve Kirkham zorbalık davranışı sergileyen ya da zorbalığa maruz kalan öğrenci gruplarında yaptıkları çalışmalarında 12-18 yaş grubunda hiç zorbalığa maruz kalmayan öğrencilerin toplam benlik saygısı puan ortalamalarını 57,4 zorbalığa bir ya da iki kez maruz kalanların 52,2 bazen maruz kalanların 46,7 haftada bir kez maruz kalanların 47,3 haftada birkaç defa maruz kalanların 39,7 olarak bulmuştur. Hiç zorbalık davranışı yapmamış olanların benlik saygısı puan ortalaması 56,8 bir ya da iki kez yapmış olanların 53,6 bazen yapanların 51,4 haftada bir kez yapanların 49,5 haftada birkaç kere yapanların 48,9 bulunmuştur(9). Yetiştirme yurtlarında kalan 9-13 yaş grubu çocuklarda yapılan bir çalışmada ise PHÇÖKÖ toplam puan $47,27 \pm 10,26$ bulunmuştur(99).

Bu çalışmanın evrenini 9. sınıfta okuyan özel okul öğrencileri oluşturmaktaydı. Diğer çalışmalarla kıyaslandığında bu araştırma grubunun PHÇÖKÖ toplam puan alanında aldıkları ortalamaları genel olarak daha düşük(9,50,92,94,96-98) iki çalışmadan(14,99) yüksek bulunmuştur. Altun ve Yazıcı'nın çalışmalarında üstün yetenekli öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları araştırma grubunun benlik saygısı ortalamalarından yüksek, fen lisesi ve genel lisede okuyan öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları ise araştırma grubunun benlik saygısı puan ortalamalarından düşük bulunmuştur(95).

Benlik saygısı bireyin kendine karşı daha eleştirel bir bakış açısı geliştirmesiyle ergenlik döneminde azalma gösterir. Bu durum ilköğretim yaş grubunda yapılan çalışmalarda benlik saygısının daha yüksek, lise düzeyinde daha düşük bulunmasını açıklayabilir.

Üstün yetenekli çocukların aileleri bu durumla gurur duyarak çocuklarına pozitif geri bildirimde bulunuyor olabilirler. Çevrenin ve ailenin bu olumlu etkisiyle çocuğun benlik saygısı artmış olabilir.

Aile genel benlik saygısı gelişiminde yüksek öneme sahip olduğu için benlik saygısı gelişimini sağlayacak sağlıklı aile ortamından mahrum çocukların benlik saygılarını geliştirebilecek olanaklara yeterince sahip olmadıkları söylenebilir.

Mutluluk doyum alanı puan ortalaması bu çalışmada $8,3 \pm 3,6$ bulundu. Toros ve arkadaşlarının 8-11. Sınıf öğrencilerinde yaptıkları çalışma sonucuna göre

Mutluluk doyum alt alan puan ortalaması kızlarda $8,29 \pm 3,53$ erkeklerde $8,53 \pm 3,33$ bulundu(100). Metin ve Bencik Kangal'ın Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 12-14 yaş grubu üstün yetenekli öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışma sonucuna göre Mutluluk doyum alt alan puan ortalaması $10,55 \pm 2,58$ bulunmuştur(101). Aktepe ve arkadaşlarının yaptıkları olgu kontrol çalışmasında Mutluluk ve doyum alt alan puan ortalaması kendine zarar verme davranışı gösteren ergen grubunda $4,57 \pm 3,46$ kontrol grubunda $9,14 \pm 3,49$ bulundu(102). İstanbul'da lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışma sonucunda araştırma grubu Mutluluk ve doyum puan ortalaması $9,61 \pm 3,03$ bulunmuştur(93). Erturan ve arkadaşlarının yaptıkları olgu kontrol çalışmasına göre Mutluluk ve doyum alt alan puanı atopik dermatidi olan olgu grubunda $9,06 \pm 2,83$ kontrol grubunda $10,36 \pm 1,54$ bulunmuştur(94). Kum ve arkadaşlarının yapmış olduğu olgu kontrol çalışması sonucunda Mutluluk doyum alanı puan ortalaması olgu grubunda $8,91 \pm 3,15$ kontrol grubunda $9,20 \pm 3,05$ bulunmuştur(97). Adana'nın 12-15 yaş aralığındaki öğrencilerde yaptığı çalışma sonucunda Mutluluk doyum alan puan ortalaması $9,60 \pm 2,72$ bulunmuştur(103). Akbalık ve arkadaşlarının yapmış oldukları olgu kontrol çalışmasında Mutluluk ve doyum alt alan puanı son bir yıl içinde yurtdışından dönmüş olan olgu grubunda $9,24 \pm 2,81$ yurt dışında yaşamamış olan kontrol grubunda $9,46 \pm 3,37$ bulunmuştur(104). Gülen ve arkadaşlarının 12-18 yaş arası ergenlerde yaptıkları olgu kontrol çalışmasının sonucuna göre Mutluluk ve doyum alan puan ortalaması kanser tanısı almış olan olgu grubunda $10,0 \pm 2,1$ kontrol grubunda $10,8 \pm 1,3$ bulunmuştur(105). Akuyşal Aydoğan ve Engin Deniz'in çalışmalarında 8. Sınıf öğrencileri mutluluk doyum alt alan puanı ortalaması $9,19 \pm 3,09$ bulunmuştur(106).

Bu çalışmanın sonucunda araştırma grubunun almış olduğu mutluluk doyum alan puan ortalaması genel olarak diğer araştırmaların sonucunda elde edilen puan ortalamalarından düşüktür(93,94,97,100–104,106). Yalnızca Aktepe'nin yaptığı olgu kontrol çalışmasında kendine zarar verme davranışı olan ergenlerin puan ortalaması ve Toros'un çalışmasında kız öğrencilerin mutluluk doyum puan ortalaması bu çalışmadaki ortalamadan düşük bulunmuştur(100,102).

Mutluluk doyum alanı yetiştiği aile ve çevreden büyük ölçüde etkilenmektedir. Araştırmamızın yapıldığı evren özel okulların 9. Sınıflarından oluşmaktaydı. Özel

okullara giden öğrencilerin ailelerinin çocuklarından yüksek akademik performans beklentisi olabilir. Aile bu beklentilerinin yanında çocuğuna ilgi ve kabulünü yeterince gösteremiyor ya da hissettiremiyor olabilir.

Çocuğun hayattan beklentileri teknoloji sebebiyle artıyor fakat ulaşabileceği imkanlar aynı ölçüde artmıyorsa, çocuk kendisinin haksızlığa uğradığını düşünüyor olabilir. Çocuğa hayata dair her türlü imkan sunuluyor fakat çocuğa herhangi bir sorumluluk verilmiyorsa çocuk hiçbir olumsuz yaşantıyı tecrübe etmediği için elindeki imkanların değerini anlayamayacak doyumsuz bir bakış açısı geliştirmiş olabilir.

Bu çalışmada Kaygı alanı puan ortalaması $6,8 \pm 3,1$ bulundu. Kaygı alan puanı arttıkça kaygı kontrolünün daha iyi yapıldığı anlaşılır. Bolat ve arkadaşlarının 11-14 yaşları arasındaki ergenlerde yaptığı olgu kontrol çalışması sonuçlarına göre Kaygı alan puanı doğuştan tam görme engeli olan olgu grubunda $7,85 \pm 2,30$ kontrol grubunda $6,90 \pm 2,84$ bulunmuştur(107). Kanay'ın 9-13 yaş grubu öğrencilerde yaptığı olgu kontrol çalışmasında Kaygı alan puanı dikkat eksikliği ve hiperaktivite tanısı olan olgu grubunda $6,75 \pm 1,28$ kontrol grubunda $5,60 \pm 1,40$ bulunmuştur(108). Metin ve Bencik Kangal'ın 12-14 yaş grubu üstün yetenekli öğrencilerde yaptığı çalışmasında Kaygı alan puan ortalaması $8,53 \pm 2,39$ bulunmuştur(101). Adana ve arkadaşlarının lise öğrencilerinde yaptığı çalışmada Kaygı alan puan ortalaması $6,33 \pm 2,82$ bulunmuştur(93). Tuncer ve arkadaşlarının çalışmasında tek çocuk olanların kaygı puan ortalaması $7,91 \pm 2,80$ bulunmuş, kardeş sayısı arttıkça kaygı puanları (5 ve daha fazla kardeşi olan öğrencilerin kaygı alan puan ortalaması $7,43 \pm 2,74$ 'tür) azalmıştır (Kaygı puanının artışı kaygı kontrolünün daha iyi yapıldığını gösterir)(92). Akbalık ve arkadaşlarının çalışmasında yurtdışından son bir yıl içinde dönen öğrencilerin Kaygı alan puanı $7,69 \pm 2,44$ hiç yurtdışında yaşamamış öğrencilerin puanı $7,57 \pm 2,62$ bulunmuştur(104). Ocakcı ve Kürtüncü'nün 9-13 yaş grubu yetiştirme yurdunda kalan çocuklarda yaptıkları çalışmada Kaygı alan puan ortalaması $7,01 \pm 2,53$ bulunmuştur(99). Sancakoğlu ve Sayar'ın 7. Sınıf öğrencilerinde yaptıkları çalışmada Kaygı alan puan ortalaması devlet okullarındaki öğrencilerde $7,09 \pm 2,58$ özel okullarda okuyan öğrencilerde $8,66 \pm 2,94$ bulunmuştur(109). Demir ve arkadaşlarının yaptıkları olgu kontrol çalışmasında

Kaygı alan puanı sosyal fobisi olan olgu grubunda $3,64 \pm 2,32$ kontrol grubunda $7,72 \pm 2,69$ bulunmuştur(70).

Bu çalışmada Kaygı alanında alınan ortalama puan diğer çalışmalarda bulunan ortalama puandan genel olarak daha düşük(92,99,101,104,107,109) iki çalışmadan yüksek(93,108) bir çalışmanın olgu grubundan yüksek, kontrol grubundan düşük (70) bulundu.

Kaygı kontrolü ergenlik döneminde dalgalanmalar gösteren ruh haliyle iyice zorlaşır. Yaklaşan üniversite sınavı ve geleceği kurgulama dayatmasının etkisiyle ergen hayalleri, planları ve sahip olmak istediği yaşantının arasında sıkışır. İlköğretim döneminde henüz kendini hissettirmeyen olumsuz sonuç senaryoları lise döneminde ergenin kafasını oldukça kurcalar. Bu sebeple bu çalışmada ulaşılan ortalama Kaygı puanları diğer araştırmaların genelinden düşük bulunmuş olabilir.

Bu çalışmada Popülarite alanından alınan ortalama puan $8,6 \pm 2,3$ bulundu. Demir ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada Popülarite alan puanı sosyal fobisi olan olgu grubunda $6,91 \pm 2,82$, kontrol grubunda $9,28 \pm 2,15$ bulunmuştur(70). Lewis ve Knight'in çalışmasında 368 üstün yetenekli öğrencide lise öğrencisi olan grupta Popülarite alt alan puan ortalaması $8,81 \pm 2,63$ bulunmuştur(110). Huebner'in 5-8.sınıf öğrencilerinde yaptığı çalışma sonuçlarına göre Popülarite alan puan ortalaması $8,25 \pm 2,75$ bulunmuştur(111). Qingfu Su ve arkadaşlarının Çin'de 7-15 yaş aralığındaki sporcularda yaptıkları çalışma sonucunda Popülarite alan puan ortalaması erkeklerde $8,22 \pm 1,60$ kızlarda $8,50 \pm 2,17$ bulunmuştur(112). Xueming ve Kaimin'in Çin'de ortaokul öğrencilerinde yapılan çalışmaları kapsamında deney grubuna 1yıl boyunca haftada 5 gün Tai-Chi yaptırılmış, 1yılın sonunda Popülarite puanı deney grubunda $9,78 \pm 1,63$ kontrol grubunda $8,91 \pm 1,80$ bulunmuştur(113).

Bu çalışmadaki bulgular literatürden elde edilen bilgilerle benzerdir. Bazı çalışmalarda Popülarite alan puan ortalaması bu çalışmadan yüksek bulunmuşken(110,113) bazı çalışmalarda bu çalışmadan düşük(111,112) bulunmuştur. Demir'in olgu kontrol çalışmasında ortalama Popülarite puanı olgu grubunda bu çalışmadan düşük, kontrol grubunda bu çalışmadan yüksek bulunmuştur(70).

Popülarite, ergenin benlik saygısının önemli belirleyicilerindedir. Ergen bu dönemde daha fazla olmak üzere kendinin dışarıdan nasıl görüldüğü üzerine düşünür, kendi imajını kabul görmeye çalıştığı topluluk tarafından beğenilecek şekilde oluşturmaya çalışır. Bu aşamada ona verilen sözlü ya da sözsüz olumlu geri bildirimler ergenin kendini daha popüler, toplulukça beğenilen bir birey olduğunu hissetmesine aracı olur. Aksine ergene akranları veya yakın çevresi tarafından verilen sağlıksız geri bildirimler onun sosyal açıdan beğenilmediğini, daha az popüler olduğunu hissetmesine neden olur.

Bu çalışmada Davranış uyum alan puanı ortalaması $10,1 \pm 3,2$ bulundu. O'Moore ve Kirkham'ın zorba ve kurbanlar üzerinde yaptığı çalışmasında Davranış uyum alan puan ortalaması zorbalık davranışına maruz kalan fakat zorbalık yapmayan katılımcılarda 12,2 zorbalık davranışına maruz kalmış ve nadiren de zorbalık yapmış katılımcılarda 9,3 zorbalığa maruz kalmış, sıklıkla da zorbalık yapmış olan katılımcılarda 8,5 bulunmuştur(9). İstanbul'da lise öğrencilerinde yapılan çalışma sonuçlarına göre Davranış uyum alt alan puan ortalaması $11,83 \pm 2,64$ bulunmuştur(93). Aydoğan'ın çalışmasının sonuçlarında 8. Sınıf öğrencilerinde Davranış uyum alan puanı ortalaması $11,48 \pm 2,92$ bulunmuştur(114). Yapılan bir olgu kontrol çalışmasında Davranış uyum alt alan puanı Kanseri hastası olan olgu grubunda $11,0 \pm 3,0$ kontrol grubunda $10,6 \pm 2,8$ bulunmuştur(105). Çocuk yuvasında kalan 9-13 yaş grubu çocuklarda yapılan çalışmada Davranış uyum alt alan puan ortalaması $10,4 \pm 3,08$ bulunmuştur(99). Üstün yetenekli olup lisede öğrenim gören öğrencilerde yapılan çalışmada öğrencilerin Davranış uyum alt alan puan ortalaması $13,83 \pm 2,51$ bulunmuştur(110). Gözlük takan 8-11. Sınıf öğrencilerinde Davranış uyum alan puanı erkeklerde $10,26 \pm 3,16$ kızlarda $10,78 \pm 2,88$ bulunmuştur(100). Kardeş sayısının benlik saygısına etkisinin araştırıldığı bir çalışmada Davranış uyum alt alan puanı tek kardeş olanlarda $12,14 \pm 2,71$, 5 ve daha fazla kardeşi olan bireylerde $12,34 \pm 2,81$ bulunmuştur(92).

Davranış uyum alt alan puan ortalamaları sadece zorbalık davranışı olan öğrencilerde bu çalışmadan düşük bulunmuştur(9). Diğer çalışmalarda bulunan puan ortalamaları bu çalışmada bulunan puan ortalamasından yüksektir(92,93,99,100,105,110,114).

Uyumlu davranışlar çocuğun çevresinden kabul ve sevgi görmesinin yanında yaşına ve kendi özelliklerine uygun sorumluluk verildiği ortamda gelişir. Hem çevreden şiddet davranışına maruz kalma, hem de aşırı hoşgörölü ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumu uyum problemlerini yanında getirir. Aşırı hoşgörölü ya da aşırı korumacı ebeveynler genel olarak çocukları için daha az problemle karşılaşacağını düşündükleri özel okulları tercih etmiş olabilir. Yeterince sorumluluk verilmeyen, problemleri ailesi tarafından ivedilikle çözülen çocuklar gerçek hayatta tek başına kaldıklarında sorunlara çözüm geliştirmek için yeterli içsel mekanizmaları harekete geçiremedikleri için uyumsuz davranışlar sergiliyor olabilirler.

Bu çalışmada Fiziksel alan puan ortalaması $6,3 \pm 2,6$ bulundu. İstanbul'da 12-15 yaş grubu ergenlerde yapılan çalışmada Fiziksel alan puan ortalaması $6,72 \pm 2,34$ bulunmuştur(115). Bir başka çalışmada Fiziksel alan puan ortalaması atopik dermatidi olan hasta grubunda $7,85 \pm 2,32$ kontrol grubunda $8,15 \pm 1,46$ bulunmuştur(94). Toros ve arkadaşlarının çalışmasında gözlük takan çocuklarda Fiziksel alan puan ortalaması $6,28 \pm 2,29$ gözlük takmayan çocuklarda $6,47 \pm 2,31$ bulunmuştur(100). Bir olgu kontrol çalışmasında akneli ergenlerde bu ortalama $5,85 \pm 2,17$ kontrol grubunda $6,94 \pm 2,47$ bulunmuştur(97). Tuncer'in çalışmasında Fiziksel alan puan ortalaması tek çocuk olan grupta $7,20 \pm 2,19$, 5 ve üzeri kardeş olan grupta $6,86 \pm 2,38$ bulunmuştur(92). Gökten ve Taneli'nin 9-18 yaş arası obezitesi olan çocuklarda yaptıkları çalışmada Fiziksel alan puan ortalaması vücut kütle indeksi 22 ile 30 arasında olan grupta $6,21 \pm 2,23$ vücut kütle indeksi 30 ve üzerinde olan grupta $6,21 \pm 2,09$ bulunmuştur(116). Bir olgu kontrol çalışmasında Fiziksel alan puan ortalaması kendine zarar verme davranışı olan ergen grubunda $4,64 \pm 2,79$ kontrol grubunda $6,53 \pm 2,56$ bulunmuştur(102).

Bu çalışmada bulunan Fiziksel alan puan ortalaması bazı çalışmaların ortalamalarından düşük (92,94,115), bir çalışmadan yüksek (116), üç olgu kontrol çalışmasının olgu grupları ortalamalarından yüksek, kontrol grubu ortalamalarından düşük (97,100,102) bulunmuştur.

Fiziksel ya da psikolojik bir hastalığı olan gruplar dışında sağlıklı çocuk ve ergenler düşünüldüğünde en düşük fiziksel alan puan ortalamaları bu çalışmada elde edilmiştir. Buna göre özel okullarda okuyan öğrencilerin bahsedilen diğer

çalışmalara göre fiziksel açıdan kendilerini daha az güzel/yakışıklı buldukları söylenebilir. Bu durum ergenlerin kendilerini fiziksel olarak bakımlı, beden farkındalığı yüksek arkadaşlarıyla kıyasladığı anlamına gelebileceği gibi yayın organları ve medya tarafından dayatılan güzellik/ yakışıklılık normlarının bu grupça güzel bulunan fiziksel özellikleri anlamlandırmada oldukça etkili olduğu anlamına da gelebilir.

Bu çalışmada Zihinsel alan puan ortalaması $4,4 \pm 1,7$ bulundu. Üstün yetenekli çocuklarda yapılan bir çalışmada Zihinsel alan puan ortalaması $5,55 \pm 1,31$ bulunmuştur(101). Bir olgu kontrol çalışmasında Zihinsel alan puan ortalaması sosyal fobisi olan olgu grubunda $3,74 \pm 1,68$ kontrol grubunda $5,12 \pm 1,70$ bulunmuştur(70). Sancakoğlu ve Sayar'ın devlet ve özel okul öğrencilerini karşılaştırdığı çalışmasında Zihinsel alan puan ortalaması özel okullarda $4,85 \pm 1,38$ devlet okullarında $4,43 \pm 1,64$ bulunmuştur(109). Akbalık ve arkadaşlarının olgu kontrol çalışmasında Zihinsel alan puan ortalaması yurtdışında yaşayıp son bir yıl içinde dönenlerde $3,69 \pm 1,62$ yurtdışında hiç yaşamamış olanlarda $4,50 \pm 1,50$ bulunmuştur(104). Bir diğer çalışmada obez olan ergenlerde Zihinsel alan ortalaması $4,85 \pm 1,93$ bulunmuştur(116). Son çocukluk döneminde benlik saygısının araştırıldığı bir çalışmada 8. Sınıflarda Fiziksel alan puan ortalaması $4,97 \pm 1,53$ bulunmuştur(106). Lise öğrencilerinin benlik kavramlarının incelendiği bir araştırmada Zihinsel alan puan ortalaması $4,62 \pm 1,58$ bulunmuştur(93).

Bu çalışmada bulunan Zihinsel alan puan ortalaması diğer bazı çalışmalarda bulunan ortalamalardan düşüktü(93,101,106,116); Akbalık'ın çalışmasında yurtdışında hiç yaşamamış olan grubun puan ortalamasına benzer, yurtdışından son bir yıl içinde dönmüş olan grubun puan ortalamasından yüksek, Sancakoğlu'nun çalışmasında özel okulda okuyan öğrencilerin ortalamasından düşük, devlet okulunda okuyan öğrencilerin ortalamasına benzer, Demir'in çalışmasında sosyal fobisi olan grubun ortalamasından yüksek, kontrol grubu ortalamasından düşük bulundu(70,104,109).

Benlik saygısının akademik başarı ile ilişkili olduğunun son yıllarda sıkça üzerinde durulmaktadır. Öğrenciler üniversite sınavına hazır olmak için günden güne artan ve özel okullarda kendini daha fazla hissettiren yoğun bir rekabet ortamı

içindedir. Bu atmosfer çocuğu çalışmak için bir ölçüde motive etse de çocuk bireysel merakının üstüne gidebileceği, keşfederek gelişim ihtiyacını karşılayabileceği ortam ve zamandan yoksundur. Bugün sadece analitik alana değil, farklı birçok alana ilgi duymak zeka göstergesi kabul edilmesine rağmen okullarda baskın analitik alanda yeterlilik başarının ön koşulu sayılmaktadır(117,118). Analitik sisteme uyum sağlayabilen, tüm analitik derslerde ortalama olarak başarılı olan öğrenciler dışında belli bir alana yoğun ilgisi olan ya da sanatsal alanlara merak duyan çocuklar bu sistem içinde kendilerini yetersiz veya düşük becerili görüyor olabilir.

Bunun yanında ilköğretim diploma not ortalamalarına bakıldığında öğrencilerin tamamına yakınının ortalamalarının 85-100 aralığında olduğu görülmesine rağmen çocukların zihinsel alan puan ortalamalarının diğer çalışma ortalamalarının biraz altında olması çocuğun okulda başarılı olsa bile okulun kendine kazandırabileceklerini yeterli bulmadığına işaret ediyor olabilir.

Bu çalışmada ABTÖ Kabul ilgi alt alanında alınan ortalama puan $28,1 \pm 4,5$ Psikolojik özerklik alanında alınan ortalama puan $23,6 \pm 5,6$ Denetleme alanında $24,7 \pm 5,4$ bulundu. Cenkseven Önder ve Yılmaz'ın ortaöğretim öğrencilerinde yaptıkları çalışmada kural dışı davranış sergileyen ergenlerde Kabul ilgi puan ortalaması $26,03 \pm 6,66$ Psikolojik özerklik alan puan ortalaması $21,02 \pm 5,11$ Denetleme alan puan ortalaması $27,32 \pm 4,76$ bulunmuştur(119). Aydoğdu ve Çam'ın çalışmasında ABTÖ Kabul ilgi alt boyut puan ortalaması madde kullanım bozukluğu olmayan ergenlerde $31,0 \pm 8,0$ madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde $29,0 \pm 4,0$ Psikolojik özerklik alt boyut puan ortalaması madde kullanım bozukluğu olmayan ergenlerde $25,0 \pm 7,0$ madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde $22,0 \pm 9,0$ Denetleme alt boyut puan ortalaması madde kullanım bozukluğu olmayan ergenlerde $21,0 \pm 6,0$ madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde $16,0 \pm 3,0$ bulunmuştur(120).

PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekteydi. Kız öğrencilerin toplam puan ortalaması erkek öğrencilerden anlamlı olarak düşük bulundu. Richman ve arkadaşlarının 195 lise öğrencisinde yaptıkları çalışma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha düşük benlik saygısına sahip oldukları saptanmıştır(121). Farklı benlik saygısı ölçeklerinin dahil edildiği 48000 genç Amerikalının verisinin incelendiği meta analiz sonucunda

erkeklerin daha yüksek benlik saygısına sahip olduğu bulunmuştur(49). Ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında Sezer'in Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile yaptığı çalışmasında kız öğrencilerin kendilik algısının erkeklere göre daha olumsuz olduğu belirlenmiştir(122). Halıcı'nın çalışmasında ise kız öğrencilerin benlik kavramı puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur(14). Ergür'ün Rosenberg Benlik Saygısı ölçeği kullanarak üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışma sonucunda kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında benlik saygısı açısından bir fark saptanmamıştır(123).

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde çalışmaya katılan katılımcıların cinsiyet açısından birbirine yakın ya da eşit sayıda olduğu durumlarda kız öğrencilerin benlik saygısı puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet hem küresel anlamda hem de ülke boyutunda her aşamada kadın- erkek arası fırsat ve hak eşitsizliğine sebep olan bir kavramdır. Erkeklerin doğdukları andan itibaren daha fazla kabul gördükleri dünya yavaş yavaş değişime uğrasa da toplumun cinsiyetlere yaklaşımında ciddi farklılıklar halen göze çarpmaktadır. Benlik kavramı çevrenin yaklaşımından ciddi ölçüde etkilenen bir olgu olduğu için kız öğrencilerin maruz kaldıkları uygulama ve yaklaşım farklılıkları onların benlik saygılarının düşmesine sebep olmuş olabilir.

Bu çalışmada mizah algısı gelişmiş olan öğrencilerin PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması diğer gruplara göre anlamlı olarak yüksek bulundu. Ayrıca mizah algısı yapılan lineer regresyon analizi sonucuna göre toplam benlik saygısı puanının en güçlü belirleyicisi olarak bulundu. Kahraman'ın çalışmasında mizah algısının yüksekliği ile Offer Benlik Algısı Ölçeği'nden alınan puanların yüksek olması ilişkili bulunmuştur(124). Tıp öğrencilerinde yapılan bir çalışmada katılımcı ve kendini geliştirici mizah tarzına sahip öğrencilerin benlik saygılarının yüksek olduğu bulunmuştur(125).

Mizah bireyin karşılaştıkları zorluklarla baş etme stratejilerinden biridir. Bu bakımdan mizah duygusu güçlü bireyler karşılaştıkları olumsuzlukları kişisel algılamaz, onların gülünecek bir tarafını bulmaya çabalarlar. Bu çaba bireye hayata karşı direnç kazandırıyor olabilir.

Bu çalışmada ABTÖ Kabul ilgi alt alan puanlarının artışı PHÇÖKÖ toplam puanının artışı ile ilişkili bulundu. Tunç ve Tezer'in çalışmasında ebeveynlerini kabul edici ve ilgili olarak algılayan lise öğrencilerinin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nden aldığı puanlar daha yüksek bulunmuştur(126). Mendi ve Eldeleklioğlu'nun çalışmalarında ebeveynin çocuğa sevgi, saygı ve kabul göstermesinin çocuğun belli davranışlarına bağlı olduğu şartlı kabul davranışı ile çocuğun benlik saygısı arasında anlamlı negatif korelasyon bulunmuştur(127). Gecas ve Schwalbe'nin çalışmasında kız ergenlerde benlik saygısının ebeveyn desteği ve ebeveyn katılımından erkek ergenlere kıyasla daha çok etkilendiğini saptanmıştır(128).

Ebeveyn kabulü ve ilgisi çocukta benlik saygısı gelişiminde köşe taşlarındandır. Çocuğun benlik kavramı çevresinden aldığı geri bildirimlerin etkisiyle şekillenir. Bu aşamada çocuğun özüne müdahale ve onu değiştirme çabası çocuğun benlik saygısını olumsuz etkilemektedir. Çalışmalar ebeveyn kabul ve desteğinin ergenin kendilik saygısı gelişiminde ne kadar elzem olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada Psikolojik özerklik PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması ile ilişkili bulundu. Literatür tarandığında bu konu hakkında bir yayına ulaşılamadığından yapılacak çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

Psikolojik özerklik bireyin kendi kararlarını kendi alabilmesi, kendini yönetebilme becerisine sahip olmasıdır. Bu becerilere sahip bireyler kendi hayatlarının sorumluluklarını alarak, gerçekleştirdikleri ya da gerçekleştiremedikleri hususlarda kendilerini beğenir ya da daha iyi bir iş gerçekleştirebilmek için gerekli değişiklikleri yapabilirler. Bunun sonucunda hayatta karşılaştıkları şeylerin ne kadarının kendi sorumluluklarında olduğu hakkında farkındalık geliştirirler. Değiştirilemez olan konuları bireysel olarak algılamaz, kabullenmeyi bilirler. Bu durum bireyin elde ettiği olumlu sonuçlarda kendini takdir ettiği, olumsuz sonuçlarda gelişim için çaba gösterdiği bir ortam oluşturarak benlik saygısının sağlıklı şekilde gelişmesini sağlıyor olabilir.

Spor aktivitesi ile benlik saygısı arasında tek değişkenli analizlerde ilişki bulunsa da yapılan lineer regresyon analizinde bu ilişki kayboldu. Yapılan bir

sistematik derlemede çocuklar ve gençlerde egzersizin kısa dönemli olumlu etkileri olduğu saptanmıştır(55). Orta yaş erişkinlerde yapılan bir çalışmada egzersiz ile benlik saygısının bütün alanlarında artış sağlandığı kaydedilmiştir(129). Alpaslan'ın yaptığı derlemede spora katılım benlik saygısında artış ile ilişkili bulunmuştur(130).

Fiziksel aktivite bir yandan fiziksel olarak vücudun sağlıklı hale gelmesini sağlarken bir yandan da ruh haline olumlu etki eder. Egzersiz ile santral sinir sisteminden salınan dopamin, serotonin ve noradrenalin gibi nörotransmitterler artmaktadır. Bu durum vücut tarafından kısa süreli stres olarak algılsa da uzun vadede spor hipotalamohipofizer aks üzerinden vücudun stres cevabını olumlu yönde düzenler(131). Bu döngü bireyin benlik saygısının yükselmesine katkı sağlamış olabilir.

Bu çalışmada yaş ile PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması arasında anlamlı ilişki bulunmadı. Evrenin belli bir sınıftan seçilmiş olmasının doğal sonucu olarak araştırma grubu belli yaşlarda yığılım göstermekteydi. Bu sebeple yaşa göre benlik saygısının nasıl bir değişim gösterdiğine dair veri bu çalışmada elde edilemedi.

Farklı yaş gruplarının benlik saygısı ortalamalarının araştırıldığı çalışmalar incelendiğinde, Baybek'in çalışmasında üniversite hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerin benlik saygısı puanları en düşük, dördüncü sınıf öğrencilerinde en yüksek bulunmuştur. Fakat sınıflar arası benlik saygısı puanları bakımından bu farklılık istatistik olarak anlamlı bulunmamıştır(132). Bir başka çalışmada Lisenin başında kaydedilen benlik kavramı puanları ortaokul öğrencilerinin puanlarından ve lisenin son sınıflarında kaydedilen puanlardan anlamlı olarak düşük bulunmuştur(110).

Mutluluk doyum alt alan puan ortalaması ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulundu. İleri analiz sonucunda erkek cinsiyet mutluluk doyum puanı yüksekliğinin en güçlü belirleyicisi olarak bulundu. Toros ve arkadaşlarının gözlük takan ergenlerde yaptığı çalışmasında kız öğrencilerde mutluluk doyum alt alan puan ortalaması erkek öğrencilerden düşük olmasına rağmen bu farklılık istatistik olarak anlamlı bulunmamıştır(100). Kanay'ın dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan 9-13 yaş grubu öğrencilerde yapılan çalışmasının sonucunda kız öğrencilerin mutluluk alan puan ortalaması erkek öğrencilerden düşük bulunmasına rağmen bu

farklılığın anlamlı olmadığı bildirilmiştir(108). Üstün yetenekli öğrencilerde yapılan çalışma sonucunda ise üstün yetenekli kız öğrencilerin mutluluk alan puan ortalamaları üstün yetenekli erkek öğrencilerden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur(101). Yatılı ilköğretim bölge okullarında okuyan öğrencilerde yapılan çalışma sonucunda ise cinsiyete göre mutluluk alan puanında anlamlı farklılık saptanmamıştır(4). Çocuk yuvasında kalan 9-13 yaş grubu çocukların mutluluk doyum alt alan puanlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği bildirilmiştir(99).

Literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada kız öğrencilerde mutluluk doyum alan puan ortalamasının erkek öğrencilerden düşük bulunmasının sebeplerinden biri araştırma evrenlerindeki farklılık olabilir. Bu çalışmanın yapıldığı evren nispeten yüksek sosyoekonomik duruma sahip ebeveynlerin çocuklarından oluşmaktadır. Toplumun genel özelliklerinden dolayı erkek çocuklar ebeveynlerin sunduğu hak ve fırsatlardan daha çok yararlanıp, kız çocuklarından beklenenden daha az sorumluluk alıyor olabilir. Sosyoekonomik durum özelinde bakıldığında aileler daha fazla olanağa sahip olmalarına rağmen bu olanakların cinsiyetler arası adaletsiz dağılımı ve kız öğrencilerin bu adaletsizliğin farkında olmaları onların mutluluk alan puan ortalamalarında daha fazla düşüklüğe sebep olmuş olabilir.

Bu çalışmada mizah algısı ile mutluluk doyum alan puanı ilişkili bulundu. Japonya'da 227 lisansüstü öğrencide yapılan çalışma sonucunda yakınlaştırıcı ve kendini geliştirici mizah tarzlarının benlik saygısının belirleyicisi olduğu belirtilmiştir(133). Benzer şekilde Amerika'da katılımcıların cevaplarını çevrimiçi olarak verdiği bir çalışmada yakınlaştırıcı ve kendini geliştirici mizah tarzları ile mutluluk arasında pozitif korelasyon bulunmuştur(134).

Mizah bireylerin olaylara bakış açısını değiştirerek, duygu durumunu olumlu yönde etkiler. Böylelikle kişi olayların içinde sıkışmış hissetmekten kurtulur. Mizah hem bireyin gülebilmesi, hem de olumlu bir iletişim ortamı oluşturması sebebiyle benzersiz bir sosyal araçtır. Bu kazanımlarla oluşan ortam bireylerin mutluluk alt alan puanlarını yükseltmiş olabilir.

Bu çalışmada ABTÖ Psikolojik özerklik alt alanı ile PHÇÖKÖ Mutluluk doyum alt alanı arasında anlamlı ilişki bulundu. Psikolojik özerklik alanında alınan

puan artışı Mutluluk doyum puanlarının artışı ile ilişkiliydi. Literatür araştırıldığında bu iki değişken arasındaki ilişkiyi araştıran benzer bir çalışma bulunamadı.

Psikolojik özerklik bireyin kendini bağımsız ve özgür hissetmesini sağlayan bir durumdur. Bu durum bireyin kendi istek, beklenti ve gereksinimlerini topluluğun beklentileriyle uyumlu olmasa bile ifade ederek, bu istek, beklenti ve gereksinimleri karşılamak için çaba göstermeyi gerektirir. Bu durumu gerçekleştirebilmenin ön koşulu bireyin kendini tanımasıdır. Kendini tanıyan birey nasıl mutlu olacağı konusunda da fikir sahibi olmuş olabilir.

Kaygı alan puanının en güçlü belirleyicisi cinsiyet olarak bulundu. Buna göre erkek öğrencilerin kaygıyı kontrol edebilme becerileri kız öğrencilerden anlamlı olarak daha iyi bulundu. Amerika’da 20.013 erişkinde kaygı bozukluğu prevalansının araştırıldığı çalışma sonucunda kadın / erkek kaygı bozukluğu oranı 1,7/1 olarak bulunmuştur(135). Kaygı puanlarının “Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (ÇDSKE)” ile ölçüldüğü 9-13 yaş grubu yüzücülerde yapılan bir çalışmada kaygı puanları açısından cinsiyetler arası fark gözlenmemiştir(136). Aynı ölçekle 8. sınıf öğrencilerinde sınav kaygısını ölçmeyi amaçlayan bir başka çalışmada kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur(137). Bir grup üniversite öğrencisinde “Sürekli Kaygı Ölçeği” kullanılarak yapılan çalışma sonucunda kız öğrencilerin kaygı düzeyi erkek öğrencilerden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur(138). Bu çalışmada literatürün genelinde bulunan sonuçlara benzer bir sonuca ulaşıldı.

Literatürde kaygı bozukluklarının kadın cinsiyette erkek cinsiyetten yüksek olarak görülmesi reproduktif hormonların etkisine, bilişsel, biyolojik ve çevresel faktörlere bağlanmıştır(135,139).

Bu çalışmada mizah algısı ile kaygı kontrolü arasında pozitif ilişki bulundu. Yapılan bir çalışmada mizahi yaklaşımı olan katılımcıların daha az kaygılı oldukları ve ani olumsuz bir gelişme sırasında streslerinin daha kontrollü arttığı bulunmuştur(140).

Mizah bireyin olumsuz yaşam deneyimleriyle baş edebilmesinin bir yolu olarak görüldüğünden mizah algısı yüksek olan bireylerin kaygılarını daha kolay

kontrol ettikleri ya da kaygılarını kontrol edebilme amaçlı mizah kullandıkları söylenebilir.

Bu çalışmada psikolojik özerklik artışı kaygı kontrolü ile ilişkili bulundu. Literatürde psikolojik özerklik ve kaygı arasındaki ilişkinin araştırıldığı bir başka çalışma bulunamadı.

Çocuğuna psikolojik özerklik sağlayan ebeveynler genel olarak daha demokratik bir çocuk yetiştirme anlayışına sahiptirler. Demokratik ebeveyn davranışı çocuğun gereksinim duyduğu noktada onu desteklerken, çocuğun başarabileceği işler için gücü ve potansiyeli ölçüsünde ona sorumluluk vermeyi gerektirir. Bu çalışmada ihtiyaç duyduğu anda kendisinin karşılayamadığı psikolojik gereksinimlerinin ebeveynlerince karşılanacağını farkında olan çocuklar temel güven duygusu geliştirip, kaygısını daha iyi kontrol ediyor olabilir.

Kaygı alan puanı ile spor yapma durumu ve anne eğitim durumu arasında tek değişkenli analizlerde anlamlı ilişki bulunmasına rağmen lineer regresyon analizinde bu anlamlılık kayboldu.

Bu çalışmada popülerite alan puanı ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulundu. Erkek cinsiyet popülerite alan puanının yüksekliği ile ilişkiliydi. Berryman, Orosan ve Wolf'un çalışmalarında popülerite alan puan ortalamaları erkek cinsiyette kadın cinsiyete göre yüksek bulunmuştur (141–143). Üstün yetenekli öğrencilerde yapılan bir çalışmada ise kız öğrencilerin popülerite alan puan ortalamaları erkek öğrencilerden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur(101). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde yapılan bir diğer çalışmada cinsiyetler arası popülerite alan puanı bakımından farklılık bulunmamıştır(106).

Kız öğrencilerin popülerite alan puanlarının erkek öğrencilerden genel anlamda düşük bulunması toplumsal cinsiyet yaklaşımından kaynaklanmış olabilir. Üstün yetenekli olan öğrencilerde ise çocuğa ailesi tarafından cinsiyetinden bağımsız olarak destek verilmesi kız öğrencilerin popülerite puanlarını hemcinslerine oranla artırmış olabilir.

Bu çalışmada popülarite alan puanı artışı ile spor yapma durumu ilişkili bulundu. Kırımoğlu ve arkadaşlarının çalışmasında ilköğretim çağında sporcu ve sedanter yaşayan iki grup karşılaştırılmış, popülarite alan puan ortalamaları sporcu olan grupta sedanter olan gruptan anlamlı olarak yüksek bulunmuştur(144).

Spor hem bireyi bedenlen güçlendiren, hem de ruhen destekleyen bir aktivitedir. Düzenli olarak spor yapan bireyler kendilerini sağlıklı ve zinde hissederek çevrelerinden de bu yönde geri bildirim alırlar. Bu durum bu bireylerin kendilerini daha popüler hissetmelerine katkı sağlamış olabilir.

Bu çalışmada popülarite alan puanı artışı mizah algısı ile ilişkili bulundu. Literatür incelendiği zaman bu iki değişkenin arasındaki ilişkinin incelendiği bir başka çalışma bulunamadı.

Mizah özellikle iki yapıcı mizah türü kullanıldığında (yakınlaştırıcı ve kendini geliştirici) kişiler arası iletişimi güçlendirip, paylaşım duygusu uyandırır. Bu durum bireyin kendini çevresiyle barışık, olumlu ilişkilere sahip ve popüler hissetmesini sağlamış olabilir.

Bu çalışmada çocuğun algıladığı ebeveyn Kabul İlgisinin yüksek olması çocuğun popülarite alt alan puan yüksekliği ile ilişkili bulundu. Amerika'da Katolik okullarının 4,5 ve 6. Sınıflarında öğrenim gören çocuklarda yapılan çalışma sonucunda popülarite puan ortalamaları yüksek olan çocukların popülarite puan ortalaması düşük olan çocuklarla kıyaslandığında ebeveyn kabul davranışlarının anlamlı olarak yüksek bulunduğu saptanmıştır(145). Uçar Çabuk'un çalışmasında 5 yaş grubu çocukların sosyal konumları ile ebeveyn kabulü arasında anlamlı ilişki bulunmuştur(146). Erkan'ın yaptığı nitel çalışmada sosyal kaygı düzeyi düşük çocukların ebeveynlerinin daha çok demokratik tutuma sahip olduğu ve çocuğuna kabul davranışı gösterdiği belirtilmiştir(147).

Çocuğa gösterilen kabul ilgi davranışı varlığının anlamlı, benzersiz ve değerli olduğu alt metnini içeren mesajlar taşır. Çocuk bu mesajları algıladığında kendi benliğine yönelik olumlu bir imge oluşur. Bu imge sosyal anlamda daha atılgan, rahat iletişim kurabilen, kendine ve çevresindekilere değer veren davranış tarzı geliştirmesini sağlayarak, popülarite alan puanının artmasına katkı sağlamış olabilir.

Bu çalışmada sigara içme davranışı olan ergenlerin Davranış uyum alan puan ortalamaları düşük bulundu. Amerika'da 4-12. Sınıflarda öğrenim gören 934 öğrencinin dahil edildiği "Hare Benlik Kavramı Ölçeği" kullanılarak yapılan çalışmada sigara kullanan öğrencilerin benlik kavramı puanları anlamlı olarak düşük bulunmuştur(148). Saari ve arkadaşlarının yaptığı çalışma sonucunda ergenlikte zayıf benlik saygısı erişkinlikte düzenli sigara içiciliği için belirleyici olarak bulunmuştur(149). Sarı'nın bir devlet lisesi öğrencilerinde yaptığı çalışmasında sigara kullanan katılımcıların davranış uyum alan puanı sigara kullanmayan katılımcılardan anlamlı olarak düşük bulunmuştur(150). Satan'ın çalışmasında alkol kullanımını "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" ile ölçümü yapılan benlik saygısı puanlarında düşüklük ile ilişkili bulunmuştur(151). Aktepe'nin çalışmasında sigara kullanımının kendine zarar verme davranışı için bir risk faktörü olduğu, kendine zarar verme davranışı olan olgu grubunun davranış uyum alan puan ortalamasının kontrol grubundan anlamlı olarak düşük bulunduğu belirtilmiştir(102).Özdemir ve Koçoğlu'nun çalışmasında hem sigara kullanan ergenlerin, hem de alkol kullanan ergenlerin davranış uyum alan puan ortalaması kullanmayanlara kıyasla anlamlı olarak düşük bulunmuştur(152).

Sigara içme davranışı toplumun geneli tarafından sebep olduğu olumsuz sağlık etkileri nedeniyle kabul görmeyen bir davranıştır. Buna rağmen genel olarak ergenlikte başlayan sigara içme davranışı takip eden yıllarda bağımlılık halini alır. Ergenin akranlarınca kabul görme gereksinimi ve kimlik arayışı zaman zaman ergeni riskli sağlık davranışlarına yöneltebilir. Ergen içinde yetiştiği çevreye sağlıklı şekilde ifade edemediği isyanını ve çevresi tarafından kabul görmeyen farklı bir kimliğe sahip olduğu gerçeğini çevresinin doğru bulmadığı davranışlar (sigara içme davranışı gibi) sergileyerek açığa vuruyor olabilir. Bu durum aynı zamanda ergenin toplumun geneli tarafından doğru kabul edilen davranış kalıplarını da sorgulamasına dolayısıyla davranış uyum alan puanının düşmesine sebep olabilir.

Bu çalışmada haftalık ders çalışma süresinin artışı ile Davranış uyum alan puanı ilişkili bulundu. Literatürde sayılan iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen bir başka çalışma bulunamadı.

Ders çalışma davranışı aile ve toplum tarafından desteklenen ve beklenen bir davranış olduğu için ders çalışma süresi artışı ile davranış uyum puan ortalamalarının artışı arasında ilişki olması beklenen bir sonuçtur.

Bu çalışmada psikolojik özerklik ve davranış uyum alan puanları arasında anlamlı ilişki bulundu. Deniz ve arkadaşlarının çalışmasında psikolojik özerklik ve olumlu sosyal davranışlar arasında anlamlı pozitif korelasyon bulunmuştur(153). Özyürek ve Özkan'ın lise öğrencilerinde yaptıkları çalışmaları sonucunda ergenlerin algıladıkları kabul ilgi düzeyi ile Sosyal Beceri Envanteri'nden alınan puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır(154). Fakat Özyürek'in çalışmasında kullanılan ölçek ile bu çalışmada kullanılan ölçekle ölçülen kavramlar tam olarak örtüşmediği için farklı bulgulara ulaşılmasını doğal bulmaktayız.

Psikolojik özerklik bireye kendi kimliğini oluşturabileceği bir özel alan sunar. Bu özel alan bireyin gereksinimlerini karşılama ve potansiyelini gerçekleştirme çabası için kaynak sunar. Gereksinimleri karşılanmış ve amaçları için çaba gösterebilen bireyler çevrelerine daha iyi uyum sağlıyor olabilirler.

Bu çalışmada çocuğun algıladığı denetleme puanı ile davranış uyum alan puanı arasında ilişki bulundu. Cenkseven'in çalışmasında benzer şekilde kural dışı davranış gösteren ergenlerde algılanan denetleme puanlarının düşüklüğünün yordayıcı olduğu bildirilmiştir(119). Bir başka çalışmada madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde algılanan denetleme puanlarının madde kullanım bozukluğu olmayan ergenlerden anlamlı ölçüde düşük olduğu bildirilmiştir(120).

Sağlıklı davranış tarzı çocuğun varlığını tam anlamıyla kabul edip, ona ilgi ve sevgi gösterirken çocuğu ölçülü şekilde denetleyerek geliştirilir. Denetlemenin ve sınırın olmadığı ortamlarda yetişen çocuklar ölçsüz, bir başkasının sınırına saygısız ve istekleri gerçekleşmediğinde tahammülsüz olma eğilimindedirler. Toplum içinde yaşamanın gereği olarak her bireyin uyması gereken çeşitli kurallar vardır. Herhangi bir sınır çizilmemiş çocukların sosyal yaşamda uyumlu davranması beklenemez.

Yaş ile davranış uyum alanında alınan puanlar arasında tek değişkenli analizlerde anlamlı ilişki bulunsa da yapılan lineer regresyon analizi sonucunda bu anlamlılık kayboldu.

Bu çalışmada spor yapma ile fiziksel alan puanları arasında ilişki bulundu. Babic ve arkadaşlarının yaptıkları meta analiz sonucunda fiziksel aktivite ve fiziksel benlik kavramı arasında anlamlı ilişki gösterilmiştir(155). Depresyon semptomları gösteren sosyoekonomik olarak dezavantajlı kadınlarda yapılan bir çalışmada 7 haftalık egzersiz programı sonrasında fiziksel benlik değeri puanında anlamlı artış gözlenmiştir(156). Lemoyne ve arkadaşlarının 386 üniversite öğrencisinde “Fiziksel Benlik Kavramı Ölçeği” kullanarak yaptıkları çalışmada fiziksel aktivite düzeyi ile fiziksel benlik kavramı puanlarında artış ilişkili bulunmuştur(157). Aşçı'nın “Kendini Fiziksel Tanımlama Envanteri” ile 190 üniversite öğrencisinde yaptığı çalışmasında fiziksel aktif bireylerin aktif olmayanlara göre daha olumlu fiziksel benlik kavramına sahip olduğu bulunmuştur(158). Bu çalışmada literatürde bulunan diğer çalışmaların sonuçlarına benzer sonuçlara ulaşıldı.

Fiziksel egzersizin vücudun daha sağlıklı olmasını sağlayarak bireyin kendi fiziksel görünümünü ve sağlığı ile ilgili olumlu algıya sahip olmasına katkı sağladığı kanaatindeyiz.

Bu çalışmada mizah algısı ile Fiziksel alan ilişkili bulundu. Martin çalışmasında fiziksel sağlık ile mizah algısı arasındaki ilişkinin daha çok korelasyon analizi ile incelendiğini, bunun sonucunda düşük düzeyde korelasyon ve tutarsız sonuçlara ulaşıldığını belirtmiştir(159). Porterfield'in çalışmasında mizahın olumsuz yaşam olayları sebebiyle gelişen depresyon ya da fiziksel hastalıklarla baş etme üzerine etkili olduğuna dair bir kanıt bulunamadığı bildirilmiştir(160).

Mizah algısının araştırıldığı çalışmaların genelinde yaş grubu bu çalışmada araştırmanın yapıldığı yaş grubundan daha yüksekti. Bireyin olumsuz yaşam olayları (yakınının kaybı, afet, kronik hastalık ve sakatlıklar... gibi) ile karşılaşma olasılığı yaş ilerledikçe artar. Henüz ailesinin yanında yaşayan ve özel okula giden ergenlerin geliştirdiği mizah algısı maruz kaldıkları olumsuz deneyimler için onların fiziksel benlik kavramlarını olumlu algılamalarına yetecek düzeyde olsa da ilerleyen yaşlarda bireyler fiziksel ve psikolojik sağlıklarını korumak için daha ciddi baş etme stratejilerine ihtiyaç duyuyor olabilirler.

Bu çalışmada PHÇÖKÖ Fiziksel alan puanı ile ABTÖ Kabul ilgi puanı ilişkili bulundu. Japonya’da 193 lise öğrencisinde yapılan bir çalışmada hem anneler için hem de babalar için ayrı ayrı algılanan kabul azaldıkça fiziksel benlik saygısı alanında alınan puanlarda anlamlı azalma görülmüştür(161). Putnick ve arkadaşlarının çalışmasında ergenlere 10 yaşında ebeveynleri hakkında algıladıkları ebeveynlik tarzı ve ebeveynlik stresi ile ilişkili, bundan 4 yıl sonra ergenin kendi benlik kavramı ile ilişkili sorular sorulmuştur. Çalışma sonucunda ergenin algıladığı ebeveyn kabulü ile fiziksel benlik kavramı ilişkili bulunmamıştır(162).

Bu çalışmada kullanılan yöntem ve tasarım Putnick’in çalışmasından farklı olduğu için benzer sonuçlara ulaşamamış olabiliriz. Bununla birlikte bu çalışmada Japonya’da yapılan çalışmayla benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Çocuğa gösterilen kabul ilgi davranışı çocuğun kendi varlığını bir bütün halinde önemli olarak algılamasını sağlar. Çocuğun kendi varlığına atfedilen bu önemin doğal sonucu olarak çocuk varlığının fiziksel parçasını güzel, sevebilir ve değerli buluyor olabilir.

Bu çalışmada Fiziksel alan puanı ile cinsiyet arasında tek değişkenli analizlerde anlamlı ilişki bulundu, fakat bu ilişki yapılan lineer regresyon analizinde kayboldu.

Bu çalışmada PHÇÖKÖ zihinsel alan ile ABTÖ Kabul ilgi alanı arasında anlamlı ilişki bulundu. Peker ve Kağızmanlı’nın çalışmasında “Akademik Güdülenme Ölçeği” alt boyutları kendini aşma ve bilgiyi kullanmanın yordayıcısının ABTÖ Kabul ilgi alt boyutu olduğu belirtilmiştir(163). Bu iki çalışmanın ulaştığı sonuçlar birbirine benzese de PHÇÖKÖ zihinsel alan ve ABTÖ Kabul ilgi alt boyutu arasındaki ilişkiyi sorgulayan bir çalışma bulunamadığı için bu ilişki dolaylı olarak kuruldu.

Ebeveynin çocuğuna kabul ve ilgi göstermesi çocuğun kendini her bakımdan güçlü hissetmesini sağlayarak entelektüel kapasitesine güvenmesinin, yaratıcı düşünebilmesinin ve düşüncelerini rahatça ifade edebilmesinin önünü açmış olabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Isparta il merkezindeki özel okulların 9. sınıfına devam eden öğrencilerin benlik kavramlarının ana baba tutumu ve bazı değişkenlerle ilişkisi incelendi. Buna göre aşağıdaki sonuçlara ulaşıldı.

1. Grubun yaş ortalaması $15,1 \pm 0,7$ idi. Araştırma grubunun %55,6'sı erkek, %95,0'i aile yanında kalmakta, %74,1'i Özel Anadolu Lisesi ya da Özel temel liseye devam etmekteydi.
2. Haftalık internette geçirilen süre ortalama $19,3 \pm 17,2$ saat, haftalık TV izleyerek geçirilen süre ortalama $7,1 \pm 7,7$ saat, haftalık serbest zaman ortalama $10,1 \pm 12,4$ saat, haftalık ders çalışılan süre ortalama $11,9 \pm 12,4$ saat bulundu.
3. Araştırma grubundaki öğrencilerin diploma not ortalamalarının %80,0'i 85-100, %16,3'ü 70-84, %2,9'u 55-69, %0,4'ü 45-54 ve %0,4'ü 0-44 aralığında bulunmaktaydı. Mevcut ders durumlarını öğrencilerin %36,0'sı iyi, %57,7'si orta, %6,3'ü kötü olarak algılamaktaydı.
4. Araştırma grubunun %51,0'i gelir durumunu iyi, %44,4'ü orta, %4,6'sı kötü olarak algılamaktaydı. Sağlık durumunu araştırma grubunun %76,2'si iyi, %19,7'si orta, %4,2'si kötü olarak algılamaktaydı.
5. Mizah algısı, şaka yapılması durumunda öğrencinin vereceği tepkiye göre değerlendirildi. Buna göre öğrencilerin %65,7'si şakaya gülerek karşılık vereceğini, %21,8'i şaka yapılmamasını isteyeceğini, %12,6'sı tepki vermeyeceğini belirtti.
6. Annelerin %41,0'i liseyi bitirmiş ya da yarım bırakmış, %36,4'ü yükseköğretimi tamamlamış ya da yarım bırakmıştı. Annelerin %45,6'sı çalışmaktaydı ve % 18,8'i sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı maddelerden en az birini kullanmaktaydı.
7. Babaların %35,9'u liseyi bitirmiş ya da yarım bırakmış, %47,4'ü yükseköğretimi tamamlamış ya da yarım bırakmıştı. Babaların %95,3'ü

çalışmaktaydı ve %45,7'si sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı maddelerden en az birini kullanmaktaydı.

8. Araştırma grubundan düzenli olarak kitap okuyanlar grubun %33,9'unu, düzenli olarak spor yapanlar %42,7'sini, herhangi bir enstrüman çalanlar %39,7'sini, sigara kullananlar %15,6'sını oluşturmaktaydı.
9. Ebeveynlerin tutumlarını katılımcıların 61'i ihmalkar, 51'i otoriter, 54'ü aşırı hoşgörülü, 73'ü demokrat olarak değerlendirdi.
10. PHÇÖKÖ toplam puan, Mutluluk ve doyum, Kaygı ve Popülarite alanlarında erkeklerin puan ortalamaları kızların puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek bulundu. Fiziksel alanda tek değişkenli analizde erkeklerin lehine bulunan anlamlılık lineer regresyon analizinde kayboldu.
11. Ebeveynlerin hayatta olma ve aile yanında kalma durumlarına göre PHÇÖKÖ puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmadı.
12. PHÇÖKÖ toplam puan, Mutluluk ve doyum, Kaygı, Popülarite ve Fiziksel alanlarında mizah algısı yüksek olan öğrencilerin puanları anlamlı olarak yüksek bulundu.
13. Yaş ile PHÇÖKÖ alanlarından yalnızca Davranış uyum alanı ile ilişki bulunsa da bu ilişki lineer regresyon sonucunda kayboldu.
14. PHÇÖKÖ toplam puan alanı ile ABTÖ Kabul ilgi ve Psikolojik Özerklik alanları ilişkili bulundu.
15. PHÇÖKÖ toplam puan alanı ile düzenli egzersiz yapma durumu ilişkili bulundu. Fakat bu anlamlılık lineer regresyon analizinde kayboldu.
16. Tek değişkenli analizde PHÇÖKÖ toplam puan alanında haftalık internet kullanma süresi ve ders durumu algısına göre anlamlı farklılık bulundu. Fakat lineer regresyon sonucunda bu anlamlılık kayboldu. Haftalık TV izleme süresi ile PHÇÖKÖ toplam puan arasında ilişki bulunmadı.
17. PHÇÖKÖ Mutluluk doyum alanında alınan puan artışı ile ABTÖ Psikolojik özerklik alanında alınan puanların artışı arasında anlamlı ilişki bulundu.

18. PHÇÖKÖ Mutluluk doyum alanı ile okul türü, sağlık düzeyi algısı, sigara kullanma durumu ve düzenli egzersiz yapma durumu ve haftalık internet kullanım süresi arasında tek değişkenli analizlerde anlamlı ilişki bulunsa da bu ilişki lineer regresyon analizi sonucunda kayboldu.
19. PHÇÖKÖ Kaygı alanında puan artışı ABTÖ Psikolojik özerklik alanında puan artışı ile ilişkili bulundu.
20. PHÇÖKÖ Kaygı alanında alınan puan ortalaması ile anne eğitim durumu ve düzenli egzersiz yapma durumu tek değişkenli analizlerde ilişkili bulunsa da lineer regresyon analizinde bu anlamlılık kayboldu.
21. PHÇÖKÖ Popülarite alanında puan ortalamaları ile ABTÖ Kabul ilgi alanı puanı ve düzenli egzersiz yapma durumu ilişkili bulundu.
22. PHÇÖKÖ Popülarite alan puanı ile ders durumu algısı, sağlık düzeyi algısı, annenin sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanım durumu, babanın sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanım durumu arasında tek değişkenli analizde anlamlı ilişki bulunsa da lineer regresyon sonucunda bu sonuca ulaşılamadı.
23. PHÇÖKÖ Davranış uyum alanı ile haftalık ders çalışma süresi, ABTÖ Psikolojik özerklik ve Denetleme alan puanları arasında aynı yönlü, sigara kullanma durumu ile ters yönde ilişki bulundu.
24. PHÇÖKÖ Davranış uyum alanı ile haftalık internet kullanım süresi ve ABTÖ Kabul ilgi puanı arasında tek değişkenli analiz sonucunda anlamlı ilişki bulunsa da lineer regresyon sonucunda bu ilişkiye ulaşılamadı.
25. PHÇÖKÖ Fiziksel alan puanı ile düzenli egzersiz yapma ve ABTÖ Kabul İlgi puanı ilişkili bulundu.
26. PHÇÖKÖ Zihinsel alan puanı ile ABTÖ Kabul ilgi puanı ilişkili bulundu.
27. Bu çalışma içinde PHÇÖKÖ puanları bakımından devlet okulları ve özel okullar arasında bir karşılaştırma yapılmısa da bu çalışmada bulunan puan ortalamaları literatürdeki diğer çalışmalardan genel olarak düşük bulundu.

Bu araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara göre şu önerilerde bulunulabilir;

- ✓ Anne baba tutumu benlik saygısının ölçülen bütün alanları ile ilişkili bulunmuştur. Anne babalara çocuğun benlik saygısının önemi ve geliştirilmesi ile ilgili düzenli eğitimler sağlanmalıdır.
- ✓ Okul rehber öğretmenleri sadece ebeveynlerin akademik performans baskısı ile hareket etme zorunluluğundan kurtarılmalı, onlara çocuk ve ergen koruyucu ruh sağlığı hizmetlerini eksiksiz şekilde sürdürülebilir koşullar sağlanmalıdır.
- ✓ Okul rehber öğretmenleri, çocuk ve ergen ruh sağlığı hekimleri ve okul sağlığı alanında uzman kişilerin multidisipliner bir yaklaşımla oluşturdukları, benlik saygısı düşük öğrencilerin tespit edileceği ve bu öğrencilerin sorunlarının profesyonel şekilde ele alınacağı bir iletişim sistemi geliştirilmelidir.
- ✓ Benlik saygısı düşüklüğü bakımından risk gruplarına öncelik sağlanarak hizmet sağlanmalı, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha büyük risk altında oldukları hatırlanmalıdır.
- ✓ Öğrencilerin ders programlarına mizah algılarını geliştirici karikatür vb. sosyal etkinlikler eklenmelidir.
- ✓ Ergen ve gençleri fiziksel egzersize teşvik edici programlar düzenlenmelidir.
- ✓ Bu çalışma içinde devlet okulları ve özel okullar arasında bir karşılaştırma yapılmısa da elde edilen puanlar literatürdeki puan ortalamalarından düşük bulundu. Özel okullara devam eden öğrencilerde akademik performans baskısı ile öğrencilerin psikolojik gereksinimlerinin göz ardı edilip edilmediği ile ilgili iyi tasarlanmış ileri çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

ÖZET

Çağdaş halk hekimliği uygulamasına göre birey ruhsal ve bedensel bir bütün olarak ele alınırken, bireyin içinde bulunduğu aile, iş ve sosyal ortam da incelenmelidir.

Benlik saygısı hem olumsuz benlik kavramına ikincil gelişebilecek ruh sağlığı sorunları, hem de sağlıklı benlik kavramı gelişimiyle elde edilecek kazanımlar bakımından önemle üzerinde durulması gereken bir konudur.

Benlik saygısı önce psikoloji alanında daha sonra tıp ve sosyal bilimlerde, özellikle akademik başarı ile ilişkisinin gündeme gelmesiyle de toplum içinde yaygın olarak konuşulup tartışılan bir kavram haline gelmiştir.

Bu çalışmada, Isparta il merkezindeki özel okulların 9. sınıfına devam eden öğrencilerin benlik kavramlarının ebeveyn tutumu ve bazı değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi amaçlandı. Örneklem alınmadan evrenin tamamına gidilmesi planlandı. Gerekli izinler alındıktan sonra bahsedilen okullarda 239 öğrenciye (ulaşma oranı %80,2) okul idarelerinin uygun gördüğü zaman diliminde veri toplama formu uygulandı. Benlik kavramını ölçmek için PHÇÖKÖ, anne baba tutumlarını ölçmek için ABTÖ kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık için sınır değer $p < 0,05$ kabul edildi.

PHÇÖKÖ toplam puan ve alt alanların tamamı anne baba tutumları ile ilişkili bulundu. Toplam puan, mutluluk doyum, kaygı ve popülerite alt alanlarında erkeklerin puan ortalaması kızlardan yüksek bulundu. Mizah algısı toplam puan, mutluluk doyum, kaygı, popülerite ve fiziksel alan puan ortalamaları ile ilişkili bulundu. Literatürdeki diğer çalışmalarla kıyaslandığında bu çalışmada alınan ortalama puanlar diğer çalışmadaki ortalama puanlardan genel olarak daha düşük bulundu.

Ebeveynlerle okul sağlığı alanında uzman kişilerin, işbirliği yaparak benlik saygısı konusunda farkındalığın geliştirilmesi, ayrıca benlik saygısı bakımından kızların erkeklere göre daha fazla risk altında olduğunun akılda tutulması öğrencilerde gelişebilecek ruh sağlığı sorunlarını önleme olanağı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: ABTÖ, Anne baba tutumu, Benlik kavramı, Benlik saygısı, PHÇÖKÖ

SUMMARY

According to the practice of contemporary public health medicine; while the individual is treated as a spiritual and bodily whole, the family, work and social environment in which the individual is involved should also be studied.

Self-esteem is an issue that needs to be emphasized in terms of both the mental health problems that can develop secondary to the concept of negative self and the achievements to be gained by the development of healthy self concept.

Self-esteem has become a widely discussed and debated concept in the field of psychology and later in medicine and social sciences, and in society especially after its relation to academic achievement.

In this study, it was aimed to examine the effect of parental attitudes on the self-esteem and its relation with some variables of the students in the 9th class of the private schools in Isparta province center. It was planned to examine the whole of the universe without sampling. After obtaining the required permissions, the data collection form was applied to 239 students (reaching rate 80.2%) in the mentioned schools at the time which was deemed appropriate by school administrators. Piers Harris Self concept Scale was used in order to measure the self-esteem concept and Parental Attitude Scale was used in order to measure parents' attitudes. The limit value for statistical significance was accepted as $p < 0,05$.

The total scores and sub-domains of the Children's Self-Concept Scale were found to be correlated with parental attitudes. The total score, happiness satisfaction, anxiety and popularity subscale scores of males were higher than females. Humor perception was found to be related to the total score, happiness satisfaction, anxiety, popularity and physical field score averages. When compared to other studies in the literature, the average scores in this study were generally lower than the average scores in other studies.

Developing awareness of self-esteem by parents and specialists in school health, in addition to keeping in mind that girls are at more risk than boys in terms of self-esteem; will provide the opportunity to prevent mental health problems in students.

Key words: Parental Attitude Scale, Parental attitude, self-concept, self-esteem, Children's Self-Concept Scale

KAYNAKLAR

1. Aksakoğlu G. BULAŞICI HASTALIKLA SAVAŞIM. 3. baskı. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlük Basımevi; 2008. 5-6 s.
2. Yavuzer H. Yaygın Anne Baba Tutumları. İçinde: Türkyılmaz Catic N, editör. Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları. İstanbul: Timaş Yayınları; 2011. s. 11-6.
3. Eryılmaz A, Atak H. ERGEN ÖZNEL İYİ OLUŞUNUN ÖZ SAYGI VE İYİMSERLİK EĞİLİMİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMES. Elektron Sos Bilim Derg. 2011;10(37):170-81.
4. Seçer İ, İlbaı AB, Ay İ, Muhammet Ç. Yatılı İlköğretim Bölge Okullarındaki Öğrencilerin Benlik Saygılarının İncelenmesi. Sak Univ J Educ. 2012;1(3):61-73.
5. Burns D. İyi Hissetmek. 35. baskı. Karaosmanoğlu HA, editör. İstanbul: Psikonet Yayınları; 2018. 75 s.
6. Leung CY, Leung GM, Schooling CM. Behavioral problem trajectories and self-esteem changes in relation with adolescent depressive symptoms : a longitudinal study. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol. 2018;1-12.
7. Çuhadaroğlu F. ADOLESANLARDA ÖZDEĞER DUYGUSU VE ÇEŞİTLİ PSİKOPATOLOJİK DURUMLARLA İLİŞKİSİ. Düşünen Adam Psikiyatı ve Nörolojik Bilim Derg. 1990;71-4.
8. Di Paula A, Campbell JD. Self-Esteem and Persistence in the Face of Failure. J Personal Soc Psychology. 2002;83(3):711-24.
9. O'Moore M, Kirkham C. Self-esteem and its relationship to bullying behaviour. Aggress Behav. 2001;27(4):269-83.
10. Garaigordobil Landazabal, Maite; Pérez, José Ignacio; Mozaz M. Self-concept, self-esteem and psychopathological symptoms. Psicothema. 2008;20(1):114-23.
11. Derman O. ERGENLERDE PSİKOSOSYAL GELİŞİM. İçinde: İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Etkinlikleri ADOLESAN SAĞLIĞI II Sempozyum Dizisi. 2008. s. 19-21.
12. Temel FZ, Aksoı AB. Ergenlik Döneminde Benlik ve Kimlik Gelişimi. İçinde: Ergen ve Gelişimi Yetişkinliğe İlk Adım. 2. baskı Ankara; 2005. s. 17-28.
13. Aydın B. BENLİK KAVRAMI VE BEN ŞEMALARI. MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilim Derg. 1996;8:41-7.
14. Halıcı P. YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARINA DEVAM EDEN VE AİLESİYLE BİRLİKTE YAŞAYAN 12-14 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN SALDIRGANLIK EĞİLİMLERİ İLE BENLİK KAVRAMLARININ İNCELENMESİ -YÜKSEK LİSANS TEZİ. Ankara Üniversitesi; 2005.
15. Campbell JD. Self-Esteem and Clarity of the Self-Concept. J Pers Soc Psychol. 1990;59(3):538-49.
16. Kulaksızoğlu A. Ergenlikte Kişiliğın Gelişmesi. İçinde: Kulaksızoğlu A, editör. Ergenlik Psikolojisi. 2. baskı İstanbul: Remzi Kitabevi; 1999. s. 106-16.
17. Bee H, Boyd D. Benlik, Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerı Kavramları. İçinde: Çocuk Gelişim Psikolojisi. 1. baskı İstanbul: Kaknüs Yayınları; 2009. s. 540-68.
18. Cervone D, Pervin LA. Fenomenolojik Bir Yaklaşım: Carl Rogers'ın Birey Merkezli Kişilik

- Kuramı. İçinde: Baloğlu M, editör. Kişilik Psikolojisi Kuram ve Araştırma. 12. baskı Ankara: Nobel Yayıncılık; 2016. s. 163–90.
19. Yörükoğlu A. Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar. 12. baskı. İstanbul: Özgür Yayınları; 2004. 105 s.
 20. Gerrig RJ, Zimbardo PG. İnsan Kişiliğini Anlama. İçinde: Psikoloji ve Yaşam Psikolojisi Giriş. 19. baskı Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2012. s. 427–31.
 21. Güney S. Benlik ve Kimlik. İçinde: Sosyal Psikoloji. 2. baskı Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2012. s. 70–7.
 22. Pişkin M. Self-Esteem and Locus of Control of Secondary School Children. University of Leicester; 1996.
 23. Thompson RA. Personality and Social Development. İçinde: Bornstein MH, Lamb ME, editörler. Developmental Psychology An Advanced Textbook. 4. baskı New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates; 1999. s. 395–400.
 24. Bakırcıoğlu R. Kişilik Kuramları. İçinde: Çocuk ve Ergenlerde Ruh Sağlığı. 3. baskı Ankara; 2010. s. 21–35.
 25. Öztürk MO, Uluşahin A. Kişilik Gelişimi. İçinde: Öztürk MO, Uluşahin A, editörler. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları I. 11. baskı Ankara: Tuna Matbaacılık A.Ş.; 2011. s. 117–28.
 26. Schultz DP, Schultz SE. Hümanistik ve Bilişsel Psikoloji. İçinde: Modern Psikoloji Tarihi. 2. baskı İstanbul; 2002. s. 605–11.
 27. Pike A. Behavioral Genetics, Shared and Nonshared Environment. İçinde: Smith PK, Hart CH, editörler. Blackwell Handbook of Childhood Social Development. 2. baskı MA: Blackwell Publishing; 2008. s. 33.
 28. Santrock JW. Bebeklikte Sosyo-Duygusal Gelişim. İçinde: Santrock JW, Yüksel G, editörler. Yaşam Boyu Gelişim -Gelişim Psikolojisi. 13. baskı Ankara: Nobel Yayıncılık; 2011. s. 187–8.
 29. Hamachek DE. Ergen Benliğinin Psikolojisi ve Gelişimi. İçinde: Adams JF, editör. Ergenliği Anlamak. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları; 1995. s. 111–47.
 30. Plummer DM. Teorik Alt Yapı : Benlik Saygısını Anlama. İçinde: Benlik Saygısı Çocuklarda Nasıl Geliştirilir? İstanbul: Sistem Yayıncılık; 2011. s. 18–28.
 31. Cervone D, Pervin LA. Bilimsel İnsan Çalışması. İçinde: Baloğlu M, editör. Kişilik Psikolojisi Kuram ve Araştırma. 12. baskı Ankara: Nobel Yayıncılık; 2016. s. 47–8.
 32. Tutar H. Benlik ve Benlik Kuramları. İçinde: Sosyal Psikoloji. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2012. s. 111–51.
 33. Cervone D, Pervin LA. Kişiliğin Biyolojik Temelleri. İçinde: Baloğlu M, editör. Kişilik Psikolojisi Kuram ve Araştırma. 12. baskı Ankara: Nobel Yayıncılık; 2016. s. 347.
 34. Constitution of WHO: principles [Internet]. [kaynak 08 Mayıs 2018]. Available at: <http://www.who.int/about/mission/en/>
 35. WHO. Mental health: a state of well-being [Internet]. [kaynak 09 Mayıs 2018]. Available at: http://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/
 36. Fertman C, Allensworth DD, Auld ME. Sağlığı Geliştirme Programlarının Temelleri. İçinde: Sağlığı Geliştirme Programları Teoriden Pratiğe. Sağlık Bakanlığı Yayınları; 2012. s. 4–6.
 37. Sharrar RG. General Principles Of Epidemiology. İçinde: Cassens BJ, editör. Preventive

Medicine and Public Health. 2. baskı.

38. McLeroy KR, Bibeau D, Steckler A, Glanz K. Ecological Perspective on Promotion Programs. *Health Educ Q.* 1988;15(4):351–77.
39. Çelikkol A. Koruyucu Hekimliğin Gelişimi. İçinde: Özer A, editör. *Ruh Hastalıklarından Korunma.* İstanbul: Gendaş Yayıncılık; 1999. s. 55–89.
40. Özcebe H. Çocuk Sağlığına Giriş. İçinde: Güler Ç, Akın L, editörler. *Halk sağlığı Temel Bilgiler 1.* 3. baskı Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları; 2015. s. 370.
41. Cervone D, Pervin LA. Rogers'ın fenomenolojik Kuramı: Uygulamalar, İlgili Kuramsal Kavramlar ve Güncel Araştırmalar. İçinde: Baloğlu M, editör. *Kişilik Psikolojisi Kuram ve Araştırma.* 12. baskı Ankara: Nobel Yayıncılık; 2016. s. 193–226.
42. Cüceloğlu D. Kişilik ve Kişilik Kuramları. İçinde: İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları. 12. baskı İstanbul; 2003. s. 427–30.
43. Bernstein DA, Clarke- Stewart A, Roy EJ, Srull TK, Wickens CD. *Human Development.* İçinde: *Psychology.* 3. baskı Boston: Houghton Mifflin Company; 1994. s. 73.
44. Steinberg L. Ergenlikte Psikososyal Gelişim. İçinde: *Ergenlik.* 1. baskı Ankara: İmge Kitabevi; 2007. s. 293–313.
45. Çelikkol A. İnsanın Bedensel ve Ruhsal Gelişimi. İçinde: *Ruh Hastalıklarından Korunma.* İstanbul: Gendaş Yayıncılık; 1999. s. 44.
46. Erbil N, Divan Z, Önder P. Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Sos Polit Çalışmaları Derg.* 2006;3(10):7–15.
47. Haktanır G, G. B. Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derg.* 1998;5(3):134–41.
48. Gately D, Schwebel AI. Favorable Outcomes in Children After Parental Divorce. *J Divorce Remarriage.* 15 Mart 1993;18(3–4):57–78.
49. Kling KC, Hyde JS, Showers CJ, Buswell BN. Gender differences in self-esteem: A meta-analysis. *Psychol Bull.* 1999;125(4):470–500.
50. Çetinkaya S, Arslan S, Nur N, Özdemir D, Demir ÖF, Sümer H. Sivas İl Merkezinde Sosyoekonomik Düzeyi Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyi. *Klin Psikiyat.* 2006;9:116–22.
51. Brody GH, Flor DL. Maternal psychological functioning, family processes, and child adjustment in rural, single-parent, African American families. *Dev Psychol.* 1997;33(6):1000–11.
52. Li J, Lu M, Xia T, Guo Y. Materialism as compensation for self-esteem among lower-class students. *Pers Individ Dif.* 2018;131(May):191–6.
53. Coşkun Y, Kurnaz A. İlköğretim Öğrencilerinin Benlik saygısı ve Akran Baskısı Düzeyi İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Sak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg.* 2009;17(Mayıs):112–29.
54. Heine SJ, Lehman DR, Markus HR, Kitayama S. Is there a universal need for positive self-regard? *Psychol Rev.* 1999;106(4):766–94.
55. Ekeland E, Heian F, Hagen KB. Can exercise improve self esteem in children and young people? A systematic review of randomised controlled trials. *Br J Sport Med.* 2005;39:792–8.
56. Woods HC, Scott H. #Sleepyteens: Social media use in adolescence is associated with poor

- sleep quality, anxiety, depression and low self-esteem. *J Adolesc.* 01 Ağustos 2016;51:41–9.
57. Niemz K, Griffiths M, Banyard P. Prevalence of Pathological Internet Use among University Students and Correlations with Self-Esteem, the General Health Questionnaire (GHQ), and Disinhibition. *CyberPsychology Behav [Internet]*. 2005;8(6):562–70. Available at: <http://www.liebertonline.com/doi/abs/10.1089/cpb.2005.8.562>
 58. Weiten W, Hammer EY, Dunn DS. Benlik. İçinde: İkiz E, editör. *Psikoloji ve Çağdaş Yaşam İnsan Uyumu*. 10. baskı Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2016. s. 176–206.
 59. Baumeister RF, Campbell JD, Krueger JI, Vohs KD. Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness or Healthier Lifestyles? *Psychol Sci Public Interes.* 2003;4(1):1–44.
 60. Valentine JC, Dubois DL, Cooper H, Valentine JC, Dubois DL. The Relation Between Self-Beliefs and Academic Achievement : A Meta-Analytic Review The Relation Between Self-Beliefs and Academic Achievement : A Meta-Analytic Review. *Educ Psychol.* 2004;39(2):111–33.
 61. Marsh HW, Craven RG. Reciprocal effects of self-concept and performance from a multidimensional perspective. *Perspect Psychol Sci.* 2006;1(2):133–63.
 62. Marsh HW, O'Mara A. Reciprocal effects between academic self-concept, self-esteem, achievement, and attainment over seven adolescent years: Unidimensional and multidimensional perspectives of self-concept. *Personal Soc Psychol Bull.* 2008;34(4):542–52.
 63. Baumeister RF, Smart L, Boden JM. Relation of Threatened Egotism to Violence and Aggression: The Dark Side of High Self-Esteem. *Psychol Rev.* 1996;103(1):5–33.
 64. Orth U, Robins RW, Trzesniewski KH, Maes J, Schmitt M. Low Self-Esteem Is a Risk Factor for Depressive Symptoms From Young Adulthood to Old Age. *J Abnorm Psychol.* 2009;118(3):472–8.
 65. Orth U, Robins RW, Meier LL. Disentangling the effects of low self-esteem and stressful events on depression: Findings from three longitudinal studies. *J Pers Soc Psychol.* 2009;97(2):307–21.
 66. Donnellan MB, Trzesniewski KH, Robins RW, Moffitt TE, Caspi A. Low Self-Esteem Is Related to Aggression, Antisocial Behavior, and Delinquency. *Psychol Sci.* 06 Nisan 2005;16(4):328–35.
 67. Leary MR, Schreindorfer LS, Haupt AL. The Role of Low Self-Esteem in Emotional and Behavioral Problems: Why is Low Self-Esteem Dysfunctional? *J Soc Clin Psychol.* 1995;14(3):297–314.
 68. Yavuzer N. Kişisel Gelişimde Bir Güç Olarak Güven ve Öz-Saygı Kavramı. İçinde: Yavuzer H, editör. *Ana-Baba Okulu Ana Baba Eğitimi ve Aile İçi İletişim Becerileri*. 19. baskı İstanbul: Remzi Kitabevi; 2011. s. 424–38.
 69. Omasu F, Hotta Y, Watanabe M, Yoshioka T. The Relationship between Post-Traumatic Stress Disorder and Self-Esteem along with the Importance of Support for Children. *Open J Prev Med* 95 *Open J Prev Med.* 2018;8(8):95–101.
 70. Demir T, Karacetin G, Eralp Demir D, Uysal O. Prevalence and some psychosocial characteristics of social anxiety disorder in an urban population of Turkish children and adolescents. *Eur Psychiatry.* 2013;28(1):64–9.
 71. Öner N. Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler. İçinde: Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları; 1994. s. 458–60.

72. Güçray S. Ergenlerde Karar Verme Davranışlarının Öz-Saygı ve Problem Çözme Becerileri Algısı ile İlişkisi. Çukurova Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg. 2001;8(8):106–21.
73. Öner N. Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler. İçinde: Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler : Bir Başvuru Kaynağı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları; 1994. s. 443–7.
74. Reis TJ, Gerrard M, Gibbons FX. Social Comparison and the Pill: Reactions to Upward and Downward Comparison of Contraceptive Behavior. Personal Soc Psychol Bull. 1993;19(1):13–20.
75. Krusemark EA, Keith Campbell W, Clementz BA. Attributions, deception, and event related potentials: An investigation of the self-serving bias. Psychophysiology. 2008;45(4):511–5.
76. Seema GB, Kumar GV. Impact of social skills training on self-esteem among male and female adolescent students. Indian J Posit Psychol. 2018;9(1):147–51.
77. Doğru N, Peker R, Rehberlik ve Araştırma Merkezi B, Üniversitesi Eğitim Fakültesi U, Kelimeler A, Geliştirme Programı Ö, vd. Özsaygı Geliştirme Programının Lise Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerine Etkisi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 2004;17(2):315–28.
78. Pişkin M. Özsaygı Geliştirme Eğitimi. İçinde: Kuzgun Y, editör. İlköğretimde Rehberlik. 6. baskı Ankara: Nobel Yayıncılık; 2006. s. 95–120.
79. Bolat Ö. Ödül Değerleri Öğretir Mi? İçinde: Feroğlu N, editör. Beni Ödülle Cezalandırma. 93. baskı İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık; 2017. s. 113.
80. Yavuzer H. Çocuk Yetiştirmede Farklı Ebeveyn Tutumları. İçinde: Yavuzer H, editör. Ana-Baba Okulu Ana Baba Eğitimi ve Aile İçi İletişim Becerileri. 19. baskı İstanbul: Remzi Kitabevi; 2011.
81. Bolat Ö. Ödül Yerine Ne Yapmalı? İçinde: Feroğlu N, editör. Beni Ödülle Cezalandırma. 93. baskı İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık; 2017. s. 215–30.
82. Öner N. Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler. İçinde: Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları; 1994. s. 538–61.
83. Karabulut Demir E. Ebeveyn Tutum Ölçeği-Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi; 2007.
84. Yılmaz A. Anne-Baba Tutum Ölçeği’nin Güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışması. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derg. 2000;7(1991):160–73.
85. Güçlü A. Üniversite sınavında en başarılı ve başarısız iller? [Internet]. 2013 [kaynak 01 Şubat 2018]. Available at: <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/abbas-guclu/universite-sinavinda-en-basarili-ve--basarisiz-iller--1688631/>
86. Lamborn SD, Mounts NS, Steinberg L, Dornbusch SM. Patterns of Competence and Adjustment among Adolescents from Authoritative , Authoritarian , Indulgent , and Neglectful Families Author (s): Susie D . Lamborn , Nina S . Mounts , Laurence Steinberg and Sanford M . Dornbusch Published by : Wiley on behal. Child Dev. 1991;62(5):1049–65.
87. Musaağaoğlu C, Güre A. Ergenlerde Davranışsal Özerklik ile Algılanan Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. Türk Psikol Derg. 2005;20(55):79–94.
88. Öner N. Piers- Harris’in Çocuklarda Öz- Kavramı Ölçeği El Kitabı. Türk Psikologlar Derneği; 2005. 2-10 s.
89. Öner N. Piers- Harris’in Çocuklarda Öz- Kavramı Ölçeği El Kitabı. Türk Psikologlar Derneği; 2005. 11 s.
90. Field A. Everything you ever wanted to know about statistics. İçinde: DISCOVERING

STATISTICS USING SPSS. 3. baskı California; 2009. s. 42.

91. Aksakoğlu G. Korelasyon ve Regresyon. İçinde: Sağlıkta Araştırma Teknikleri ve Analiz Yöntemleri. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlük Basımevi; 2001. s. 327–33.
92. Tuncer Ö, Atay Mİ, Türker Y, Hamdi T. ADOLESANLARDA KARDEŞ SAYISI İLE ÖZ-KAVRAM İLİŐKİŐİ. DÜZCE TIP FAKÜLTESİ DERGİŐİ. 2014;16(3):22–5.
93. Adana F, Arslantas H, Sahbaz M. Studying High School Students Detection Forms of Self Concepts In Terms Of Some Variables. J Psychiatr Nurs. 2012;3(1):22–9.
94. Erturan İ, Aktepe E, Balcı DD, Yıldırım M, Sönmez Y, Ceyhan AM. Evaluation of self-esteem and dermatological quality of life in adolescents with atopic dermatitis. Turkderm. 2013;47(1):39–44.
95. Altun F, Yazıcı H. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Benlik Kavramları ve Akademik Öz-Yeterlik İnançları: Karşılaştırılmalı Bir Çalışma Self-Concept and Academic Self-Efficacy Beliefs of Gifted Students: A Comparative Study. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg Sayı. 2012;12(23):319–34.
96. Gökdağ R. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Öğrencilerine Uygulanan 'Aile Değerlendirme Ölçeği' ile 'Piers-Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği'nden Elde Edilen Sonuçlarla Öğrencilerin Genel Başarı Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi| İstanbul Univ Fac Commun Journa. 2002;2(12):550–68.
97. Kum Ö, Erturan İ, Aktepe E. Akneli ergenlerin benlik saygılarının, öfke düzeylerinin, arkadaş bağlılıklarının değerlendirilmesi: Olgu kontrol çalışması. Anatol J Psychiatry. 2014;15:150–6.
98. Slicker EK, Palmer DJ. Mentoring At-Risk High School Students: Evaluation of a School-Based Program. Source Sch Couns. 1993;40(5):327–34.
99. Ocakcı A, Kürtüncü M. Çocuk Yuvasında Yaşayan 9-13 Yaş Grubu Çocuklarda Depresyon ve Benlik Kavramı düzeylerinin Belirlenmesi. Eğitim Blimleri ve Uygul. 2004;3(5):75–86.
100. Toros F, Özge C, Bayramkaya E. Ergenlerde Gözlük Takma ile Özgüven ve Sigara Kullanımı Arasında İlişki Var mı? New/Yeni Symp J. 2009;47(2):91–7.
101. Metin N, Bencik Kangal S. Bilim Sanat Merkezlerine Devam Eden 12 – 14 Yaş Grubu Üstün Yetenekli Çocukların Benlik Algılarının İncelenmesi. Eğitim ve Bilim. 2012;37(163):3–16.
102. Aktepe E, Çalışkan S, Sönmez Y. Kendine zarar veren ergenlerin aile işlevlerinin ve benlik saygılarının saptanması: Olgu-kontrol çalışması. Anadolu Psikiyatı Derg. 2014;15(1):69–76.
103. Adana F, Kutlu Y. 12-15 YAŞ GRUBU ÖĞRENCİLERDE BENLİK KAVRAMI. İstanbul Üniversitesi FNHYO Derg. 2006;15(57):73–85.
104. Akbalık FG, Karaduman BD, Oral EA, Özdoğan B. Yurtdişından Dönen Türk Öğrencilerin Uyum Düzeyleri ve Benlik Algıları. Ankara Univ J Fac Educ Sci. 2003;36(1–2):1–11.
105. Gülen H, Kaygusuz A, Kazancı E, Erbay A, Erdoğan İ, Vergin C. Kanserli Gençlerde Benlik Kavramı. Ege Pediatr Bülteni. 2005;12(2):95–8.
106. Akuyusal Aydoğan S, Engin Deniz M. Son Çocukluk Döneminde Benlik Saygısı ve Umut 1. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilim Dergisi,. 2012;3(2):97–106.
107. Bolat, N. Doğangün, B. Yavuz, M. Demir, T. Kayaalp L. Doğuştan Tam Görme Engeli Olan Ergenlerin Depresyon, Kaygı Düzeyleri ve Benlik Kavramı Özellikleri. Türk Psikiyatı Derg. 2011;22(2):77–82.
108. Kanay A. DİKKAT EKSİKLİĞİ HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU OLAN 9-13 YAŞ

GRUBU İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN UYUMSAL DAVRANIŞLARI, BENLİK KAVRAMI VE AKADEMİK BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER-YÜKSEK LİSANS TEZİ. DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ; 2006.

109. Sancakoğlu S, Sayar MK. Relation between socioeconomic status and depression, anxiety, and self-esteem in early adolescents. *Yeni Symp Psikiyatr nöroloji ve davranış Bilim Derg.* 2012;50(4):207–20.
110. Lewis JD, Knight H V. Self-concept in gifted youth: An investigation employing the Piers-Harris subscales. *Gift Child Q.* 2000;44(1):45–53.
111. Huebner ES. Conjoint analyses of the students' life satisfaction scale and the Piers-Harris self-concept scale. *Psychol Sch.* 1994;31(4):273–7.
112. Su Q, Li T, Yu T, Sun Y. The research on the relationship between the self-concept and the personality traits. *Rev Psicol del Deport.* 2017;26(3):141–6.
113. Bao X, Jin K. The beneficial effect of Tai Chi on self-concept in adolescents. *Int J Psychol.* 2015;50(2):101–5.
114. Aydoğan S. İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Umut ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi-YÜKSEK LİSANS TEZİ. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ; 2010.
115. Adana F, Kutlu Y. Anne-baba tutumlarının adolesanların kendilik kavramı üzerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Derg.* 2009;12(2):18–23.
116. Gökten ES, Taneli Y. Assessment of Self Perception and Psychiatric Symptoms in Obese Children and Adolescents Obezitesi Olan Çocuk ve Ergenlerde Kendilik Algısı ve Psikiyatrik Belirtilerin Değerlendirilmesi. *Acta Oncol Turc.* 2014;47(3):32–5.
117. Gardner H. Multiple intelligences after twenty years. *Am Educ Res.* 2003;1–15.
118. Gardner H. Reflections Multiple Myths and on Intelligences Messages Mr . Gardner discusses seven myths that have grown up about multiple intelligences and attempts to set the record straight by presenting seven complementary “ realities .” *Phi Delta Kappan.* 1995;77(3):206–9.
119. Cenkseven F, Yılmaz Y. The Role of Life Satisfaction and Parenting Styles in Predicting Delinquent Behaviors among High School Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Kuraldışı Davranışları Yordamada Yaşam Doymumu ve Anne-Baba Stillerinin Rolü *. *Educ Sci Theory Pract.* 2016;3(June 2012):1737–48.
120. Aydogdu H, Cam MO. Comparison Of The Attachment Styles, Parent Attitudes and Social Supports Of Normal Adolescence And Adolescence Diagnosed With Substance Use Disorder. *J Psychiatr Nurs.* 2013;4(3):137–44.
121. Richman CL, Clark ML, Brown KP. General and specific self-esteem in late adolescent students: race x gender x SES effects. *Adolescence.* 1985;20(79):556–66.
122. Sezer Ö. ERGENLERİN KENDİLİK ALGILARININ ANNE BABA TUTUMLARI VE BAZI FAKTÖRLERLE İLİŞKİSİ. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi.* 2010;VII(1):1–19.
123. Ergür D. İNGİLİZCE ÖĞRENCİLERİNİN ÖZ BENLİK SAYGISI VE AKADEMİK ÖZ YETERLİK ALGILARININ BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Dergisi.* 2016;2(2):125–47.
124. Kahraman H. YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULU (YİBO) VE NORMAL OKULLARA DEVAM EDEN ERGENLERDE MİZAH DUYGUSU İLE BENLİK ALGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ-YÜKSEK LİSANS TEZİ. Selçuk Üniversitesi;

2009.

125. Çakmak S, Karakuş G, Tamam L, Taşdemir A, Onur Karaytuğ M, Bağcı O, vd. Tıp Fakültesi Dönem I Öğrencilerinde Mizah Tarzları ve Benlik Saygısı İlişkisi: Kesitsel Bir Çalışma. *Cukurova Med J.* 2015;40(4):782–93.
126. Tunç A, Tezer E. Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik saygısı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derg.* 2006;3(25):37–44.
127. Mendi E, Eldeleklioğlu J. Parental Conditional Regard, Subjective Well-Being and Self-Esteem: The Mediating Role of Perfectionism. *Psychology.* 2016;7(10):1276–95.
128. Gecas V, Schwalbe ML. Parental Behavior and Adolescent Self-Esteem. *J Marriage Fam.* 1986;48(1):37–46.
129. McAuley E, Mihalko SL, Bane SM. Exercise and self-esteem in middle-aged adults: Multidimensional relationships and physical fitness and self-efficacy influences. *J Behav Med.* 1997;20(1):67–83.
130. Alpaslan AH. Ergen Ruh Sağlığı ve Spor Adolescent Mental Health and Sports. *Kocatepe Tıp Derg Kocatepe Med J.* 2012;13(3):181–5.
131. Balcıoğlu İ, Yılmaz Y. Spor ve Nöroendokrin Sistem. *Turkiye Klin J Sport Sc.* 2013;5(1):39–47.
132. Baybek H, Yavuz S. Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Sos VeBeşeriBilimler AraştırmalarDergisi.* 2005;1(14).
133. Yue XD, Liu KW-Y, Jiang F, Hiranandani NA. Humor Styles, Self-Esteem, and Subjective Happiness. *Psychol Rep.* 2014;115(2):517–25.
134. Ford TE, McCreight KA, Richardson K. Affective style, humor styles and happiness. *Eur J Psychol.* 2014;10(3):451–63.
135. McLean CP, Asnaani A, Litz BT, Hofmann SG. Gender differences in anxiety disorders: Prevalence, course of illness, comorbidity and burden of illness. *J Psychiatr Res.* 2011;45(8):1027–35.
136. Karakaya I, Coskun A, Belma A. Yüzücülerin depresyon , benlik saygısı ve kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi. *Anatol J Psychiatry.* 2006;7(June):162–6.
137. Bacanlı F, Sürücü M. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kaygıları ve Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi.* 2006;(45):7–35.
138. Bozkurt N. Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Depresyon ve Kaygı Düzeyleri ile Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler. *Educ Sci.* 2004;29(133):52–9.
139. Pigott TA. Gender differences in the epidemiology and treatment of anxiety disorders. *J Clin Psychiatry.* 1999;60:4–15.
140. Yovetich NA, Dale JA, Hudak MA. BENEFITS OF HUMOR IN REDUCTION OF THREAT-INDUCED ANXIETY. *Psychol Rep.* 1990;66:51–8.
141. Berryman C. Self Concept and Sex of Rural Children. [Internet]. 1983 Nis [kaynak 19 Haziran 2018]. Available at: <https://eric.ed.gov/?id=ED231585>
142. Orosan PG, Weine AM, Jason LA, Johnson JH. GENDER DIFFERENCES IN ACADEMIC AND SOCIAL BEHAVIOR OF ELEMENTARY SCHOOL TRANSFER STUDENTS. *Psychol Sch.* 1992;29:394–402.

143. Wolf TM, Sklov MC, Hunter SM, Webber LS, Berenson GS. Factor Analytic Study of the Piers-Harris Children's Self-Concept Scale. *J Pers Assess.* 1982;46(5):511-3.
144. Kirimoğlu H, Fllazoğlu G, Yildirim Y. EVALUATION OF SELF-ESTEEM OF THE CHILDREN AND ADOLESCENTS IN TERMS OF PARTICIPATION IN SPORTS. *Nigde Univ J Phys Educ Sport Sci.* 2013;7(3):248-59.
145. Armentrout JA. Sociometric classroom popularity and children's reports of parental child-rearing behaviors. *Psychol Rep.* 1972;30:261-2.
146. Uçar Çabuk F. 5 YAŞ ÇOCUKLARININ SOSYAL KONUMLARININ ANNE BABALARININ KABUL RED DÜZEYLERİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ-Yüksek Lisans Tezi. PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ; 2013.
147. Erkan Z. SOSYAL KAYGI DÜZEYİ YÜKSEK VE DÜŞÜK ERGENLERİN ANA BABA TUTUMLARINA İLİŞKİN NİTEL BİR ÇALIŞMA. *Çukurova Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg.* 2002;10(10):120-33.
148. Bonaguro JA, Bonaguro EW. Self -Concept, Stress Symptomatology, and Tobacco Use. *J Sch Health.* 1987;57(2):56-8.
149. Saari AJ, Kentala J, Mattila KJ. Weaker self-esteem in adolescence predicts smoking. *Biomed Res Int.* 2015;2015:1-5.
150. Sarı C. ERGENLERİN PSİKOLOJİK BELİRTİ DÜZEYLERİ VE UYUMLARINI YORDAYAN BAZI DEĞİŞKENLER-YÜKSEK LİSANS TEZİ. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ; 2008.
151. Satan A. ERGENLERDE AKRAN BASKISI, BENLİK SAYGISI VE ALKOL KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ. *MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilim Dergis.* 2011;34:183-94.
152. Özdemir A, Koçoğlu G. Self-concept and social comparison and their relation with smoking and alcohol consumption in adolescents. *Int J Adolesc Med Health.* 2015;2015:1-7.
153. Deniz ME, Kapıcıoğlu S, Yüksel BÖ, İçli Özbağır T, Erus SM. Ergenlerde Saldırganlık ve Sosyal Beceri Davranışlarının Yordayıcısı Olarak Anne Baba Tutumları. *Yıldız Sos Bilim Enstitüsü Derg.* 2018;2(1):1-11.
154. Özyürek A, Özkan İ. ERGENLERİN ALGILADIKLARI ANNE BABA TUTUMLARI İLE SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ. *Int J Sci Cult Sport.* 2015;(3):73-88.
155. Babic MJ, Morgan PJ, Plotnikoff RC, Lonsdale C, White RL, Lubans DR. Physical Activity and Physical Self-Concept in Youth: Systematic Review and Meta-Analysis. *Sport Med.* 2014;44(11):1589-601.
156. Legrand FD. Effects of Exercise on Physical Self-Concept, Global Self-Esteem, and Depression in Women of Low Socioeconomic Status With Elevated Depressive Symptoms. *J Sport Exerc Psychol.* 2014;36(4):357-65.
157. LEMOYNE J, VALOIS P, GUAY F. Physical Self-concept and Participation in Physical Activity in College Students. *Med Sci Sport Exerc.* 2015;47(1):142-50.
158. Aşçı FH. Fiziksel Benlik Algısının Cinsiyete ve Fiziksel Aktivite Düzeyine Göre Karşılaştırılması. *Hacettepe J Sport Sci.* 2004;15(1):39-48.
159. Martin R a. Sense of humor and physical health: Theoretical issues, recent findings, and future directions. *Humor - Int J Humor Res.* 2004;17(1-2):1-19.
160. Porterfield AL. Does sense of humor moderate the impact of life stress on psychological and

physical well-being? J Res Pers. 1987;21(3):306–17.

161. Nishikawa S, Sundbom E, Hägglöf B. Influence of perceived parental rearing on adolescent self-concept and internalizing and externalizing problems in Japan. J Child Fam Stud. 2010;19(1):57–66.
162. Putnick DL, Bornstein MH, Hendricks C, Painter KM, Suwalsky JTD, Collins WA. Parenting Stress, Perceived Parenting Behaviors, and Adolescent Self-Concept in European American Families. J Fam Psychol. 2008;22(5):752–62.
163. Peker A, Kağızmanlı N. Ebeveyn Tutumlarının Ergenlerin Akademik Güdülenme Düzeyleri Üzerindeki Yordayıcı Etkisi Predictive Influence of Parental Attitudes on the Levels of Academic Motivation of the Adolescents. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 2018;14(1):210–24.

EKLER

EK 1- ETİK KURUL KARARI

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : 72867572-050- 22787
Konu : Etik Kurul Kararı

06-02-2017

Sayın Prof. Dr. Ersin USKUN
Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Sorumlu araştırmacı olduğunuz "Bir İl Merkezinde Özel Okulların 9. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Kavramının Anne Baba Tutumu Ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi" isimli çalışmanız kurumumuz tarafından uygun görüldüğüne ilişkin 18/01/2017 tarih ve 9 sayılı Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Kararı yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Yrd. Doç. Dr. Halil AŞCI
Başkan Yardımcısı

Ek : Etik Kurulu Kararı (2 Sayfa)

S.D.Ü. Tıp Fakültesi Dekanlığı Doğu Kampüsü 32260 - ISPARTA
Tel : 0 (246) 2113704 Faks : 0 (246) 2371165
e-posta : tipetik@sdu.edu.tr İnternet Adresi : www.tip.sdu.edu.tr

Bilgi için : İ.Etem YETİŞEN
Bilgisayar İşletmeni
Tel : 0 (246) 2113704

KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

Araştırmanın Açık Adı Araştırmanın Protokol Kodu		Bir II Merkezinde Özel Öğulları 9. Sınıf Öğrencilerinin Beslik Kavramının Anne Baba Tutumu Ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi (18.01.2017 tarih ve 9 sayılı karar)			
ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı - (2012-KAEK-38)			
	AÇIK ADRESİ	S.D.U. Değir Kampüsü Tıp Fakültesi Dekanlığı Binası - ISPARTA			
	TELEFON	246.2113704			
	FAKS	246.2371165			
	E-POSTA	hpetik@sdu.edu.tr			
BASVURU BİLGİLERİ	KOORDİNATOR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Prof. Dr. Ersin USKUN			
	KOORDİNATOR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Halk Sağlığı			
	KOORDİNATOR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı			
	VARSA İDARI SORUMLU UNVANI/ADI/SOYADI				
	DESTEKLEYİCİ				
	PROJE YÜRÜTTÜCÜSÜ UNVANI/ADI/SOYADI (TÜBİTAK vb. gibi kaynaklardan destek alanlar için)				
	DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ				
	ARAŞTIRMANIN FAZİ VE TÜRÜ	FAZ 1 : ☐	FAZ 2 : ☐	FAZ 3 : ☐	FAZ 4 : ☐
		Güzelmsel ilaç çalışması	☐		
		Tıbbi cihaz klinik araştırması	☐		
In vitro tıbbi tanı cihazları ile yapılan performans değerlendirme çalışmaları		☐			
İlaç dışı klinik araştırma		☐			
DİĞER ise belirtiniz : Anket					
ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☒	ÇOK MERKEZLİ ☐	ULUSAL ☒	ULUSLARARASI ☐	
DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	Belge Adı	Tarhi	Versiyon Numarası	Dil	
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐	
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU	05.01.2017	01.001	Türkçe ☒ İngilizce ☐ Diğer ☐	
	OLGU RAPOR FORMU			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐	
	ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐	
DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER	Belge Adı	Açıklama			
	SİGORTA	☐			
	ARAŞTIRMA BÜTÇESİ	☐			
	BİYOLOJİK MATERYEL TRANSFER FORMU	☐			
	İLAN	☐			
	YILLIK BİLDİRİM	☐			
	SONUÇ RAPORU	☐			
	GÜVENLİLİK BİLDİRİMLERİ	☐			
DİĞER	☒	Anket Örneği			

Yrd. Doç. Dr. Halil AŞÇI
Etik Kurul Başkanı Yardımcısı

KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

Araştırmanın Açık Adı		Bir II Merkezinde Özel Okullarda 9. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Kavramının Anne Baba Tutumu Ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi							
Araştırmanın Protokol Kodu		Karar No: 9 Tarih: 18.01.2017							
KARAR BİLGİLERİ	Yukarıda bilgileri verilen başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın/çalışmanın gerekece, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve uygun bulunmuş olup araştırmanın/çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına toplantıya katılan etik kurul üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verilmiştir.								
	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU								
ETİK KURULUN ÇALIŞMA ESASI		İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik, İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu							
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI:		Prof. Dr. Mustafa AKÇAM							
Unvanı/Adı/Soyadı	Ünvanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile İlişkisi		Katılım *		İmza
Prof. Dr. Mustafa AKÇAM	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	SDÜ Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	KATILMADI
Prof. Dr. Mustafa TÖZ	Kulak Burun Boğaz Hast.	SDÜ Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Serpil DEMİRCİ	Nöroloji	SDÜ Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	KATILMADI
Prof. Dr. Buket ARIDOĞAN	Tabii Mikrobiyoloji	SDÜ Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Ahmet Nesimi KIŞIOĞLU	Halk Sağlığı	SDÜ Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Mekin SEZİK	Kadın Hast. ve Doğum	SDÜ Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Zeynep Dilek AYDIN	İç Hastalıkları	SDÜ Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	KATILMADI
Doç. Dr. Mehmet Fahrettin ÖNDER	Hukuk	SDÜ Hukuk Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Derya YILDIRIM	Ağız Diş ve Çene Radyolojisi	SDÜ Diş Hek. Fak.	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Halil AŞCI	Farmakoloji	SDÜ Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Derya CEYHAN	Periodonti	SDÜ Diş Hek. Fak.	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Uzman Dr. Seçkin AYDIN SAVAŞ	Plastik ve Estetik Cerrahi	Isparta Kamu Hastaneleri	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	GÖREVLİ
Uzman Dr. Murat YILDIRIM	Kalp ve Damar Cerrahisi	Isparta Kamu Hastaneleri	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Öğr. Gör. Mehmet Erhan ŞAHİN	Biyomedikal ve Cihaz Teknolojisi	SDÜ Teknik Bil. M.Y.O.	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Osman PARÇAOĞLU	Sivil Üye	Esnaf	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	

* : Toplantıda Bulunma

EK 2- EBEVEYN ONAM FORMU

‘BİR İL MERKEZİNDE ÖZEL OKULLARIN 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK KAVRAMININ ANNE BABA TUTUMU VE BAZI DEĞİŞKENLERLE İLİŞKİSİ’ ÇALIŞMASI İÇİN EBEVEYN ONAM FORMU

BENLİK KAVRAMI ANKET BİLDİRİM VE ÇEKİLME FORMU

2016-2017 ÖĞRETİM YILILİSESİ

Ebeveyn veya Vasi:

Elinizdeki form Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı A.D. Araştırma Görevlisi Dr. Ayşenur BEYAZIT ÜÇGÜN’ ün tez çalışması için hazırlanmış olan anketi, çocuğunuzun cevaplamasına onay verip vermediğinize dair hazırlanmış bir belgedir. Söz konusu çalışma Isparta il merkezinde özel okullarda 9. Sınıf öğrencilerinin benlik kavramı ve ilişkili bazı faktörler hakkında bilgi edinmeyi amaçlamıştır. Araştırma tamamen bilimsel amaçlı olup, elde edilen veriler bilimsel amaçlı olarak kullanılacak, bireysel bilgiler olarak hiçbir yerde paylaşılmayacaktır. Uygulama süresi yaklaşık 30 dakikadır. Araştırmada yer alacak gönüllülerin sayısı (yaklaşık) 1000 ‘dir. Çalışmaya katılmak isteğe bağlıdır. Çocuğunuz anketi doldurmak zorunda değildir. Ankete katılan öğrenciler istedikleri zaman anketi bırakabilirler. Anket form veya bilgilerine isim yazılmaz veya eklenmez. Sonuçlar yalnızca analiz için sıkı gizlilik kontrolleri dahilinde kullanılabilir.

Çocuğunuza ait tüm bilgileriniz gizli tutulacaktır ve araştırma yayınlansa bile kimlik bilgileriniz verilmeyecektir, ancak araştırmanın izleyicileri, yoklama yapanlar, etik kurullar ve resmi makamlar gerektiğinde bilgilerinize ulaşabilir.

Yönetim: Anket, 2017 Mart ve Nisan ayları içinde eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde okul idaresinin uygun gördüğü zamanda uygulanacaktır. Anketin uygulama süresi yaklaşık 30 dakikadır.

Potansiyel Riskler ve Yararlar: Çocuğunuza fiziksel bir hasar verebilecek riski yoktur. Oluşabilecek psikolojik veya sosyal riskler ise çok düşük düzeydedir. Çalışma yalnızca araştırma amaçlı olup çocuğunuzun doğrudan yarar görülmesi beklenmez.

İletişim: Eğer çocuğunuzun anketi cevaplamasını istemiyorsanız lütfen belirtiniz.

(İletişim bilgileri (örn: Telefon numarası, elektronik posta adresi) yazınız. Tek bir iletişim adresi vermenizi öneririz.):

Bu formu doldurarak çocuğumun ‘BİR İL MERKEZİNDE ÖZEL OKULLARIN 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK KAVRAMININ ANNE BABA TUTUMU VE BAZI DEĞİŞKENLERLE İLİŞKİSİ’ çalışmasına katılmasına izin **veriyorum/ vermiyorum.**

(Lütfen doldurunuz.) Çocuğumun adı: ----- Sınıfı: -----

Öğretmenin adı:-----

İmza: ----- Tarih: -----

EK 3- VERİ TOPLAMA FORMU

BİR İL MERKEZİNDE ÖZEL OKULLARIN 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK KAVRAMININ ANNE BABA TUTUMU VE BAZI DEĞİŞKENLERLE İLİŞKİSİ

Elinizdeki anket Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı A.D. Araştırma Görevlisi Dr. Ayşenur BEYAZIT ÜÇGÜN' ün tez çalışması için hazırlanmış olup, bir il merkezinde özel okulların 9. Sınıf öğrencilerinin benlik kavramı ve ilişkili bazı faktörler hakkında bilgi edinmeyi amaçlamıştır. Araştırma tamamen bilimsel amaçlı olup, elde edilen veriler bilimsel amaçlı olarak kullanılacak, bireysel bilgiler olarak hiçbir yerde paylaşılmayacaktır. Uygulama süresi yaklaşık 30 dakikadır. Lütfen soruları dikkatle okuduktan sonra size uygun cevabı veriniz. Katkılarınız için teşekkür ederim. İletişim:05058280670

- 1) Yaş : 2)Cinsiyet: 1-Erkek 2-Kadın
- 3) Lise türü nedir? 1-Özel Anadolu Lisesi 2- Özel Mesleki Teknik Anadolu Lisesi
3-Özel Temel Lise 4-Diğer(.....)
- 4) Ailenin yanında mı kalıyorsun? 1-Evet 2-Hayır
- 5) Kaç kardeşsiniz? :
- 6)Ailenin kaçınıcı çocuğusun?
- 7) Aile bireylerinin hayatta olma durumu nasıldır?
1-Her ikisi de sağ 2-Her ikisi de ölü3-Anne ölü, baba sağ 4-Baba ölü, anne sağ
5-Diğer(lütfen açıklayınız.....)
- 8) Annen hayatta mı? 1-Evet 2-Hayır (13. Soruya geçiniz)
- 9) Annenin yaşı kaçtır?.....
- 10) Annenin eğitim durumu nedir?
1-Okur yazar değil 2-İlköğrenimi bırakmış/ mezun 3-Liseyi bırakmış/mezun 4-Yüksek öğrenimi bırakmış /mezun
- 11) Annen çalışıyor mu? 1-Evet 2-Hayır
- 12) Annen sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanıyor mu? 1-Evet 2-Hayır
- 13) Baban hayatta mı? 1- Evet 2-Hayır (18. Soruya geçiniz.)
- 14) Babanın yaşı kaçtır?.....
- 15) Babanın eğitim durumu nedir?
1-Okur yazar değil 2-İlköğrenimi bırakmış/ mezun 3-Liseyi bırakmış/mezun 4-Yüksek öğrenimi bırakmış /mezun
- 16) Baban çalışıyor mu? 1-Evet 2-Hayır
- 17) Baban sigara, alkol veya bağımlılık yapıcı madde kullanıyor mu ?
1-Evet 2-Hayır

18) Ailenin gelir durumu nasıldır?

1-İyi 2-Orta 3-Kötü

19)Düzenli olarak katıldığın spor aktiviten var mı?

1- Evet (Hangi spor aktivitesi?

2- Düzenli olarak değil, ara sıra (Hangi spor aktivitesi?

3-Hayır, hiç yapmam

20)Kitap okuma alışkanlığın var mı?

1-Evet 2-Düzenli olarak okumam 3-Hayır, hiç okumam

21) Herhangi bir müzik aleti çalıyor musun? 1-Evet (Hangi müzik aleti?.....) 2-Hayır

22) Haftalık internette geçirdiğin süre ne kadardır? (saat):

23) Haftalık televizyon seyrettiğin süre ne kadardır? (saat):

24) Haftalık dışarıda/içerde arkadaşlarınla geçirdiğin serbest zaman ne kadardır? (saat):

25) Haftalık ders çalışmakla geçirdiğin süre ne kadardır? (saat):

26) Ders durumun sence nasıl ? 1-İyi 2-Orta 3-Zayıf

27) İlköğretim diploma not ortalaman kaçtı?

1- 85-100 2-70-84 3- 55-69 4- 45-54 5- 0-44

28) Birinin sana şaka yapmasına nasıl tepki verirsin?

1- Gülerim, ben de şaka yaparım 2- Tepki göstermem 3- Hoşlanmam, yapılmamasını isterim

29) Sağlık durumun sence nasıl ? 1-İyi 2-Orta 3-Kötü

30) Sigara kullanıyor musun? 1- Evet 2-Hayır

31) Engellilik veya kronik hastalığın var mı ? 1-Evet(lütfen belirtiniz)..... 2-Hayır

(32-35.Sorular için ders kodları aşağıda yer almaktadır. Lütfen sizin için uygun olduğunu düşündüğünüz ders kodunu ilgili soruların yanına yazınız.)

TEMEL DERSLER

1-Biyoloji 2-Coğrafya 3-Dil ve Anlatım 4-Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5-Fizik

6-Görsel Sanatlar/Müzik/Beden Eğitimi 7-İngilizce 8 -Kimya 9-Matematik
10-Sağlık Bilgisi

11-Seçmeli ders..... 12Tarih 13-Türk Dili ve Edebiyatı

ALAN DERSİ 1

14- 2. Yabancı dil 15 -Felsefe 16 -Geometri

ALAN DERSİ 2

ALAN DERSİ 3

20-Mesleki Gelişim

21-Diğer(Lütfen Belirtiniz)

32) En çok sevdiğin ders hangisidir?

33) En başarılı olduğun ders hangisidir?

34) En az sevdiğin/hiç sevmediğin ders hangisidir?

35) En başarısız olduğun ders hangisidir?

ANNE-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki soruları kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün.

Eğer TAMAMEN BENZİYORSA aşağıdaki cümlelerin başındaki kutunun içine 4;

BİRAZ BENZİYORSA 3;

BENZEMİYORSA 2;

HİÇ BENZEMİYORSA 1 yazınız.

Anne Baba Tutum Ölçeği örnek soruları

☐	1. Herhangi bir sorunun olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.
☐	2. Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.
☐	3. Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar.

Piers Harris Çocuklar İçin Öz Kavram Ölçeği

Sevgili Öğrenci,

Aşağıda 80 cümle var. Her bir cümleyi okuduktan sonra, cümlelerden sizi tanımlayanlar için evet, tanımlamayanlar için ise hayır seçeneklerini (X) işareti koyarak işaretleyiniz. Bazı cümlelerde karar vermek zor olabilir. Yine de lütfen bütün cümleleri cevaplayın. Aynı cümleyi hem evet, hem hayır şeklinde işaretlemeyin. Unutmayın, cümledeki ifade genellikle sizi anlatıyorsa evet, genellikle sizi anlatmıyorsa hayır olarak işaretleyeceksiniz. Cümlenin size uygun olup olmadığını en iyi siz kendiniz bilebilirsiniz. Bunun için kendinizi gerçekten nasıl görüyorsanız öyle cevaplandırın. Teşekkürler.

Piers Harris Çocuklar İçin Öz Kavram Ölçeği örnek sorular

KENDİM HAKKINDA DÜŞÜNCELERİM	EVET	HAYIR
1. İyi resim çizerim.		
2. Okul ödevlerimi bitirmem uzun sürer.		
3. Ellerimi kullanmada becerikliyimdir		